

שאלות ותשובות

יד בתשובה

חלק יד

וכי ישאל

חלק טו

רשימות לזכרון מתשובות שהושבו בכתב ובע"פ

בני פירקי ד"בית דין ירושלים"

יו"ל בחודש כסלו מים חיים מירושלם (תשפ"ד) לפ"ק

לכבוד שמחת "שבע הברכות" האחרון של חתני הרב נפתלי עם בתי חנה הופנר נ"י

ע"י בני הרב ברוך יצחק הלוי לוינ וביתו

מפתח הרמוזים בראשי תיבות בחלק זה:

לפי סדר א-ב

הגרד"ק = הגאון רבי דוד יהושע קניג

הגרנ"ג = הגאון רבי חיים נטע גירש

הגרש"ד = הגאון רבי חיים שמואל דומב

הגרי"ו = הגאון רבי יהושע ווייס

הגרמ"א = הגאון רבי מרדכי אייכלר

הגרמ"ה = הגאון רבי מרדכי הייזלר

הגרמ"פ = הגאון רבי משה פיינשטין זצוק"ל

הגרמ"ש = הגאון רבי משה שטרנבוך

הגרפ"ב = הגאון רבי פנחס ברונפמן

הגרש"ג = הגאון רבי שמשון גרוסמן

הגרש"נ = הגאון רבי שמואל נדל

הרא"פ = הרב אליהו [צבי] פנט

שאלות ותשובות

יד בתשובה

בארבעה חלקי שולחן ערוך

ק שאלות ותשובות כמנין חיים שאל "ממך", שנרשמו לזכרון ולעיון חוזר
שהזדמנו מערב ר"ח אלול התשפ"ג ועד חודש מרחשון התשפ"ד, "בין
הפרקים" בבית דין ירושלים

חלק יד

נכתבו בס"ד ע"י יהושע הלוי לוי

בלאמור"א רבי אברהם דוב זללה"ה

אב"ד

רשימת המאספים הקודמים:

- הרהורי תשובה** – תשובות כמנין קמא. חלק א – תשע"ד
- משיב הרוח** – תשובות עד כמנין שני. חלק ב – תשע"ה
- משיב חכמים** – קכ"ה תשובות כמנין אחר. חלק ג – תשע"ו
- והרבה להשיב** – רפ"ח תשובות כמנין רביעא. חלק ד – תשע"ז
- משובה ניצחת** – ע"ש הכתוב בירמיה. ר"נ תשובות. חלק ה – תשע"ט
- והשיב לב** – ע"ש הכתוב במלאכי. ל"ב תשובות בהלכה. חלק ו – תשפ"א
- אם תשיב** – ע"ש הכתוב בישעיה. מ"א תשובות בהלכה. חלק ז – תשפ"א
- השיבו וחיו** – עשה"כ ביחזקאל, ל' תשובות כמנין וחיו. חלק ח – תשפ"א
- מלא משאלות** – ע"א תשובות בהלכה כמנין מלא. חלק ט – תשפ"א
- שואלים זה לזה** – קס"ח תשובות בהלכה. חלק י – תשפ"ב
- משיב נפש** – רכ"ה תשובות. חלק יא – תשפ"ב
- מה אשיב** – רט"ו שו"ת. חלק יב – תשפ"ג
- הלא תשאלני** – ציר"ן שו"ת. חלק יג – תשפ"ג

כתובות

להערות

ולשאלות:

• 02-6261131

• 054-8470525

• beithdin@gmail.com

• 6261131@gmail.com

• בעל שם טוב 28 בני ברק

• הרי"ט אלגאזי 26 זכרון משה ירושלים

**חלקי י"ד ט"ו מוקדשים
לעילוי נשמות**

**זקני הגאון המופלא שבדיינים
קשה כארז בהעמדת הדת על תילה ורך כקנה בבין אדם לחברו
שזכיתי להתחמם לאור תורתו ומידותיו הטובות
רבי אברהם דוב בהג"ר ברוך יצחק
נלב"ע ערש"ק י"ג אלול תשע"ט**

**ודודי האוהב, הרחום, מעביר על מידותיו ופיקח בכל דרכיו
מסר נפשו על לימוד התורה וקיום מצוותיה לכתחילה
מתוך יסורים מרים וחולאים כל חייו
הבה"ח חיים מרדכי בהג"ר אברהם דוב
נלב"ע ערש"ק י"א ניסן תשע"ד**

הונצחו

ע"י

ברוך יצחק הלוי לוינ

התנצלות הכותב

כאמור בשערי החוברת, תוכנה הוא "רשימות לזכרון". נושאי השו"ת אינם מתוכננים ולא נבחרים או יזומים אלא כפי מה שהגיע מהנשאלים. וזו ההתנצלות על שמחמת הרישום החפוז כמעט יום ביומו בשעה מאוחרת לבל יישכחו דברים שנשאלו, יש לפעמים קיצור יתר העלול לגרום חוסר בהירות בכתובת השאלות או התשובות, העלול להיות מובן באופן רחב יותר או דו משמעי מהמכוון שנשאל או שנענה בדיוק. ובנוסף, עומס ולחץ הזמן גרמו לתשובות קטועות שלא הושלמה כתיבתן כדבעי.

למרות חסרון זה יש ביקוש גובר לקבלת קונטרסי הרשימות, כדי להתעורר מהן לעיונא וללמוד מהיוצא מהכתובים עוד עניני הלכה הבאים מזמן לזמן. אך מובן לכל בר דעת לשקול לנכון לא לסמוך כלל על השותי"ס הללו מבלי לעיין היטב במקורות המוסמכים.

*

שבשפלנו זכר לנו, כי לעולם חסדו. ועל של עתה באתי, לציון את חסדי השי"ת מאוצרו הטוב, ובזכות אבותי וזקני נשמתם בגנזי מרומים שעבדוהו בלבב שלם וקידשו שמו יתברך בעולם, בקיום מצוות ועמל התורה והרבצתה לרבים מתוך דחק עוני ומחסור ונסיונות רבים, החייני וקיימני והגיעני לימי הקמת בית חדש בישראל על אדני התורה וההלכה בקדושה וטהרה של חתני הרב נפתלי שיחי' עם בתי הצנועה ויר"א שתחי'.

והתנדב לבו של בני בכורי שליט"א לקחת את שני חלקי שו"ת אלו במעבם הנוכחי ללא עריכה הראויה למען המעינים, אשר עשויה להתארך ימים ארוכים ולהחמיץ את המאורע, והוציאם לאור העולם לכבוד השמחה והמשתתפים ולז"נ אמור"א זללה"ה ואחי זצ"ל. וזכות התורה שבעקבות ההערות והתשובות והמו"מ שבשו"ת יהיו תלויים בו.

ו' בכסלו,

שנת "והשיב אתכם" לפ"ק (פש-דת).

בראש החוברות הקודמות
הובאו כמה וכמה מכתבי רבנים וגדולים
שיעמדו כעין הסכמה או במקום הסכמה

[כבר התבאר כמ"פ בהקדמות שאין כאן דבר הראוי להסכמה, ואין
המובא בשו"ת אלו אלא רק כהפניות לעיון במקורות המוסכמות]

תוכן ענינים שו"ת חלק יד

(לפי מס' התשובה)

2074. לארח בדירה שכורה	תשובה בענן "פניו בינו" (מתוך "פסקי
2075. תעודות לא מקוריות כחוסזה	דין" כרך טז שבכת"י. נתפרסמה בכמה
2076. בדיקות דנ"א מוטוכונדריות	קובצים בחודש ניסן תשפג ועוררה גלי
2077. עו"ד שיצג ולא העליח	תגובות והתעוררות ציבורית).
2078. חזיק כיור של חקדש	2052. חזיק ע"י אקונומיקה
2079. לווה שלא זוכר אם לווה	2053. לנסוע באוטובוס בלי לשלם
2080. פניו בינו בהלכה	2054. מדריכת טיול שאיחרה
2081. תיקון צינור העובר בבית שכן	2055. השגת גבול בפטנט
2082. בי"ד שדורש פקדון לאפשר ערעור	2056. הנחת חפציו בחדר מדרגות
2083. יעשה בהם ערכי רבים	2057. סגירת פינה בחדר מדרגות
2084. נמנע מלהחזיק וניזוק מזה	2058. כשרות הרבנות
2085. עובדת בלי תלוש שהפסידה	2059. דין בני ישראל
2086. חוב אשה מלפני החתונה	2060. פסקי הגר"ש אלישיב
2087. טאבו משותף	2061. שמירת יולדת
2088. לרמות ביטוח ברכב שכור	2062. ירושת בעל את אשתו
2089. פרעון שלא נספר ונמצא חסר	2063. טלית כותנה
2090. תביעה נגדית בערכאות	2064. הבטחת סנדקאות
2091. אחריות שכנים לשמירת מחסנים	2065. מכונאי שלא סגר פקק
2092. רשות לבניה לא חוקית	2066. חתימת עיוור
2093. תנאי עבודת סייעת	2067. תשלום לזכין מקוה
2094. כפל שכר לסייעת	2068. חזרת חורים ממשפחתון
2095. תיקוף באפליקציה לחזרת חוב	2069. טענת בעל שקיבל מתנה מאשתו
2096. עובד שעמא בעבודה	2070. שכ"ל לבחור שהורחק משיבה
2097. חבש משקפיים והצטלם	2071. נזק מים לשכן תחתון
2098. מעשר כספים	2072. שאילת ספר מאוצה"ס
	2073. ברית מילה כראיה ליהדות

2099. סוכה בכביש ללא מוצא
2100. חשמלאי שעשה חצי עבודה
2101. שותף שדוצה להשקיע ממון השותפות
2102. הסכם שיתוף לטאבו משותף (1)
2103. הסכם שיתוף לטאבו משותף (2)
2104. מכירה לקטן ע"י כסף בקופה
2105. מאומצת שגדלה כיהודיה
2106. בקבוק יין שנמצא סדוק
2107. הלואה מדמי הזנה
2108. חזקת שפכי גשמים
2109. חיוב על נסיעות שנשכח
2110. משתרשי ע"י הנחה בארנונה
2111. ויכוח על זכויות בגג
2112. גג עליון שמסתיר סוכה חדשה
2113. חוב מים בין משכיר ושוכר
2114. חוב לחברה שמלמדת השקעות
2115. גיבת דעת בכניסה לחנות
2116. צום יו"כ לאמיה
2117. שותפות בקידוש של שמחות
2118. כפרה על הוש"ר בענין ממון
2119. צום יו"כ לחולת לב
2120. מסירה בחקירת משטרה
2121. מזכר שקיבל כסף גנוב בתמורה
2122. הו"ק לצדקה ולא נגבתה
2123. החזרת חוב לבן לפני יו"כ
2124. מכירת כרטיסי זיכוי
2125. צ"ק אם נחשב למוחזק
2126. תיקון בית בחוזה"מ
2127. לפייס אב שכנס
2128. כתיבה כדיבור בשעת קריה"ת
2129. אדם חלש וסוכה רחוקה ממנו
2130. טיפול בחולה חולני שסובל
2131. ערוב בסוכה ציבורית
2132. לקבל מבי"ח טלפון ביו"ט
2133. לשדך מסורתיים
2134. ברכת קרוטונים
2135. עובד נקיון אם מותר לעבוד בחוזה"מ
2136. התחייבות אב במלבושי בנו החתן
2137. ברכה אחת על ב' סוכות
2138. ריבית ב"פניו בינוי"
2139. להכנס לשבת ברכב בלי רשות
2140. דמי מעשרות
2141. לווה שזוכר שפרע הכל
2142. דמעות אבל וצער על חבר שנהרג
2143. חזרת סחורה לשליח
2144. טל' שהתקלקל מיד אחרי טיפול
2145. שינוי ביצירה לשמירת זכות היוצר
2146. חזרה מהסכמה לרכישת דירה על ניר
2147. איסור מינקת חברו כשיש תחליפי חלב
2148. משלוח מחנות שנשבר בדרך
2149. מתווך שהעלה שכרו לפני חתימת העסקה
2150. מגורי בת עם אב בדיוור מהמדינה
2151. רישום לרכישה ע"י קופוני הנחות

בעיות הלכתיות בהצטרפות לפינוי בינוי בירושלים¹

א, הקדמה: לאחרונה התבשרנו חגיגית ע"י נציגינו בעיריה אודות עוד שכונות שצורפו לתכניות פינוי בינוי. המטרות והתועלת של "התחדשות עירונית" שמבוצעת ע"י תכניות אלו, הן בין השאר: הריסת מבנים ישנים ורעועים, וכאלו שיהיו רעועים לפי הטבע בעשורים הקרובים, והחלפתם בבנינים חזקים; הגנה מפני רעידות אדמה; חזות העיר בעיקר בצמוד לדרכים הראשיות, כראוי למראה של עיר בירה עדכנית ומודרנית; פתרון למצוקת הדיור, ע"י אישורי קומות רבות נוספות; סוכה מובנית בכל דירה באיזורים החרדים; ועוד.

והיות ואין חכם כבעל הנסיון וכבר היו הרבה היכי תמצי שהגיעו לכלל דיני תורה, יש מקום לבאר משנה זו לכל הנוגעים בדבר שיכלכלו צעדיהם מראש על פי התורה ולא יגיעו לבעיות, ואם יכנסו לבית הספק יחפשו את הפתרון ההלכתי המרווח.

להלן נסקור בקצירת האומר בל"נ את מכלול הצדדים ההלכתיים שכבר פגשנו אותם בין כתלי בית הדין בבעיות בין שכנים בבניינים שנמצאים בתכנית, ובפתרון, וכן יתבררו בהמשך כמה נקודות שמתבדרות בעולם ההלכה בשם דיינים חשובים, אשר צריך לעיין אם יש לפסקי שמועות אלו אחיזה במציאות ובדין. (כידוע בשם הגר"א ז"ל על הפסוק כי השוחד וגו' שלדיין צריכים להיות ברורים ב' עניינים, והם ראשית הכרת המציאות בדיוק, וזה עניין גשמי לכא' להבין היטב את הציור שלפניו, ובכל זאת הוא חשוב לא פחות מידיעת התורה כי טעות בתפיסת והבנת הרקע לדיון משנה בסוף את כל הפסק. וכן כמובן בקיאות בדינים והבנה בעומקם כדי להגיע לחקר הפסק האמיתי).

אגב ובמוסגר: אחרי כתיבת מאמר זה הגיעונו עוד הרבה נקודות הלכתיות שונות שניתן ושצריך להרחיב בהן שאינן נכללות במאמר זה שאינו כולל ולא מושלם עדיין.

ב, מתי אין בעיה כלל בפינוי בינוי: כאשר כל השכנים והשותפים בבנין המיועד לפינוי (במקרה שמדובר על פינוי בנין בודד) או במתחם המיועד לפינוי (במקרה שמדובר להרוס שורת בתים יחד ולהקים במקומם בנינים חדשים) מתוועדים יחד עם היזם או הקבלן וכולם מרוצים מההצעה ומעוניינים לחתום על ההסכם, ואין מי שמתנגד או "נמנע" ולא בעלים של דירה שהוא נעדר או "חוסה" בצל אפוטרופוס (לדוגמא קשיש שסובל

¹ תוקן ונערך בהרחבה לע"נ זקנתי זהבה גולדא ב"ר אברהם יצחק, ליא"צ כב סיון תשפ"ג.

מאלצהיימר או דמנציה או מחוסר הכרה ח"ו, וכן לדוגמא יתומים קטנים), ומהצד השני עומד יזם או קבלן שיודע מאיסורי ריבית ומוכן להכניס את הסעיפים שהם דורשים ממנו באופן שיחול ויחייב, אין כל בעיה להכנס לתכנית ויש בה ריווח טוב לדיירים וכמובן לקבלן.

ומכלל הן אתה שומע לאו. כאשר יש שכן שמתנגד (או שכן שאין לו דעת לקניינים וכנ"ל) ראוי על פי דין תורה שאף אחד מהשכנים (!! גם מי שמסכים ומעוניין) לא יחתום ליזם על הסכמתו עד להכרעת בית דין שישמע את כל הצדדים. ואם יקיימו דבר זה והחתימות יהיו ע"פ הכרעת בי"ד מוסכם, או רב שהוסמך ע"י כולם ושמע את כל הפרטים שבחילוקי הדעות, יהיה מותר אח"כ לחתום אם כך יכריע, ובאופן שיציע. וע"י שלא יקדימו לחתום בלי הסכמות או הכרעות ברות תוקף ימנעו מחששות ואיסורים. (גם כלפי שכנים הזקוקים לאפטרופוס יעזור דיון מקדים בבי"ד קבוע שבעיר, שבסמכותו כאבי יתומים למנות אפטרופוס, ובהמשך אי"ה יורחבו פרטי דין זה).

כי החוק שהתחדש לאחרונה קובע שמספיק בערך $2/3$ מהדיירים על מנת לכוף את ההסכמה על כל השאר, וחוקים שעל השולחן שבאמצע תהליך הצבעה מציעים להוריד עוד את סך החתימות הנדרש (למשל בפינוי מתחם שלם יידרש $2/3$ מהסך הכללי של התושבים בלבד, גם אם בבנין ספציפי יש רק $1/2$ מעוניינים. וכמו"כ ולא צריך בכלל להחתיים דיירים שעשו עבירות בניה בעבר, ומספיק $2/3$ מאלו שלא עשו עבירות בניה. כלומר שהחותמים בפועל יתכן שיהיו פחות מ- $1/2$. עבירות הבניה המדוברות הן על פי חוק, אשר ע"פ הדין עשויות להיות כשרות כמו הבונים בהסכמת שכנים, שרק לא העבירו את כל התהליך בעיריה או לא סיימו את ההליך ולא שילמו אגרת הרישוי וכדו'). ומקום ההכרעה בין היזם ובין "הסרבנים" הוא ביהמ"ש"פ וכמובן יש כאן איסורי ערכאות, וחשש גדול לאיסורי לא תחמוד, גזילת קרקע, השגת גבול באר"י, לא תחנם, ועוד, כאשר הכל נזקק ישירות למעשי הדיירים בחתימתם ליזם, כי בין מסמכי החתימות מסמיכים את היזם או הקבלן לתבוע בשמם את הסרבנים בבימ"ש"פ, ולבצע את כל הפעולות להמשך.

לפי החוק הקיים כיום, ביהמ"ש מוסמך לפעול בהחלטותיו בתביעת המסכימים (ע"י בא כחם היזם או הקבלן) נגד הסרבנים בב' אופנים. הא' לדחות את הפינוי כלומר להסכים עם הסירוב ולהשאיר את הבנין על כנו כבעבר ולהטיל על הסרבנים לשלם הון עתק לשכנים המעוניינים בפינוי, את כל הגרמות של "ההפסדים" ומניעת הרווחים של כלל הדיירים המסכימים (ואולי גם של הקבלן שתכנן לשלשל לכיסו ריווח של 10 מליון נקי בסוף הפרויקט). והב' לדחות את הסירוב ולקבל תביעת המסכימים, ע"י מינוי לסרבן מיופה כוח מטעם ביהמ"ש שיחתום במקומו על כל הטפסים ליזם, כלומר שבזה מפקיעים ממנו את הבעלות שלו ושליטתו על ביתו לחלוטין. (הפקעה בהסתייגות אחת: שכנגד הדירה יושלשו לטובתו בידי

הממונה מטעם ביהמ"ש כל הערבות והבטחות, כערבות בנקאית וכדו', באופן שגם הסרבן יקבל בסוף דירה בנויה לבעלותו כעין מה שהיה לו בעבר לפני ההפקעה, במיקום ובצורה שיראה הקבלן לנכון. והסתייגות להסתייגות: מתוך ההשלשה וההתחייבות יקוזזו "חובות" של המסרב המפורטים לעיל באופן הא'... וכבר היו דברים מעולם שהמסרב יצא נקי מנכסיו בביהמ"ש מפאת קיזוז זה).

והנה מבואר בחו"מ בכמה מקומות (עי' בסימן קעה סעיף מ, ושם בביאור הגר"א ס"ק צג. וכע"ז בסמ"ע ובנתי' בחידושים בסימן נה סק"ג, ועוד) שאסור לעשות היזק בגרמא לכתחילה, ומי שעושה דבר שעשוי להביא לשכנו היזק בגרמא שיהיה פטור מעיקר הדין מלשלמו לאחר מעשה, משמתינן ליה מראש עד דמקבל עליו לשלם כל נזק שיגיע. (מפורש בגמ' ב"ק דף קיד א ומובא בשו"ע יור"ד סי' שלד סעיף מג אות ח. ויעו' בדרכי משה חו"מ סימן שטז אות ד). ואחד ההיכי תמצי הוא מוכר בית בשכנות לגוי או לאלם דלא ציית דינא. ונראה פשוט דהוא הטעם והוא הדין חותם לקבלן או יזם על ביתו לתכנית פינוי ובינוי שע"ז יקל על היזם והקבלן לפנות שכן אחר בלי הסכמתו, שבחתימה הוא גרמא בנזיקין שאסור לכתחילה ומשמתינן וכו'.

על אחת כו"כ שיתכן ובחתימה אינו רק גרמא האסור כנ"ל, אלא מוסר בפועל ע"י מיופה כוחו ועבורו את שכנו וממונו, כפי שמצוי כיום ברוב הסכמי היזמים. (יעו' ב"פסקי דין ירושלים" חלק טו עמ' סב שחילקנו בין העושה גרמא סתם דמשמתינן ובין העושה בשלו וע"ז נגרם נזק לאחר דמותר ואין משמתינן אותו, ומ"מ בנידון פינוי בינוי אמנם חותם על החלק של עצמו, אבל אינו נחשב לעושה בשלו, כי רק הדירה שלו ואילו החתימה ליזם היא גם על החלקים המשותפים שבבנין דהיינו השטח שתחת הבנין וחדרי המדרגות והשירות והגג. ונפסק בהלכות שותפים בסי' קעו סעיף י דאסור להכניס אדם אחר לשותפות וכתב שם הט"ז שהאיסור הוא באופן שמעביר לאחר את גוף השותפות, אבל אם מוכר רק חלק בריוח מותר, ויעו"ש בנתי' בחידושים על סעיף לט, א"כ החותם להעברת בעלותו בחלקים המשותפים עבר על הל' שותפות, וחייב בגרמא מדיני שותף דחייב בגרמא, וגם דיינינן ליה מראש שלא יגרום נזק כיון שאי"ז בכלל העושה בשלו, וכנ"ל).

ג, עיקרי הבעיה: צריך לדעת את ההבדל ההלכתי המהותי העקרוני ביותר בין ויכוחי שכנים על הרחבות בניה שונות, וכן תמ"א 38 וכדו', לבין תכניות פינוי בינוי. שבעוד בראשונים הדירות עצמן נשארות בבעלות בעליהן, בפינוי ובינוי לפני שהורסים את כל הבנין (ולפעמים שורה של בניינים) מן היסוד ובונים מחדש בגודל וצורה אחרים לגמרי ולעיתים במיקום אחר, היזם קונה את כלל הבתים מבעליהם תמורת שכירות לזמן שבנתיים

ותמורת דירות חדשות באותו מתחם בעתיד אחרי שייבנה הבנין החדש (באותו גודל או בתוס' הרחבה לפי מה שמוסכם מראש).

כך שאם יתווספו קומות (בדרך כלל יותר מכפול מהקיים), הדירות החדשות מעולם לא היו של הדיירים, ולא נבנו על הגג שלהם, והם היו מלכתחילה על שטח של הקבלן או היזם. והגג והשטחים המשותפים של הבנין הישן להיכן פרחו? כשנמכרו הדירות בהתחלה כאמור, הם וכל הנלווה אליהם נמכרו. (והסיבה ה"טכנית" שכך עושים בפינוי ובינוי, כי אין יכולת לבנקים המלווים ולכל המנגנון המשפטי לחתום מול עשרות בעלי זכויות, שלכל אחד מהם תביעות שונות וגדלים ומצבים נפרדים, ורק מול גוף גדול יחיד יכול להיות ליווי איתן שיגן על הפרויקט כולו ועל זכויות כולם).

כמו"כ אי אפשר להניח שמה שיש לכל דייר בבעלות לא יופחת ממנו, והכל רק ענין "פרוצדוראלי" שבין כך ובין כך יש ויהיה לו נכס באותו שווי וגודל ומיקום. דהא ניחא לגבי הדירה, יש עליה חיובי היזם והקבלן להשיבו וגם ערבויות בנקאיות. אבל החלק ברכוש המשותף (לדוגמא בגג הבנין וכן כמובן יתמעט החלק היחסי בבעלות המגרש) אם היה לו בבנין המקורי $1/10$ יהיה לו בבנין העתידי שטח יחסי של רק $1/30$ לכל היותר. כי חלק מחלקו הוקנה והועבר לבעלות הדירות החדשות שנבנו בבנין המיוחדש. א"כ מוכח שזו אכן הפקעה ונתינה אח"כ חדשה, ולא נשאר לו מה שהיה.

לכן גם אם בכל ויכוח בין שכנים על הרחבות בניה, ואף אם על הרחבות מאורגנות על הרכוש המשותף כמו תמא 38 לסוגיו, מצוי יותר לדיינים שפוסקים נגד סרבנים אם מצד סברא ואומדנא שהסירוב אינו כי אם צרות עין ונסיון להרוויח לא ביושר דמי פיצוי, ואם מצד מנהג השותפין בשטחים המשותפים, דהא לא מדובר על הפקעת קניינים פרטיים רק על הפקעת חלקים משותפים ע"ד הרוב. וע"כ יש יותר צדדי קולא או שכלל לא קיימים צדדי איסורי לא תחמוד, גזילת קרקע, השגת גבול באר"י, לא תחנם, ועוד. וכן בהם יתכן שדיין יפסוק שהחוק יהיה מחייב מכח מנהג לבנות הרחבות כאלו ואחרות בחלקים משותפים, או מכח אומדנא מראש בדעת הדיירים מעת שרכשו בתיהם, ואכמ"ל. מה שאין כן בענייננו שכל התהליך מתחיל עם העברת כל הבעלות לגמרי ליזם או הקבלן, והדו"ד נגד הסרבנים זה על ההפקעה המוחלטת של הרכוש הפרטי (תמורת התחייבות לתשלום עתידי בדירה חדשה). זה ודאי שונה וחמור ומעולם לא נידונו הבעיות הרבות שכרוכות בו.

ועוד יותר מכך, הרי כידוע כל בעל דירה יש לו בעלות גמורה ורשומה בגוף הקרקע שעליה הבנין עומד, בשיעור יחסי לגודל דירתו. ועתה, בהרבה מהאיזורים של פינוי ובינוי בעיה"ק ירושלים תובב"א אין בונים בנין אחד על אותו מגרש אלא מפנים קבוצה שלמה של בניינים ומאחדים את כל החלקות שלהם ברישומי הטאבו ומשנים את רישומיהן של הגושים והחלקות ("איחוד חלקות") ואז בונים במרכז המגרש כמה מגדלים גבוהים ובשאר השטח

משאירים שטחים פתוחים לאוויר ולצרכי הציבור כמו פארק וגינה וכדו'. (ומשום כך ההצעה שהתפרסמה בשם דין שיותנה עם היזם שהבעלות תישאר בבעלות בעלי הדירות ולא "תימכר" מראש ליזם עד אחרי הבניה, אינה מציאותית. כי היות ונעשה איחוד חלקות ובעלי דירות ממגרש א' וב' יקבלו דירות רק במגרש ג' או ד', ודאי שהבעלות של כל בעלי הבתים מופקעת מראש ולא נשארת בבעלותם בזמן הפינוי והבינוי).

ממילא כל הנידונים ההלכתיים שקשורים בהפקעת בעלות בקרקע, ובקרקע באר"י, עולים בנידון פינוי ובינוי ולא כמו בשאר ההרחבות שבבתים. ובידיעה מראש שכל זה ידון על ידי ערכאות וחוקיהם המתחלפים ולא עפ"ד"ת, והכל נכלל בחתימות הראשונות ובשליחות החותמים הראשונים שהיזם והקבלן הם באי כוחם, ה"ז חמור מאוד.

ד, נתונים ומקרים שהבהירו את חומרת הבעיה: נתקלנו ביזמים שעל מנת לשחרר חסמים ומעצורים חתמו על הסכם בינם לבין המתפנים שאינם קונים מהם את הקרקע אלא הדירות הישנות נשארות בבעלותם, וההריסה והבניה יהיה בשליחות בלבד ולא בבעלות. וכן ביזמים שמתחייבים בחתימה לבעלי הבתים ככל הדרישות שרבנים דרשו להכניס בהסכם, כגון על צביון הדיירים החדשים העתידיים לקנות, ועל הגבלה עד גובה מסויים של הבניינים, ובפועל אחרי שהתקבלו האישורים היזמים לא עומדים בכל זה, ואין איך לאכוף את קיום ההסכמים המפורשים. כי אחרי החתימה הם הבעלים והקובעים, הם והחלטות הועדה המקומית או המחוזית, ואין זכות לבעלי הבתים או ליזם לשנות לפי רצונם, כי כבר הופקעה מהם זכות ההחלטה.

קרה ומי שהיה גר בקומה העליונה (קומה ד' למשל), ודרש להשאר בקומה העליונה שתהיה בבנין החדש (דובר על ח' קומות), מצא עצמו מקבל דירה בקומה ט"ו, עם כל המשתמע בעליה במדרגות בשבת... קרה ודירה של דייר "סרבן" הופקעה ממנו לחלוטין ע"י ביהמ"ש ואפילו דירה חילופית לא קיבל, כקנס על שלא הגיע לדיון בבימ"ש לפרט את טעמיו וסיבותיו להתנגד, ועקב כך חוייב לשלם ליזם הפסדים והוצאות כשנקבע שהקנסות ייגבו בעיקול מתוך הדירה. וכך יצא נקי מביתו.

כמובן שלולא החותמים הראשונים שמילאו את המיכסה הנדרשת בחוק של אחוזי החותמים, לא היה בכוח אף קבלן או יזם לתבוע אף דייר לבימ"ש, ולא היה ביהמ"ש מחליט על קנסות דרקוניים אלו. אם כן החתימות הראשונות הם אלו שהביאו את הערכאות והשוד לתוך הבנין או המתחם במו חתימתם. (גם אם לא חתמו על יפ"כ ליזם לתבוע בשמם בערכאות, במסמך הרגיל, מטעמים שהתנגדו להיות התובעים בעצמם. מ"מ מכלל עוזרים וגורמים במישרין לערכאות לא יצאו).

ה, דעות חלוקות בין הדיינים בכמה ענינים: יש דיינים מפורסמים שלפי השמועה ס"ל להקל לחתום לפינוי ובינוי גם כשיש דיירים המסרבים. אשר במשמע מהוראה זו דס"ל שאי"צ כלל לחוש לטענת נזקיהם של המסרבים כי אין הדין עמהם אלא עם המעוניינים. לכן אין חשש היזק שלא כדין בחתימה. ויש לבאר סברת הוראה זו, ומה ס"ל לדיינים אחרים שכידוע אינם מסכימים שהדין תמיד עם המעוניינים בפינוי ובינוי בכל טענה שתהיה.

ונראה להביא כמה ביאורים וצדדים וטעמים בחילוקי דעות הנ"ל:

הא' מחמת דינא דמלכותא או דין זט"ה שיש לעיריה, לאור הטעמים המנויים לעיל באות א' שהם טעמים נכבדים לתועלת בני בעיר והמדינה שכולם צריכים אותם. ולכן מי שמתנגד אין לו זכות עמידה לפי כללי דמ"ד. אולם לעומתם, דיינים מפורסמים אחרים נוטים לשלול דעה זו, מפני שכידוע אין דמ"ד בארץ ישראל ואפילו אילו השלטון היה כד"ת ולא כדינא דפרסאי (לשון הגמ' בב"ק דף נח ב וכבר האריכו בזה האחרונים ע"פ הר"ן בנדרים כח ע' תשובת החת"ס חחו"מ ס' מד). וכן לדעתם אין לעיריה נבחרת דין זט"ה (כן מקובל בשם בעל השבה"ל, ואף בלאו הכי: תנאי השו"ע הוא שזט"ה יש להם כח להכריע ע"פ רוב רק אם אומרים דעתם "לשם שמים" כנפסק ברמ"א בסימן קסג סעיף א, מה שלא קיים בימינו בעיריות והצבעותיהן כלל ועיקר). וי"א שלעיריה כן יש תוקף בהלכה (כן אומרים בשם מרן הגריש"א זצ"ל, ולענ"ד לא לכל דבר וענין אמר כן, ויש לחלק בין הנושאים המתחלפים ועי' מה שכתבתי בס"ד באריכות בענין זה בדעתו זצ"ל ב"פסקי דין ירושלים" חלק יד עמ' שז-שח. ונידון זה דפינוי בינוי נגד בעלי בתים פרטיים אינו שייך כלל לדבריו).

גם בעיקרו של דבר יש דעות חלוקות האם חוק כזה של פינוי ובינוי שייך לסמכות המלכות (כלומר גם במקום שכן נאמר דמ"ד), כי ישנם כמה תנאים בסיסיים, שיהיה חוק לטובת המלך והתושבים ולא למען חלק מהם. ובזה י"א שחוק כזה לא נועד למען כלל תושבי העיר אלא עבור איזורים ספציפיים בלבד (כגון תוואי הרק"ל, שהופכים את חזות העיר והמסחר באיזור למתאים לבירות העולם), ויש טוענים שזה חוק לטובת קהל מצומצם של קבלנים ויזמים שהם מפעילי ה"לוביסטים" לקבלת החוקים. וי"א לאידך גיסא, שטובת כלל תושבי העיר ובעיקר החרדים להגדיל את היצע הדירות למשפחות נוספות ועי"ז תתקדש העיר ויתרחבו גבולות השכונות החרדיות אשר השפעתן לטוב על כל העיר. ושכן היתה דעת מרן הגריש"א זצ"ל. (דעתו זו נאמרה בשאלת בניית בניינים גבוהים מהמקובל בנוגע לחשש קולות בעיני שבת ואכמ"ל).

ולענ"ד דלא שייך כלל דין דינא דמלכותא או תוקף של זט"ה לנושא ויכוח זה שבין הדיירים, מפני שכל הדין של דד"מ (וכן זט"ה), זה במקום שהמלך

קבע חוק מסויים לתועלת המלכות או התושבים כמבואר בחו"מ סימן שסט סעי' ז ואילך. אבל לגבי אותן שכונות שנקבע שיכללו בתכנית פינוי ובינוי, לא קבעה העיריה בחוק שהם חייבים להתפנות ולבנות, אלא שהם מאפשרים לתושבים להחליט בעצמם ע"פ רוב של 2/3 מכל בנין או קבוצת בניינים האם הם יעשו פינוי ובינוי או שלא. ואם אין רוב מעוניינים העיריה לא קובעת שצריך. ורק כשיש רוב של 2/3 קובע החוק שהרוב כופה את המיעוט. וגם בית המשפט לא קובע את ההפקעה ככפיית חוק המדינה על המסרב לקיימו, אלא כהכרעה בין שני צדדים שהם השכנים התובעים נגד המסרב הנתבע. א"כ לא המלך ולא הזט"ה כופין, ואינם משתמשים נגד הסרבנים בכוחם (אפילו להצד ולשיטה שבעקרון יש להם כח ע"פ הלכה, ולדעה שטעמי התחדשות עירונית עומדים בקריטריון של צרכי התושבים), רק שחוקקו חוק שהרוב יכופ את המיעוט ויוכל לתבוע ממנו בערכאות הפסדים (שזה אפילו לא גרמא, ובד"ת זה סתם קנס וגזל) או למנות למיעוט מורשה חתימה שיחתום במקומו על הסכמה (שזו הפקעת בעלות גמורה). ודוק דלא ניתן כח ע"י החוק לעשות את ההפקעה בלי חתימת הסכמה של המורשה מטעמם, כלומר שאינה הפקעה של הרשויות כפשוטה.

ומכל זה מוכח שבמציאות אין כאן בכלל דד"מ ולא החלטה של הזט"ה. ולכן אין נכון להחיל על נידון זה שאלת תוקף וסמכות דד"מ בארץ ישראל, או זט"ה לגבי עיריה נבחרת.

הב' בנידון אם שייך בכפיית פינוי בינוי שאלות של חמס או של לא תחמוד. יש שמועות בשם דיינים המקילים היות ובסוף יקבל גם המסרב דירה בגודל השטח שהיה לו, ממילא אי"ז חמסנות כי תליוהו וזבין זביניה זביני (ואף שאומרת הגמ' בב"ק סב א דלא אמר רוצה אני לאו זביניה זביני ובנידו"ד הרי עומד הדייר המסרב וצווח שאינו רוצה, עי' בסימן רב סעיף א' ושם בסמ"ע סק"ב ובביאור הגר"א סק"א שאם קיבל דמי אפילו בשתיקה כבר נחשב תליוהו וזבין ונחשב כאמר רוצה אני. וכאן הרי מקבל דירה חדשה, ה"ז כאומר רוצה אני).

ולענ"ד יל"ע בזה מתרתי, **ראשית** בציור האמור זה גם תליוהו וקני, שלא משלשלים לידי סכום כסף עבור דירה, אלא מקנים לו דירה אחרת במיקום חדש, ובמה קונה אותה כשלא נכנס בה בפועל ומחזיק בה? רק ברישום על שמו בעל כרחו, ויעוי' ב"פסקי דין ירושלים" חלק טו עמ' קיד ואילך מה שכתבתי בס"ד אם רישום טאבו מקנה, ובהקדמה קצרה: הסוברים שטאבו הוא קנין ושניתן להוכיח ממנו ולהכריע על פיו, כוונתם לאחד מהשנים, או שהוא חלק משטר קנין שהוא א' מג' קניני קרקע, דקרקע נקנית בשטר, דהיינו טאבו יתכן שישמש כשטר קנין ואז צריך כוונת קנין ברישום, וכן מצוי בדיונים בדירות הרשומות ע"ש בני זוג בשותפות ורק צד אחד שילם, שהרישום קובע (לרוב הדעות בבתי הדינים) כי הרישום היה בכוונת מתנה, ופעולת הרישום היא מעשה הקנאה מדין שטר. או שהוא משמש כשטר

ראיה, ולא בו חל הקנין כי לא נעשה בעת ההקנאה, ואעפ"כ ממנו תהיה הוכחה לבעלות שהיה קנין אחר.

ופסק ביה"ד בראשות אמו"ר זללה"ה בעבר לגבי רישום שנעשה רק "לצרכי רישום" ולא במהלך מכירה והעברת בעלות שאינו מהווה ראיה על הבעלות כלל, וודאי שלא מחיל בעלות. תורף הדבר הוא שטאבו אינו חוק ולא יעבור מילתא בלא טעמא. אלא בוחנים כל רישום לגופו האם ניתן לומר שהוא קנין או ראיה, או שמוכח שלא. ראה דיני תורה אלו בהרחבה ב"פסקי דין ירושלים" חלק ח עמ' קיג וחלק ט' עמ' קמו וחלק יא עמ' פט וחלק יג עמ' רצג וחלק יד עמ' תנד לגבי רישום בעל ע"ש אשתו, ובחלק יב עמ' קג לגבי רישום שאנו יודעים בבירור למה נעשה ולא בכוונת קנין, ובחלק יג עמ' תמא ועמ' תסט וחלק יד עמ' י וחלק טו עמ' מו ועמ' סט לגבי רישום בטאבו למראית עין. ושם תמצא כל המראי מקומות לפרטיהן.

ולפי האמור יש לעיין כאן בנידוננו, דלכאורה מצד שטר ראיה א"א לדון כי עדיין חסר הקנין עצמו במה היה. ואם מצד שטר קנין, צל"ע הא חסר מדיני שטר דלא היה של מקנה ולא ניתן ליד קונה ועוד. ומ"ש הפוסקים בהרבה מקומות (עי' מה שהביא וציין הרעק"א בגליון השו"ע חו"מ סימן קעה על ש"ך סק"ד ובסימן קצ סעיף ז) שטאבו הוא "שטר" הוא רק לגבי חלות קנין כסף במקום דכותבין את השטר, דלגבי שם שטר במקום שכותבין צריכים טאבו כי זהו המנהג, ובו חלה גמירות הדעת של שטר להחיל את קנין הכסף. מה שאינו שייך בנידוננו שלא היה כסף. אא"כ נימא שהרישום בטאבו לבדו ע"ש הסרבן יחשב לקנין סיטומתא, היות ויש מנהג בנותני מתנות הנקרא "העברה ללא תמורה", שחלה מתנה בהעברה בטאבו ובהעברות תצהירים ודיווחים לרשות מיסוי מקרקעין לבדן. (ומאחר וסיטומתא זו מוגבלת מצד הדין למה שנהוג בין הסוחרים בתחום, כלומר שבענין העברות נדל"ן יש לראות כיצד הנוהל והחוק קובעים את החלות, ביררתי אצל המומחים בחוק וא"א לסיים קנין בהעברה בטאבו בלי מסמכים נלווים שחתומים ע"ז שני הצדדים. וא"כ קשה לקיים את קנין סיטומתא בהנ"ל).

ועוד צל"ע גם בלאו הכי, שהרי בנידוננו מדובר במעשה חד צדדי על פי דעת מקנה בלבד כאשר הקונה אינו רוצה לקנות אלא להשאר בעלים של ביתו הישן. וא"ת דדעת מקנה סגי בכה"ג, אם כן זה תליוהו וקני, וידועה שיטת בעל העיטור שמביא הרשב"א בתחילת מסכת קידושין דתליוהו וזבין אמרינן ותליוהו וקני לא אמרינן. ואף שהרשב"א שם חולק עליו וכן זה לא נפסק להלכה ברמב"ם, מ"מ בשו"ע באהע"ז סימן מב סעיף א הובאו ב' הדעות במחבר ולא הכריע בהם (כן פי' הבית שמואל סק"א שם, ועוד נו"כ על הדף). וא"כ ודאי שא"א להכריע שחל הקנאה לסרבן, ושמחמת זה יהיה זביניה זביני. (אא"כ נאמר שהיות והתליוהו וקני דכאן הוא שלב שני של התליוהו וזבין, יהיה קונה בע"כ ונחשב הכל לתליוהו וזבין בלבד. ויש לדון בזה.

והדבר מסור לדיינים שהוסמכו ע"י ב' צדדים דוקא היות ואין בזה דין מפורש בשו"ע ובפוסקים אלא תלוי בשיקול דעת רחב ודימוי מילתא).

ושנית, התשלום של דירה חילופית לענין שיהיה זביניה זביני, יחול ויתקיים רק בעוד כמה שנים לכשיקום הבנין החדש ויועברו הבעלויות שבו מבעלות הקבלן או היזם לבעלות הדיירים. ועתה בעת ההפקעה נוטלים ממנו את בעלותו ללא כל תמורה, רק התחייבות עתידית. וע"ז לא נאמר שתליוהו וזבין ואמר רוצה אני ע"י הקבלה בפועל לא נחשב לחמס, מפני שאין כאן כלל קבלה בפועל וגם לא התקבל בשתיקה, וא"כ ליתא רוצה אני. אולם כשדנתי בסברא זו לפני כמה דיינים היה מי שהשיבני שהערבויות הבנקאיות והערבונות החוקיות על ערך הבית שמזכים לכל מתפנה מעכשיו, הם הנחשבים תשלום ולתליוהו וזבין ואמר רוצה אני בשתיקה. ועצ"ע.

הג' האם יש איסור הליכה לערכאות בחתימה על התכנית, כאשר כתוצאה מחתימה זו יאלץ ביהמ"ש את הסרבן להופיע ולנמק את סירובו בפניהם. יש שמועה בשם דיינים שאם הדיירים המסכימים מחתימים את היזם בחוזה איתו שכל דו"ד יהיה בדין תורה בבית דין פלוני (והיום כבר ידוע מראש איזה בי"ד או דיין מקל בשאלות אלו לטובת הרוב), ורק סירוב של הסרבן לדון באותו בי"ד יהיה היתר לערכאות, זה פותר את האיסור, ומותר לחתום בכה"ג. ולענ"ד סעיף כזה איננו פתרון כי חתימה על בי"ד מסויים בין הדיירים החותמים ובין היזם, אינה יכולה לחייב את מי שלא חתם ע"ז. ואמנם לפי החוק החילוני התובע הוא קובע את הערכאה של הדיון ומקומה, ואם החותמים על הסכם קובעים בחוזה שלהם ב"ד מסויים זה מכריח את הנתבע הסרבן, מ"מ זה בניגוד להלכה הנהוגה ע"פ השו"ע שדנים במקום שבחר הנתבע. וע"פ דין אם הנתבע רוצה לדון בד"ת במק"א ולא בבי"ד הראשון שבחרו, אין היתר לתובעו בערכאות.

ולא מצאתי פתרון לדבר זה אא"כ יותנה בחוזה בין החותמים ובין היזם או הקבלן בתנאי מחייב חוקי, שהדיונים עם דיירים שיסרבו לחתום יתנהלו בבי"ד שיבחרו המסרבים. ורק אם לא יבחרו בי"ד ויוזמנו ג' פעמים ולא יצייתו לבחור בי"ד, יתיר ביה"ד לפנות לערכאות. ועדיין לא ידוע על חברה קבלנית או יזמית שיסכימו להכנס לעיסקה מורכבת זאת של פינוי ובינוי על מנת תנאי שכזה.

הד' יש שמועה בשם דיינים שאין שום צורך להיוועץ בשכנים או איסור לחתום ראשון ליזם, כי זו רק חתימה על הגג, אשר ע"י החתימה יורחב הבנין בכפל קומות ויותר, ואין לשכנים זכויות בגג שאפשר להשתמש בהם ואדרבה עיקר השימוש שאליו השותפים משועבדים זל"ז הוא מה שרגילים לעשות, וכאשר צורף הבנין לרשיונות לפינוי בינוי זה עיקר שימוש ותכליתו של הגג לכולם, שירוויחו ממכירתו לקבלן. ע"כ תורף הדיבורים. וכבר התבאר לעיל שלפי המציאות בפינוי בינוי לא מדובר רק על מכירת החלק המשותף בגג ולא רק על מכירת שאר החלקים המשותפים במגרש או

בחצר, אלא על מכירת הדירה הפרטית בשלמות, מה שודאי לא כלול בשותפות, וע"ז אא"ל שזה עיקר השימוש.

ובר מן דין שגם לגבי בתים שצורפו ל"אפשרות לפינוי בינוי" מבחי' החוק, עדיין רוב שימושם הוא השגרתי והרגיל אם להרחבות ואם לסוכות ודוד"ש וכו', ובקושי מיעוטם עושים פינוי ובינוי. ובר מן דין שאם בוחנים את עיקר השימוש של הגגות אי"צ להפריד את הגגות הספציפיים של אותם שורות חיצוניות שליד תוואי הרק"ל וכדו', משאר הגגות שבעיר, שרובם ככולם היו והם עדיין וגם יהיו בעתיד לשימוש רגיל של סוכות ודוד"ש או הרחבות קטנות. ולכן עיקר השימוש בגג לפי דעת השותפים הוא כמו כרוב גגות העיר, ולא כמו המיעוט. ובר מן דין שכיון שנשתתפו בזמן שלא עלה על דעת אף אדם לעשות פינוי בינוי, על דעת כן השותפות שלא לחלוק אלא להשתמש שימוש שותפים רגיל לגגות. ומה שהחוק שינה את היכולות והמטרות כעת לא מבטל את השותפות כפי שחלה אז. ויש הרבה מה להאריך בזה (יעוי' בפסקי דין ירושלים חלק י עמוד קמד ע"פ הטור והב"י בסימן קעא והש"ך שם בסק"א ובסי' סו סק"ל והרעק"א שם מהראנ"ח והחזו"א ב"ב ס' ט' או' ב' וג'). ושמעתי בשם הדיינים המתירים הנ"ל, שלגבי כפי' בחלוקת שותפות באם התחדשה מציאות שלא היתה בעת שנשתתפו אין להסתכל על כלל השותפויות בעיר אלא על השותפין הללו שלפנינו, ולכן גם אם רוב הגגות מיועדות עדיין לשימוש משותף, מ"מ אם בבנין ספציפי נקבע שאפשר להחיל עליו פינוי בינוי, ממילא הוא התחדשות מציאות בשותפותם של אלו ויכול המעוניין לדרוש חלוקה וביטול השותפות. (אך נלע"ד דכ"ז שייך רק לענין גדר ביטול שותפות וכנ"ל, יעוי' בפד"ר שם עמ' קע, אך לענין איסור לא תחמוד שיש קולא בדבר העומד לימכר, זה תלוי בדעת הבעלים או בדעת רוב בני האדם, ולא מתהפך להיתר ע"י שבעיריה מאפשרים לבנין ספציפי להכלל במיעוט של פינוי בינוי בניגוד לרצון הבעלים).

הה' יש שמועה בשם דיינים שאין שום חשש היזק לחתום שע"ז מזיק את שכנו שנשאר במיעוט שאינו מוכן לצאת מביתו, כי אין כאן נזק אלא חיזוק וריווח, דיקבל אחרי שנתיים דירה חדשה ומחוזקת מרעידות אדמה. אבל לדיינים אחרים יש הסתכלות על הקבלנים והיזמים והחברות העובדות בהחתמה עבור הקבלנים והיזמים, שאינם באים להציל ולחזק בתים, אלא להרוויח לעצמם עשרות דירות חדשות למכירה על שטח שלא צריכים לרכשו והשייך לדיירים הוותיקים, רק שתנאי הרשות המקומית והוועדות העירונית והמחוזית מתנים את היתרי הבניה החדשים בחיזוק הבנין הישן מרעידות אדמה. לכן לדעת אותם דיינים אחרים עיקר הפעולה והמלאכה של הקבלן או היזם או החברה המחתימה אינה נחשבת כמטפלת בחיזוק אלא כבאה להשתלט על שטח קרקע לבנות עליו דירות חדשות, וכלפי הדיירים הוותיקים שלא מעוניינים אין זה אלא פעולת נזק וחמס, אשר בסופו של תהליך לא ינושלו לגמרי, אבל מסתכלים על ההווה, וכלפי קבלן ויזם שאינם

צייתי דינא וכ"ש אם אינם יהודים, חל הדין שנפסק בסי' קעה סעיף מ' שאסור גם למעוניין לחתום להם מפני שעי"ז יהיה נזק והפסד לשכן שגם על ביתו הם מעוניינים להשתלט.

ו, טענות של מסרבים שיש להם מקום בדין תורה ואסור לעושקם ע"י ערכאות בלי ב"ד: שכיח בין הסיבות של המסרבים טענות שאילו יתבררו בדין תורה יקבלו הכרעה ע"פ השו"ע, ואילו לפי החוק בבימ"ש ידחו אותם מכל וכל. ופשוט הוא ששלילת והפקעת ממונו וקניינו של אדם אחר ע"י הליכה לערכאות ופסק שלהם, הוא גזילה ומסירה, וכל מה שנאמר בסימנים כו ושפח תלויים בו.

הנה פעמים רבות כשנעמיק בסיבות המסרבים לפינוי בינוי נמצא שהדין עמהם (ואינן סיבות זהות ולא באותו משקל לטענות המסרבים להרשות לשכניהם להרחיב חדרים לצד או על הגג וכדו', וא"א להקיש מד"ת אלו על אלו). ואלו הם: טענת ריבוי דיורין, טענת רעש משכנים, טענת קושי הטלטול בעת הפינוי עד אחרי הבינוי, טענת הפסד חלקי דירה שקנו כדין ולא כחוק כגון הרחבות דירות שאינן מופיעות בטאבו, טענת חלוקה פחות הוגנת של השטחים המשותפים או של החצר והאוויר שבצדדים והגג וכו'. (כמו"כ שכיח מאוד ואולי אפילו אלו הם רוב ה"סרבים" בבנינים הישנים המיועדים לפינוי ובינוי, מבוגרים וקשישים שגרים באותה דירה כבר עשרות רבות של שנים ומעוניינים לסיים את חייהם באותו בית, ואין להם שום ציפיה להרחבת הדירה, ואדרבה, יודעים הם שאם יפוננו לבית זמני, סיכוייהם רבים מאוד שלא יזכו בחייהם לחנוך את הבית החדש העתידי מרוב השנים של הבניה וההכנות. אם כן שום דבר אינו מפצה אותם ולא מפתה אותם ואינם מעוניינים. ואולי גם עז"נ הפסוק של עגמת נפש פן ימות וגו' ואיש אחר יחנכנו. אולם סוג זה של סירוב טרם הגיע לדיון ולבירור בין כתלי ביה"ד).

הנמנע מלחתום על מתן הקנאה גמורה של ביתו מטעם כנ"ל שחושש שיפסיד בחלוקה או שיפריע לו ריבוי דיורין וכו', איך אפשר לכופו לחתום דהיינו להקנות ביתו בעל כרחו, ללא בירור בד"ת. ודוק שטענה זו אינה רק נגד הסכמה של ריבוי הדיורין, שהוא ויתור על היזק חיצוני, אלא לגבי הסכמה מוקדמת להקנאה של גוף הבעלות. (ולעצם טענת ריבוי דיורין מפורש בסימן קנד סעיף ב ועי"ש בסמ"ע ובט"ז. וכבר כתבו הרשב"א ועוד ראשונים שמן הדין יכול לטעון רק נגד ריבוי בחצר ולא במבוי, ומשו"ה יש דיינים האומרים שכל חדרי המדרגות שבימינו שאין בהם שימושי החצרות שבזמן הקדום, אין זכות טענת ריבוי דיורין. ויש סוברים שההפרעה קיימת גם בחדרי מדרגות שבימינו ואכמ"ל. אולם בלא"ה זו אינה תשובה אלא ביחס להתיר את עצם הריבוי אם שכן רוצה להרבות, אבל בתור הפרעה שבגללה מסרב מלהקנות ביתו, ודאי שיש לו זכות טענה). והנה בבתיים משותפים בימינו אין את הפרטיות של זמן חז"ל מחוץ לבית, ורגילים לשלול

טענה זו, אך בדרך כלל מדובר על תוס' של דירה או מס' קטן של יחידות דיור נוספות. ואין הסכמה מוחלטת בהלכה לכל ריבוי שהוא, גם ההופך את הבית המשותף הקטן לשכונה שלמה.

כמו כן מצויים עוד טענות של מסרבים להתפנות ולבנות:

כאלו שקשה להם טלטול לדירה חילופית (ומבואר בגמ' בב"ב דף ו' ובשו"ע בסימן קסד סעיף ב', שהרי אומר לו איני רוצה שאטרח ממקום למקום כדי שתתקן ביתך); וכאלו שכבר הרחיבו דירותיהם ויש להם שטח גדול יותר ממה שרשום בטאבו, אם בחתימת שכיניהם או בחזקה של סיוע דקנו את התוס' בקנין חזקה כדין קנין קרקע, ואילו בפינוי בינוי יקבלו רק יחסית לשטח דירתם המקורית ויפסידו את ההרחבה ללא תמורה (וע"ז יש טוענים בשם דיינים דכמו בחזת"ש ההסכמה היא להחזיק עד שירצה בעל הקרקע לבנות, ולזמן שרוצה לבנות צריך בעל החזקה תשמישים להתפנות, ה"נ בנידו"ד ברגע שהשכנים מעוניינים בפינוי ובינוי בטלה ההסכמה של ההרחבות. ויש הרבה חילוקים באופני הרשות של השכנים ובאופן המוחזקות של הדיירים שהרחיבו, ובמקרים מרובים אין הנידון דומה לטענה ואכמ"ל. דו"ד זה כל עיקרו בד"ת לפי גדרי קנינים בין שכנים בהלכה, והבימ"ש בכלל לא מכיר בבעלות המורחבת של מי שקיבל רשות ולא עיגן אותה ברשיון חוקי, א"כ חייבים לברר את המציאות בבי"ד. והליכה לערכאות בלי בירור הטענות בבי"ד הוי עושק מלבד איסור הדין בערכאות); וכאלו ששיפצו דירתם בשנים האחרונות בהשקעת כסף רב וטרם נהנו באכילת כל המושקע, וכל ההשקעה תרד לטמיון בהריסת הבנין, ודירה חדשה יקבלו בלאו הכי, לכן חסים על ההוצאה ואינם רוצים לאבדה. (ולגבי נידון זה, יתכן שאם יפוצו במעט יותר יהיה שווה להם הנזק. ואי"ז צרות עין).

ועוד נידון שהוא רק לפי התורה ולא לפי החוק, מה שכתבנו בראש דברינו אם גר בבנין או במתחם שכן שהוא מוגבל מבחינה קוגניטיבית (שכלית) להקנות, מחמת מצב רפואי או גיל (קטן או קשיש), שלפי דין התורה א"א להחתימו או מי מבני משפחתו, ואפילו מינוי אפוטרופוס ע"י בית דין שיחתום על פינוי בינוי, לא יועיל אא"כ זו טובת היתום או נכסיו, ולא אם זו טובת השכנים גרידא. ואם יחתמו מה שאין בסמכות אי"ז מועיל. (ויעוי' בספרי ירושה וחזקה בשררה סימן א עמ' 25 ע"פ כמה ראשונים וכמבואר במהריב"ל חלק א סי' עה שכל סמכות האפוטרופוס מוגבלת ומה שלא בסמכותו מה שעשה אינו עשוי). אבל בימ"ש יש לו כללים אחרים בכ"ז והיינו גזלנות. (ויציין, שאם השכן המוגבל או היתומים אינם גרים במקום אלא זה נכס שלהם בלבד, כגון להשכרה, ועומד להרווחה, קל יותר למוכרו ליזם ע"י אפוטרופוס שמינוהו בי"ד, אפילו שאין הכרח ולא ריווח להם רק לשכנים ובעיקר לקבלן וליזם ולקוני הדירות האחרות, ומטעם והמקורות שהארכתי בס"ד בפסקי דין חלק טו עמ' קעג ואילך, בנוגע לכח בי"ד

שהוסמך בנוגע לשטחים משותפים להפקיע זמנית בעלות על מחסן פרטי ע"מ לתתו אחרי חלוקת שאר השטחים המשותפים).

ז, אין כח ביד בי"ד להתיר ערכאות: ואפילו היתר בי"ד מפורש לא יעזור בנידו"ד לתבוע את הסרבנים בערכאות, שהרי כשאדם מסרב לבי"ד ומתירים לתובעו בכמ"ש זה מוגבל למה שבי"ד היו מחייבים אותו אילו היה הנידון מתברר בפניהם, ולא לכל מילי שיפסוק הערכאות. כגון אם בימ"ש יחייב ריבית וכדו', אין זה נכלל בהיתר הבי"ד לדון בערכאות. וכן תביעות שבי"ד לא מחייב ע"פ דין כגון גרמא, א"א לגבות מהנתבע בבימ"ש. (ואמנם יש מקרים שבהם לפי כמה פוסקים הותר לגבות גם גרמא בערכאות כשהנתבע סירב להופיע ג"פ לבי"ד או שקיבל עליו בפירוש בימ"ש"פ, וזה רק מטעם שקיבל עליו שלא לדונו כד"ת בסירובו לדון בבי"ד והתחייבותו גרמה לו. וזה הסברא אינה שייכת לנידו"ד שהמסרבים לפינוי ובינוי לא בחרו לדון בבימ"ש כלל ואדרבה מעונינים בד"ת, רק החוק מתיר ליזם לתבוע בבימ"ש, וע"ז אין מי שסובר שהותר גם לגבות מהנתבע תשלומי גרמא).

ולכן באותם הסירובים אשר בי"ד מוגבלים להתיר למעוניינים להרחיב ולבנות רק למה שמותר להם ע"פ דין, ולא להפקיע בעלות גמורה על בתים של הנתבעים, א"כ ודאי שאינם יכולים להתיר לבצע זאת ע"י בימ"ש"פ שלפי החוק הוא מתיר להפקיע בעלות גמורה.

ח, שא"א לסמוך על שיטות המקילות בכל צדדי הסכסוכים הנ"ל בלי לברר בדין תורה: וזאת למודעי, כי גם אם ימצאו שיטות בפוסקים שמקלות בכמה מהסוגיות והצדדים שהעלינו לעיל ואחרות כדומה, לא יכול אף אחד מהמעוניינים לחתום על הסכם פינוי ובינוי נגד המסרבים בטענה שיש לו "קים לי" כהצד המתיר. (למשל בנוגע לאיסור חמס או לתליוהו וקני או לדין הליכה אחר הנתבע או לבטל למפרע רשות שכנים שהרחיבו בכמה אופנים וכו').

מפני שאין אומרים קים לי לתובע ולמוציא מחברו, אלא רק קים לי לנתבע ולמוחזק. וכאשר יש ויכוח בין החותמים שרוצים לפנות את הסרבנים ולבנות ולחייבם לחתום ולהפקיע מהם בעלותם, אין חולק שבעלי הבתים עד שלא חתמו הם מוחזקים בבתיים, וממילא הם הנתבעים, ויש קי"ל לנתבע לטובתם בכל הנידונים הנ"ל.

והנה נשמעה טענת המעוניינים לחתום על הסכם פינוי בינוי שהם רוב, ולדעתם יש כח לרוב כמוחזק גם לענין לומר קים לי לטובתם נגד היחיד, שכל רבים נחשבים מוחזקים כלפי יחידים (עי' ברמ"א סימן ד ע"פ המרדכי ותרומה"ד ושם בסמ"ע סק"ו וש"ך סק"י). ובאמת הרבה חילוקים יש בין דברי

ההלכה לנידון זה. הא' אין זה מיסים, ולהרבה פוסקים אין דין כח לרבים אלא רק בענין מיסים (עי' בנו"כ על הגליון שם, ותשו' מהרח"ש ח"א סי' יא ע"פ השלטי גבורים ומהר"י וייל). והב' דשם מדובר כל בני העיר בצרכי העיר נגד בודד, ואינו דומה לבניין או קבוצת בניינים דנימא שרוב השותפים בהם יש להם דין "קהל" נגד מיעוט מסרבים, ובפרט כשלא נשתתפו עד"כ. והג' דכבר כתב המהריב"ל (בח"ג סי' קז והו"ד בגליון הרע"א על השו"ע שם) שבכה"ג הקהל נחשבים נתבעים אף שהם תובעים אבל לא לענין קים לי שזה נשאר לטובת היחיד. והד' שהרי בנידו"ד הויכוח הוא מיהו מוחזק וצריך להכריע בויכוח זה גופא בד"ת, ובכהאי גוונא שיש ספק מיהו המוחזק הרי ידועים דברי המהריב"ל בחלק ב סימן מא שנפסקו גם בכנסת הגדולה, שכשהפלוגתא דרבנותא הוא מי המוחזק א"י להכריע זה גופא ע"י קים לי. דקי"ל הוא טענה רק לודאי מוחזק. (ודברי הפוסקים הנ"ל מובאים כמ"פ בקצוה"ח ועוד אחרונים). ובנידו"ד המוחזק הוא המסרב, ואף בפרט שיטענו שהם מוחזקים נגדו אינם יותר מספק ואין להם קי"ל.

ואגב י"ל לגבי נידון איסור לא תחמוד יתכן דשפיר יכול כל אחד לטעון קים לי (אילו ימצא מאן דאמר שבכה"ג ליתא לאיסור ל"ת), אפילו נגד המוחזק, כי זה מצווה של איסורים ולא של ממונות, ואין שייך לדין מוחזקות.

ט, עוד סיבות נפוצות למסרבים לחתום, שיש לדון בד"ת על זכותם בזה:

מעליות שבת שודאי יעשו במגדלים המתוכננים ואין מי שיוכל להתנגד כי אף אחד לא בעל בית על הבנין רק על מה שיקבל אח"כ כשהכל יהיה כבר בנוי וגמור, שינוי צביון הבנין או השכונה בהפיכת כל בנין של ה' או ו' קומות למגדל של כ' או ל' קומות, לא תחנם כשהיזם או הקבלן אינו יהודי וכאמור מקנים לו את הדירות הישנות.

הבטחות המארגנים (חברות חרדיות המועסקים ע"י יזמים חילונים או גוים, ומומחיותם היא צורת הדיבור בהכירם את השפה והאימון של תושבי השכונות החרדים) בדברים שאין להם שחר ומשקרים בריש גלי ומצח נחושה, ואחרי החתימה א"א למשוך בחזרה. וכבר פגשנו הבטחות לחניות ולמחסנים שבוטלו ולא קויימו אף שזה נמסר בתסריט, כי זה לא היה מה שהעיריה והוועדות מאשרים לבסוף. וכן ריבוי הבטחות שהכל יתחיל ויגמר תוך ג' עד ה' שנים ובפועל לא נגמר גם בז' וח' שנים.

מאידך, מצוי גם מסרבים כאלו שמוכח מטענותיהם שהם כן רוצים בפינוי והבינוי, ומ"מ מנצלים את האופציה להעלות את המחיר שהקבלן ישלם להם ע"י מצג של סירוב מכל הטעמים. כמו מי שלא גר בבנין המדובר וטוען לטורח וקושי לעבור, ומי שכבר חתם וביטל חתימתו, ומי שקנה דירה בבנין אחרי שכבר דובר שהוא עתיד להתפנות ולבנות חדש. וכיוצ"ב.

וכן מי שכבר חתמו רוב לפניו, או שגר בבנין שכולם חילונים ולא יבקשו לידון בדין תורה. ואלו, אם הם יסרבו עלולים רק להנזק בעצמם ולא להועיל לאחרים ע"י סירובם לחתום. אזי לכאלו יש להקל לחתום גם בלי דין תורה.

והנה לפי האינדיקציה המסתמנת מהשאלות והסכסוכים שכבר הופיעו בדלת ביה"ד, נראה שרוב אלו שיש להם נכסים בבנינים המיועדים לפנינו בינוי ואינם מתגוררים בהם בעצמם, מעוניינים בתכנית. ורוב ככל המתנגדים הם מאלו שגרים בפועל באותו הבנין. וכנראה ומסתבר שלבעלי הדירות שגרים במק"א אין שיקול מלבד השבחה וריווח עתידי, (וכידוע לפי הפרסומות הרבה "משקיעים" נוהרים להשקיע בבנינים המיועדים לפנינו בינוי בשביל להרוויח בעתיד תשואה גבוהה), ולמי שגר וצריך להתפנות יש טלטול והעתקת מקומות לימוד למשפחה ושאר שינוי צורת החיים וכו', ושוקלים את הריווח וההפסד יותר באמת. ואי איישר חילי הו"א שבכל בנין המעורב ממשקיעים ומדיירים מקוריים שהגיעו לגור על מנת לדור בקבע, סך הרוב הנדרש יהיה רק מאלו שגרים בפועל, ולא להתחשב באלו שכל מגמתם היא הריווח הכספי בלבד.

יהושע הלוי לוי.

[נ"ב: וראה להלן השלמות ותגובות בתשובה 2080 וכן יעוי' בתשובה 2138]

2052.

סימן א

נשאלתי ממי שהשאיר אקונומיקה על כסא בבית כנסת ובא אחר והתיישב ע"ז וכל בגדיו נהרסו שירד הצבע.

והשבתי שאם האקונומיקה שלו ה"ז מזיק ע"י ממונו וחייב. אבל אם היה של מישהו אחר, כגון שהוא המנקה והשתמש בחומרים של בעל הבית, דינו ככורה בור ברה"ר וניזוקו כלים בבור שיש פטור מן התורה. וכבר דנו האחרונים אם בכל הפטורים של התורה יש חיוב מצד הגרמא בדיני שמים.

2053.

סימן ב

נשאלתי אם יש דעה שאפשר להתפלח לאוטובוסים.

והשבתי שאין כזאת דעה, וזה גזל. גם אם לא נחשיב גזילת משרד התחבורה, מ"מ יש שותפות להכנסות לבעלי חברות התחבורה, והן חברות פרטיות.

2054.

סימן ג

נשאלתי אודות מדריכת טיולים מירושלים שהוזמנה להדריך טיול לבנות סמינר בבני ברק, וכנראה יצאה מעט מאוחר מביתה והסכימה להצטרף לטיול באיזו צומת, כי ראתה שלא תספיק להגיע לעיר ב"ב לפני שעת היציאה. ולמעשה היו לה עיכובים ופקקים ובכל צומת שהמתינו לה הודיעה שימשיכו עד לתחנה רחוקה יותר ושם יפגשו, ובפועל לא הצליחה להשיג את הסמינר עד הערב וחזרה לביתה בלי שום עבודה. האם מגיע לה קצת כסף על הטירחה.

ונראה שעל כגון זה נאמר "הם עמלים ואינם מקבלים שכר" על העמל. כי העבודה שלה היא של קבלן, וקבלן מביא תוצאות. והיא לא הביאה כלום. ואילו היו הם אומרים לה שתמשיך עד צומת או תחנה מסויימת וימתינו לה והגיעה והתברר לה שכבר הקדימו להתקדם הלאה, אז היה מגיע לה על הדרך מדין "לך ואבוא אחריו". אבל לפי המקרה לא היה שהם אמרו לה, אלא מה שהיא אמרה להם. ולכן אין שום עילת חיוב תשלום.

2055.

סימן ד

נשאלתי מחברה מסוימת שהמציאו מכשיר אלקטרוני להקרנת סרטונים המותאם לקלטות מסויימות שג"כ המציאו את צורת הפעולה שלהם, והקלטות בנויות מכנית לא בצורת סרטים אשר הם אינם מקובלים בבתים חרדים, ולכן השוק של המכשיר והקלטות הוא רק בציבור החרדי. ייצור המכשירים המקרינים את הקלטות נעשה בסין ויש למכשירים מיתוג מסויים, וגם הסכמי בלעדיות לייצור ולהפצה בכמה מדינות שיש בהם ריכוזים חרדים. וכעת הלך אחר והמציא "מכשיר תואם" לאותן קלטות, וייצר אותן כביכול לשיווק במדינה אחרת שאין בה ציבור חרדי ולא רשום שם פטנט ובלעדיות, ולמעשה הביא לארץ ישראל את המכשירים הממותגים בזיוף עם שינוי קל המיועד רק לאותן קלטות של החברה הראשונה. ומוכרים את המכשיר שלהם בחצי מחיר.

טוענת החברה הראשונה שזה יותר מ"זכויות יוצרים" כי אין שימוש למכשירים בלי הקלטות שלהם. ע"כ בכל מכירת מכשיר, המתחרה "נהנה" מהחברה הראשונה.

ונראה שהיות ואין כאן נהנה בפועל שהשני מקבל הנאה מפירותיו או ממונו של הראשון (רק שהאינטרס של רוכשי המכשיר הוא לקנות קלטות של החברה הראשונה), זו מוגדרת הנאה "רוחנית" ולא ממשיית, ושייך לתחום "זכויות יוצרים". ויש כמובן להדגיש שאיסור יורד לאומנות כאן הוא חמור הרבה יותר, ובגדר פסקת לחיותאי, וכל הסחורה של החברה הראשונה נתקעת בלי להמכר. ועיקר התביעה צריכה להיות על זה, ולא רק על הפרת זכויות היוצרים.

2056.

סימן ה

נשאלתי מאדם שמאכסן את הסכך של הסוכה שלו וכן מזוודה גדולה שאין לה מקום בתוך הבית וכן לול לתינוקות שהיה בשימוש עד לפני שנה, שאינו גרוטאה אשר לפי המצב המשפחתי המתרחב יחזור לשימוש בשנים הקרובות, הכל מונח במדרגות של קומה מינוס 1 ליד המחסנים באופן שלא מפריע את המעבר, וכן במדרגות שעולות לגג העליון מעל היחידות שבנו שכנים בגג, וגם שם אינם מפריעים את המעבר בכלל. אבל בכל המעברים הללו ובקומת המחסנים מחוץ למחסנים יש גם הרבה גרוטאות ישנות מהרבה שכנים שהוציאו מבתיים ולא ישתמשו בזה לעולם. וכעת התחלף ועד הבית של הבנין, והממונה החדש תלה מודעה שכל החפצים שלא יפוננו תוך שבוע יזרקו.

והשאלות הן, האם זה בסמכות ועד הבית, והאם אסור לו באמת להניח חפצים שאינם אשפה ליפנות, במקומות המשותפים באופן שלא מפריע לאף אחד.

והשבתי שהסמכות היא לפי מה שהסמיכוהו, אבל לכל אחד מהשכנים גם למי שלא התמנה יש כח להתרות שלא יצברו אשפה וגרוטאות בחללים המשותפים כי זה לטובת כולם. מאידך מה שלא נחשב אשפה ולא מפריע במעבר מותר לכל אחד להניח באופן זמני, ומה שכבר מונח בקביעות וזכה בחזקת תשמישין מותר להשאיר קבוע עד שיצטרכו את המקום. אבל כדאי שכל אחד יפנה את שלו לתוך הבית הפרטי עד שיגמר הניקוי והבירור מה חסר דורשים ומה סתם צבירת אשפה. כי אם יתווכחו מראש על אותם פריטים שרוצים חלקם להשאיר, יתבטל כל הנקיון וישאר כל הלכלוך.

סימן ו

נשאלתי מדייר בבנין ש6 מתוכם הוסיפו לדירתם קרן זוית שלפני דלת הכניסה ע"ח חדר המדרגות, בהסכמת כולם. והיתר, 3 דיירים והוא מהם, לא הוסיפו כי לא היה באותו מקום שלידם אפשרות זו. והשואל מעוניין לסגור את המשולש שתחת המדרגות למטה, שאין שימוש בזה לאף אחד, ולהכניס שם חפצים שרוצה לאחסן כמחסן. האם צריך לבקש רשות כולם ויודע שיהיה אחד שיתנגד, או שלא צריך לבקש רשות כולם.

והשבתי שא"צ לבקש מכל מי שקיבל רשות וסגר חלק מחדר המדרגות לצרכיו, ועצם קבלת הרשות מהווה נתינת רשות לאחרים לסגור חלק דומה. אבל מי שעדיין לא קיבל רשות ולא סגר, ממנו צריך לבקש וזכותו להתנגד. ואם יהיה ויכוח עם הראשונים אם מה שסוגר זה הרחבה זהה או שונה, צריכים ללכת לבירור אצל רב מוסכם.

סימן ז

נשאלתי ממי שרוצה להתחיל לאכול בשבת רק כשר, ועד היום אכלו בשר רבנות, האם צריך להתחיל לאכול רק "חלק רבנות", ואין בחנות תעודת כשרות, רק המוכר אומר שזה רק "כשר" וזה "כשר-חלק".

והשבתי שבלי תעודה של רב מוסמך ומוכר שיש לו משגיחי כשרות פעילים ואחראיים, אין שום הבדל בין רבנות רגיל לחלק.

סימן ח

קיבלתי מכתב זה:

לכבוד הרב יהושוע הלוי לוי, ראיתי לנכון לשלוח תיקון בענין כת בני ישראל מהודו שענינם מופיע בכרכים ד' ה' ו' ובפרט בכרך ט' עמוד שצ'.

בכל המקומות הובאה דעת הרב ש"ך והסתייפלר לאיסור גם לאחר גירות, ובכרך ט' מביא בתור מקור את המכתב מקריינא דאיגרתא, שדעתם שהיות ונאסרו ע"י חכמי בבל וירושלים ופשט איסורם, אז באיסורם הם עומדים, וכנראה הבין הגראב"ד לוינ' זצוק"ל שמזה שחכמי בבל וירושלים לא הזכירו כלום לענין גירות אלא אסרו בסתם, א"כ היינו נמי לאחר גירות, ואחריהם

נמשכו הרב ש"ך והסטייפלר זצ"ל, אמנם בתשובות והנהגות חלק ב' סימן תרפ"ה כותב במפורש שהבסיס שלו להתיר זה רק בגלל שהתברר לנו שלא סיפרו כלל לחכמי בבל וירושלים על כך שהתערבו בהם גויים וחכמי בבל וירושלים לא ידעו בכלל שצריכים לעבור גירות, וא"כ כלל לא אסרו לאחר גירות וגם הרב שך והסטייפלר זצ"ל לא אסרו לאחר גירות, ובתחילת הסימן כותב במפורש שכל האיסור של הסטייפלר והרב ש"ך היה כשלא היו מוכנים לשמוע ולהתגייר, אבל אם מוכנים להתגייר לא אסרו אותם אלא שיש לדון אם זה מועיל ומסיק שמועיל, והדברים מפורשים להדיא בציץ אליעזר (חלק י סימן כה) שמביא את המכתבים המקוריים של חכמי בבל וירושלים ורואים להדיא שכל מה ששאלו אותם זה על גרושות וחליצה אבל לא שאלו כלום על ענין גויות ולא סיפרו להם על זה כלל ואם היו מתירים להם הגרושות והחליצה היו נותנים בנותיהם להם והיו לוקחים מבנותיהם וכלשון השאלה שם (וכנראה אחזו שהם יהודים גמורים וכמו שהרב דוד ששון שהוא מבאי בגדד להודו אמר לרב הרצוג שהם מזרע ישראל ולכן הרב הרצוג חזר בו ממה שחשב שהם שבט שנתגייר והובאו הדברים בספר ישא יוסף חלק אבה"ע סימן לו' ובספר משפטי עוזיאל סימנים יג' יד' עיי"ש (ויש להעיר שגם הרב עוזיאל והרב הרצוג לא הצריכו גירות במקרים שהתירו וסמכו על זה שהם יהודים גמורים) (אמנם דעת הציץ אליעזר עצמו לאוסרם לאחר גירות ולא הובאה דעתו בפסקי דין ולכאורה הוא יחידי בזה)

ובפרט שבתשובות והנהגות חלק א' סימן תשסז' מסתפק להדיא אם גירות מועיל להם ונשאר בספק ומביא שם שלאחר שהסטייפלר ראה את הדברים שלו כתב לו מכתב לחזקו ובין היתר כתב שצריך לעשות תקנה קבועה לאוסרם עיי"ש ולכאורה וודאי שכוונתו לאסור דווקא במצב הזה שלא מוכנים לשמוע ולהתגייר שהרי אם דעתו שגירות לא מועיל להם, הרי רואה שהרב שטרנבוך מסתפק ולמה לא כותב לו שדעתו שגם גירות לא מועיל, אלא כותב לו רק מכתב חיזוק אלא וודאי שלא איירי בגירות כלל וכמו שמפורש בתשובות והנהגות חלק ב' דלעיל בתחילת הסימן שבגירות יש לדון אם מועיל והרב שך והסטייפלר לא דיברו בזה כלל. (ומה שכותב שם הסטייפלר לעשות תקנה קבועה ולהתרחק מפילו משמץ תערובתם לכאורה כוונתו היא בגלל שרוצים להתערב איתנו באיסור של ספק נכרים ספק פסולי קהל, אז צריכים להרחיק אותם עד הקצה האחרון גם במקרה שהשמץ תערובת הוא מהאבא והוולד הוא וודאי יהודי אע"פ שאולי יש בזה צד היתר, כי רוצים להתערב איתנו באיסור, אבל אם מוכן להתגייר ולא רוצה להתערב איתנו באיסור אלא בהיתר לא דיבר עליו.)

עוד יש להעיר שבכל המקומות כתוב לאחר ההיתר של הרב פיינשטיין בגירות "ושמעתי בשם הגר"ש ש"שהרצה לסמוך על הוראה זו יש לו על מי

לסמוך" ולכאורה הלשון אינו מדוקדק משום שהקורא יכול להבין שמי שרוצה שיסמוך אבל הרב אלישיב עצמו לא הורה לסמוך, אמנם עיין בישיא יוסף (לרב אפרתי) חלק אבה"ע סימן לו שכותב שהרב אלישיב הורה לרושמי הנישואין שיכולים לסמוך על זה ולרשום את מי שנתגייר עיי"ש השתלשלות הדברים ועוד הרבה מקורות ופרטים חשובים, וכן בספר "השקדן" (חלק א' עמוד 244) מביא שידוע שהרב אלישיב הורה לאחד מבני ישראל וזה לשונו "שאפשר לסמוך על רבי משה פיינשטיין" ומוכח שלא רק מי שרוצה יכול לסמוך אלא הרב אלישיב גם הורה כך לשואלים אותו, אלא שזה אינו מבואר בלשון בפסקי דין.

עכ"ל.

וזו תשובתי, מאחר והמכתב הגיע בלי חתימה, ומתוך תיבת דוא"ל אנונימית בלי אופציה של השבת תשובה ישירה לשולח. דברים המעלים חשדות למניע של השולח. ע"כ הנני משיב כאן:

לעניות דעתי אי אפשר לקרוא לזה תיקון טעות, כי לא התבררה טעות במה שצוטט בדעתם של האוסרים, שס"ל שיש סיכוי רב שמוצאם המקורי של בני ישראל מיהודים ולכן הם פסולי ממזרות או ספיקות של פסולי קהל שלא נטמעו בקהל כשר. אלא שלפי דעת הגרמ"ש ההכרעה היא שונה שלדעתו רוב הסיכוי הוא שהם ממוצא גויות וכן מועילה גירות. זכותם של הקה"י והאבי עזרי לאסור ואינם חייבים מאומה לגרמ"ש, וזכותו של הגרמ"ש להתיר ע"י גיור ומחומר שהחמיר עליהם בתחילתם שאינם יהודים היקל עליהם בסופם שאין בהם דין הלך אחר הפסול ויהני להם גיור, ולטעון שההיתר שלו לא סותר לדעות הקה"י והאבי עזרי.

ואי"צ לתקן בפסקי דין להביא בהם את דעת הגרמ"ש אם נשמטה מידעתו של אמור"א זללה"ה שהרי ספרי הגרמ"ש פתוחים לכל מחפש, לא פחות ממה שספרי פסקי דין פתוחים לפניו. והשמטה אינה טעות ואי"צ לתקן. ומעל זה איני רשאי לשנות דבריו שהכריע ושקבע בספרו לפי שיקול דעתו, רק בגלל שיש מי שסובר שאי איזכור של הכרעת הגרמ"ש בניגוד לדעות המוזכרות שם ולדעת אמור"א עצמו, זוהי טעות.

ומה שרוצה הכותב לדייק מהסכמת הקה"י לגרמ"ש שמעודדו באיסור בני ישראל, שזה סימן שגם מסכים עמו שהם מותרים ע"י גירות, או שודאי היה מסכים עם זה אילו רק היה יודע את ההסטוריה שהביא הגרמ"ש שהם נולדים מגויות. אין שום ראייה ולא הכרח לזה. כי ההסכמה הוא על מה שעורר את האיסור. ואילו על היכולת להכשיר ע"י גיור בזה לא נכנס הקה"י. ואם סבר שיש צד שקול להניח שהם יהודים פסולים עם דין הלך אחר

הפסול, לא ישנה דעתו בגלל מחקר או עדות בכתב בלתי חקורה בבית דין שלאחרי עשרות דורות שמוצא בני ישראל מגויות.

ואדרבה על ההנחה שהם בני גויות על סמך מכתביהם וחוקריהם עצמם יש מקום לומר "לדברך נכרי אתה ואין עדות לנכר", ועל ההנחה שהם כן צאצאי יהודים, כפי שהם טוענים, יש דין להאמינם מדין שוויון אנפשיה חתיכה דאיסורא, וא"א לבטל דין זה. לכן מה שפסקו הקה"י והאבי עזרי לשיטתם מחוור מאוד. ואין שום טעות בפסקי דין.

2060.

סימן ט

עוד נשאלתי בענין הנ"ל, בזה"ל: בבקשה אם אפשר לבאר לי את דעת הגר"ש זצ"ל שבפסקי דין הלשון הוא "שהרוצה לסמוך על הוראה זו יש לו על מי לסמוך" ויש אפשרות להבין שלא הורה לשואלים אותו לסמוך אלא רק מי שרוצה לסמוך זכותו אבל הוא עצמו לא הורה כך והרי מפורש בישא יוסף חלק א סימן לו שהורה כך לרושמי נישואין ולכן לומד משם הרב אפרתי להתיר את בני ישראל וכן בספר השקדן (כמדומני הערה 210) מביא שיודע שהגר"ש הורה לאחד מעולי הודו ש"אפשר לסמוך על הרב פיינשטיין" ומוכח שהורה כך לשואלים אותו ולא רק שמי שרוצה לסמוך לא נתנגד לו אבל גם לא נסכים עמו אלא אדרבה נסכים עמו ונורה הוראה כך לשאלים ולמה בפסקי דין הובאה לשון של "הרוצה לסמוך" הרי גם מי שהוא נטרלי הגר"ש יורה לו שיכול לסמוך על הגר"מ פיינשטיין וכל מה שיש לאפוקי זה רק מי שבמתכוון לא רוצה לסמוך שזו זכותו.

אשמח לתשובה.

תודה רבה.

והשבתי בזה"ל: איני יודע ואיני מוסמך לפרש דעת הגר"ש.

אם יש כאן ב' תלמידים שמעידים בב' הטיות שונות מה אמר הגר"ש, זה מצטרף למחלוקות שכבר מצאנו כן בתלמידים מהגמ' מזמן האמוראים.

מה שידוע לי וזכור לי, שהגר"ש אמר שאינו מכריע בזה כלום כי לא למד את זה ולא בירר את העובדות המציאותיות של צדדי השאלה.

בדרך כלל פשוט הפנה לרבנים אחרים, וכשלחצו אותו היה מתבטא בחוסר חשק ברור "רבי משה אמר כך וכך", כלומר רבי משה פסק ואפשר לנהוג כך לפי רבי משה ואני לא פוסק בזה, שאם תעשה כך אל תאמר שאני פסקתי זאת אלא רבי משה פסק זאת וזו אחריות שלו.

כמובן שאצלו רבי משה היה מספיק בר סמכא, שאם לא היה סומך עליו בתור פוסק לא היה מורה לשואלים לסמוך ע"ז. אבל הגר"ש לא היה מוכן "לפסוק" בעצמו עם כל האחריות המוטלת על פוסק כלפי פסקיו ושואליו, מה שלא הוא הגיע למסקנא בכלים של עצמו.

2061.

סימן י

נשאלתי מבני שיחי' 12 ימים אחרי לידת בתו, האם נכון מה ששמע שלא כדאי שיולדת תלך לבד ברחוב כי יולדת צריכה שמירה.

והשבתי לפי המשנ"ב בשורה האחרונה בסי' רל"ט, ע"פ המג"א שהעתיק מימרא דר"י בברכות דנ"ד. ונלע"ד שחיה יכולה ליחשב עד ג' ימים מהלידה או עד ז' ימים מעל"ע, ולא יותר, דעד אז היא בגדר חולה או מסוכנת לענין צום יו"כ. ואח"כ כבר אינה נקראת חיה.

2062.

סימן יא

נשאלתי בדבר אשה שקבלה נכס נדל"ן מאביה על מנת שאין לבעלה רשות בו, ואחרי שנים רבות נפטרה לב"ע בחיי הבעל. האם הבעל יורש אותו הנכס או רק בניה יורשים אותה.

והשבתי שכל מתנה על מנת וכו' מהני רק לגבי אכילת פירות של הבעל בחייה, שהיא אוכלת הפירות והוא לא. וכן שהיא יכולה למכור ואינו יכול לעכב בעדה בטענה שהוא שותף בבעלות שמגיע לו פירות. וכן אם מכרה מחיים לאחר מוע"ש לא יכול הבעל לטעון כתקנת אושא שהבעל לוקח ראשון. אבל אם לא מכרה, ופקעה רשותה בפטירתה, כבר לא שייך ההגבלות שלה או של הנותן ביחס לדין הירושה דאורייתא שחלה ממילא, שהבעל יורש את אשתו במוחזק.

2063.

סימן יב

נשאלתי מאשה שקנתה לחתן טלית לחופה, ובקשה לרקום שמו עליה, ואמר המוכר שזו טלית מכותנה ולפני שירקמו שתשאל רב אם אפשר לקדש בטלית מכותנה.

והשבתי שזו טלית כשרה לכתחילה ומצווה גדולה וללא חשש ברכה לבטלה, אבל אם הוא מעדה שנוהגת לעשות חופה ע"י טלית שהחתן ביד עליה בחופה אולי נהגו דוקא בטלית של צמר לא כדאי לשנות מהמנהג. ושתברר אצל רב מהעדה שלו.

2064.

סימן יג

נשאל הגר"ו שליט"א אודות מי שנולדו לו כמה בנות ואדם אחד בירכו שיולד לו בן זכר, וענה לו: אמן, ואם יהיה זכר מברכתך אתה תקבל הסנדקאות. ולבסוף נולד זכר ואת הסנדקאות קיבל אחד הסבים. ולאחרונה חלה הילד וחושש האב מקפידא. ודן הגר"ו האם יכול אבי הבן לחזור בו מהבטחה כגון זו.

ומבואר בשו"ע יורה דעה הלכות מילה סימן רסד ברמ"א סעיף א: ויש לאדם לחזור ולהדר אחר מוהל ובעל ברית היותר טוב וצדיק ואם נתנו לאחד אסור לחזור בו. מיהו אם חזר בו, הוי חזרה. עכ"ל. ומבואר שם בבת הילל ובביאור הגר"א שזה חל מדין מכירי כהונה. ויש לחקור האם בדין מכ"כ חל קנין על דשלב"ל, או שרק באופן שהתינוק כבר נולד אז חל המכ"כ, ואם לא היה לו ילד קודם כשהבטיח הרי לא שייך שיחול קנין על דשלב"ל. אבל אם זה חל כדין הבטחה לצדקה ומתנה מועטת וכי"ב שאינו חל בחפצא אלא רק חוב על הגברא לקיים כדין נדר, זה חל גם לפני שהתינוק בא לעולם.

ובאמת מלשון הט"ז שם סק"ה וסק"ז מוכח שנקט שזה מדין נדר או שבועה בלבד. וז"ל: אסור לחזור בו משום שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ומותר לקרותו רשע כ"כ בית יוסף בשם ריב"ם ונראה לי דאם הוא בענין שנזדמן לו אחר כך מוהל שהוא אוהבו או צדיק ואנן סהדי דאלו היה שם בשעה שנתן להראשון למול היה נותן לזה אין כאן משום דבר כזב ומותר לחזור בו ומכל מקום אם נשבע להראשון לא סמכין על סברא זאת אם לא שיתירו לו השבועה ומיהו היתר ודאי מהני. כן נראה לי. וכו'. מכל מקום אם יש לו היתר על השבועה ודאי יכול להתיר שבועתו על ידי שלשה כשאר היתר שבועות. כנ"ל פשוט עכ"ל.

והנה בנידו"ד לא הזדמן צדיק שלא היה קיים בעיר מעיקרא, כי הסבים היו ידועים וחיים וקיימים בעת שהבטיח, א"כ ליכא להיתר של הט"ז. וכתב החת"ס והובא בפת"ש שם סק"א שגם התרת נדרים ושבועות ע"י ג' לא מהני אליבא דהט"ז אלא רק אם נשבע לראשון כשלא ידע מהצדיק השני ואח"כ התברר שיש לו סנדק או מוהל יותר טוב. אבל כשהיה ידוע אין היתר לחזור בו אפילו בהתרת שבועות. ומסתבר דה"ה התרת נדרים על דינא

דמל"כ שחל בדיבור בלבד כנדר. וז"ל החת"ס שם: כי הט"ז לא כתב אלא אם מצא בין כך מוהל הטוב ממנו דלא אסיק אדעתא כו' והטעם פשוט דקיי"ל בתרי תרעי לית ביה משום מחוסרי אמנה ולא קאי באבל וה"נ כתרי תרעי דמי ומש"ה אפי' כשנשבע יש היתר לשבועתו דהיינו פתחו וחרטתו שמצא טוב ממנו אבל הכא דמעיקרא אסיק אדעתיה חברה סנדקאות לית כאן מצא יותר טוב ממנו ויש כאן מחוסר אמנה ואם נשבע אין היתר. ותו דהכא שנשבע ע"ד חבירו וקיבל ממנו טובה שיתן לו שכירות ה' זהובים אין היתר לשבועה זו כ"א מרצון המוהל לדעת (ר"מ אלשקר) דמייתי ש"ך סימן רכ"א ססק"מ (אין זה מוכרח לפמ"ש הוא ז"ל בעצמו (בסימן רכ"ו) הבאתיו בסימן רכ"ח שם בד"ה שום טובה) ועוד לדעת גדולי הראשונים ת"כ הוא כריתות ברית וחמורה משבועה ואין להתירו כ"כ בנקל. עכ"ל.

2065.

סימן יד

נשאל הגר"ו מאדם שהכניס מכוניתו למוסך ובין היתר הכניסו לו שמן במנוע, ושכח המכונאי לסגור את הפקק, ואח"כ נסע בעל המכונית ובנסיעה נדלקה נורה אדומה של תקלה, ולא עצר מיד לבדוק כנדרש, ואח"כ כבתה הנורה, אבל בנתיים כל השמן דלף ונגמר ואז נשרף המנוע לגמרי. ותובע בעל הרכב את בעל המוסך דמי כל הרכב כי יש לו דין פועל שהוא כשומר החייב גם בגרמא. ובעל המוסך טוען שהיה צריך לעצור לגמרי כשנדלקה הנורה, והוא הזיק לעצמו בידים ופטר בזה את הגרמא של הרשלנות.

והנה כשיש נזק הנעשה ע"י שנים, אין הראשון נחשב שותף לגרמא אם השני עשאו בידים. כמבוא' בריש ב"ק. אלא שאין הנהיגה נחשבת להזיק ואדרבה בעל המוסך עשה מעשה המזיק באמצעות הנהג. ואחרים טוענים שנהיגה כשדולקת נורת אזהרה היא מעשה נזק בידים, ויל"ע אם אחרי שנורת אזהרה כבתה ג"כ נחשבת הנהיגה מעשה מזיק בידים, שהלא הנזק אירע מהנהיגה שאחרי שכבתה הנורה, ולא מהנהיגה שנהג כשהנורה דלקה.

2066.

סימן טו

נשאל הגר"ו משכנים המעוניינים להחתים על רשות לבנות משכן סגי נהור, איך תועיל חתימתו אם לא יכול לקרוא.

והשיב שיעמידו ב' עדים שיראו שמסבירים לו התוכן ומסכים ויחתום בפניהם. ויכולים אח"כ לאשר זאת בכתב עם פרטי זיהוי לקרוא להם אם

יהיה ערעור. [ואם רוצים לחסוך עדותם ושלא יהיה ערעור כלל אפשר לחתום בפני ג' שיאשרו קיום החתימה והידיעה שלו על מה חתם].

2067.

סימן טז

נשאלתי: לכבוד הרב לוין שליט"א,

במקווה שלנו בנווה יעקב יש שער המופעל על ידי חברת מד פארק. הרבה פעמים כשאני מגיע למקווה השער פתוח. יותר מפעם ראיתי שאנשים פורצים השער ונשאר פתוח עד שיבא מי שיסגור אותו. אתמול פגשתי טכנאי שהגיע לתקן המכשיר שאמר לי שהקופסה הפשוטה שמחובר לקיר מאחורי השער שבו תמיד שמתי התשלום כשהשער היה פתוח, אינו שיך לחברה המפעילה. אלא רק השער שיך להם. ורק לבלן יש לו המפתח. ויכול להיות שהכסף מהקופסא החיצונית לא מגיע אפילו למועצה הדתית. השאלה היא האם חייבים לפצות את חברת מד פארק על הפעמים שנכנסתי ושילמתי בקופסה הפשוטה.

שאלה אחרת: אשתי מנהלת משפחתון מתחת בית יעקב ומשרד התמ"ת. השנה העלו את המחיר שההורים חייבים לשלם יותר עוד 200 ₪, והודיעו זאת רק השבוע אחרי שאשתי והרבה מטפלות שהולכות לפי הלוח העברי התחילו השנה. ויש הורים שרוצים לעזוב בגלל העלאת מחיר. אנו משועבדים לתמ"ת, אבל הייתי רוצה לדעת מה הדין לגבי עזיבת הורה מהגן אם נחשב כפועל או בעל הבית, והרי בדרך כלל ההורים משלמים לפי דרגות סבסוד שמקבלים מהתמ"ת. רוב ההורים מקבלים את הדירוג שלהם כמה חודשים אחרי תחילת השנה בלאו הכי, והתחייבו עד"כ.

יישר כחך.

והשבתי: שלו' רב.

על ראשון ראשון.

יש מקום לפנות לחברה, למנהל המוסמך ולשאול אותו אם מותר על התשלום בגלל הטעות. הרי לא פרצת ולא התכוונת להכנס ללא תשלום. ומאוד סביר שתיחסך השאלה.

ואם יקרה שהמנהל אומר שהוא תובע תשלום, אז אם החברה הזאת הם הבעלים ממש, כגון שיש להם דין של שוכרים למקווה ע"ח אחריותם להחזיקו, ושכירות ליומי' ממכר, ומי שנכנס לטבול בתוך תקופת הרשיון שכירות שלהם חייב לשלם להם (כעין שוכר משנה שלהם, לדקות של

השימוש), הרי נפסק להלכה שאם שילם השוכר למי שלא היה הבעלים, והתברר הבעלים האמיתי, שצריך לשלם לבעלים האמיתי. ומשמע מלשון השו"ע שאפילו שילם כבר, אין זה פוטר מלשלם לבעלים האמיתי.

אבל יתכן שאין היחס שלהם כבעלים, אלא כפועלים של המועצה הדתית וכדומה על ההפעלה, וחלק מהחזר ההוצאות שלהם זה הגביה מהנכנסים. וזה חלק מההסכם שלהם עם המפעיל שלהם. וכל מה שלא הצליחו לגבות - קבלו שכרם מהמועצה הדתית. או שכבר גבו כדי כל ההוצאות, וכל הריווח הנוסף של תשלומי המשתמשים העודפים, הוא שלהם מכח הסכם עם המועצה הדתית.

אם כן, את ההוצאות שלהם על העבר כבר קבלו, ואין להם זכות תביעה על העבר בכלל.

וא"א לברר את זה בלי בירור במחלקת מקוואות (אולי תנסה לדבר עם בלומנטל מבית וגן, ראש המחלקה)

2068.

סימן יז

ולגבי השאלה השניה,

גדר המטפלת/המעון הוא כפועל, וההורים כבעל הבית. וכעת קרה אונס שלא הו"ל למידע. וההורים לא יכולים לדעת זאת מראש ואינם אשמים בביטול המשך השנה כי לא יכולים לעמוד בהוצאה.

והיה כבר תחילת מלאכה, כלומר שחל קנין. ועל מה שעבדתם מגיע שכר שלם בלי ספקות. ועל המשך חל הדין המפורש בשו"ע שכל אונס כה"ג זה פסידא דפועל.

אלא אם כן כפי שרמזת על ההורים "הוא ליה למידע" ולהתנות, כי רק הרבה חודשים מתחילת השנה מתברר גובה העלות והסבסוד. וכיון שיכול להשתנות, ולא התנו שרק בתנאי גובה מסויים מכניסים את הפעוטות לפעוטון, התחייבו "כפועל בטל" על תקופת הביטול.

2069.

סימן יח

נשאלתי בזה"ל: במסגרת מו"מ בביה"ד להסכם גירושין, מדובר בבעל שהתחייב בכתב לפני הנישואין על סכום משמעותי אם וכאשר "יתפרק

החבילה", ויתכן שיש כמה פגמים טכניים בהתחייבות אשר על זה דנים כעת.

אך יש עוד נושא, והיינו שכמה שבועות אחרי שהתחתנו, הבעל אמר שיש לו הרבה חובות לשלם מיד, אחרת יינזק קשות, והאישה, מרוב תמימות העבירה את כל הירושה שהיה לה, בנוסף לכספים שנצברו בקרן פנסיה שלה [בחור"ל], והביאה לו שישלם חובותיו. אין תיעוד שהכספים הנ"ל היו הלוואה, אך היא טוענת שכך היה מדובר, וגם הבטיח לה [בפני אדמו"ר] שהכספים יוחזרו.

כעת הוא טוען שהכספים אלו היו מתנה כמו שכל אחד מבני זוג נחלצים לעזרת השותף בעת הצורך. [יש גם תשובת הריב"ש שכל הנותן מתנה בעין יפה נותן, אך בינתיים לא טען זאת].

ברור בעליל שעבד עליה בכל מיני תרגילים לשכנע אותה לעזוב הכול בחור"ל ולהינשא אליו, [צבע את השערות שלו, ושיקר על הגיל ועוד ועוד. בכלל הוא לא כ"כ שפוי וגם התברר שצורך סמים!], הכל נעשה בסקייפ עד שהגיעה לא"י, ואז התחתנו תוך שבועיים!

השאלה כאן, האם האשה יכולה להשתמש בנסיבות שברקע כהוכחה שהכספים האלו כלל לא נתנו כמתנה, בפרט שהוא בילף אותה בכל מיני דרכים. ובנוסף שהיא דאגה לפני הנישואים ל"בטחונות" לעתידה, ועל דעת כן היא מסכימה לנישואין, אז מאוד לא סביר שבמקום זה, היא תסכים למסור לו את כל רכושה כמעט!

אני לא מעוניין לטעון "מקח טעות" על כל הנישואים, כי יש מידה של סברה וקבלה יען כי המשיכו לגור יחד.

ועוד, שכל ביטול הנישואין גם מבטל מה שהוא התחייב לה לפני הנישואין עד כמה שזה יהיה תקף.

איך נוהגים לפסוק בב"ד בירושלים?

והשבתי בזה"ל: שלום רב.

קשה לרדת לעומקא דדינא בכזה סיפור, שהוא הכחשה מהקצה לקצה.

בדרך כלל מנסים בב"ד לחקור את בעלי הדין עצמם בעדינות להזכר בדיוק באיזה מילים השתמשו, עד שיודה בכוונה או בלי כוונה בדברים שבפיו.

ואם לא מודה אלא עומד על שלו במלוא המובן, והעד לא לפנינו להעיד ע"ז, הפסק המינימלי הוא לשלם שליש מדין פשר בעד שבועת היסת של כופר הכל כשיש רגלים לדבר לתביעה.

אבל עצם הטענה של הבעל כאן מחודשת, מתנות שנותנים בזוגות, אם למשל רושמים דירה ע"ש בן הזוג השני וכדומה, זה לשימוש. לא שמעתי מעולם שזוג בעת החתונה או שותפים מיד לתחילת השותפות נותנים מתנה לסילוק חובות עתק העבר, שלא נשאר הקרן קיימת לשימושם. אולי זו טענה לטעון.

2070.

סימן יט

נשאלתי מאדם שהורחק ממוסד שהתקבל ללמוד בו, האם יש לו זכות טענה לתבוע את ראש המוסד לד"ת שיחזיר אותו, כי אין זה פרטי אלא הקדש של כל הציבור שתורם לו בקביעות, ולא כל הציבור הסכים להרחיקו.

והשבתי שלכל הקדש יש גבאי וגזבר, ואם מכיר זט"ה אחראיים מטעם הציבור למוסד שיפנה אליהם, אכן מסתמא הזט"ה והממונה מטעם ההקדש הוא ראש המוסד המנהלו בפועל. א"כ יש תוקף להחלטתו ע"פ כל הציבור, וא"א לתבוע ע"ז לד"ת.

2071.

סימן כ

נשאלתי: כת"ר, יש מציאות שנוזילה מדירה למעלה לדירה שמתחתיה שגרמה נזק כזה או אחר בדירה שלמטה, שבעל הדירה שלמעלה פטור? והשבתי: כן יש מציאות.

ובהרחבה:

א. אם העליון מזיק ב"גירי דיליה" [=כל שימוש ישיר מיד מזיק] חייב בתשלום נזקי המים וגם בתיקון.

ב. אם מקור המים ממי השפכים של העליון, אבל לא מזיק בגירי דיליה, על לשעבר לפני ההתראה פטור מנזקי המים, אבל חייב בתיקון. על להבא אסור לו להשתמש עד שיתקן, ואם משתמש מתרים בו שיהיה חייב בכל הנזקים אפילו שהם רק "גרמא".

ג. אם מקור המים המזיקים ממים הנקיים שעברו את השעון של העליון לפני שהשתמש בהם, על נזק שקרה לפני הידיעה שזה צינור מפוצץ, פטור כי שמר על מימיו שמירה טובה. ועל נזק שיקרה אחרי הידיעה לפני התיקון,

מזמן שהיה כבר יכול לתקן, חייב אפילו שזה לא גירי דיליה אלא גרמא, כי זה ממונו המזיק שהיה צריך לשמור עליו. והחיוב הזה גם בלי התראה הנ"ל. ד. אם מקור המים ממי גשמים, יש בזה הרבה פרטים בפוסקים וא"א לסכם בקצרה כאן.

ה. אם המים מצינור משותף של קומות העליונות שלא ברור אצל מי הפיצוץ, המוציא מחברו עליו הראיה.

2072.

סימן כא

נשאלתי: כבוד הגאון ר' יהושע לוי שליט"א אב"ד בה"ד ירושלים

שלום רב

נשאלתי מאברך ישיבת מיר, אשר מקובל שם שאחראי האוצר הישיבה מספק לכל חבורה וחבורה את ספריו הנדרשים לו בכמות הנדרשת לפי הבנתו והניסיון שבידיו, ומטבע הדברים נשארים לו ספרים נוספים במחסן, ומזה משאיל לכל מאן דבעי, והאברך הנ"ל לקח ספר בהשאלה, וכשראו בני החבורה שהספר בחזקת האברך, (האחראי האוצר משאיל הספר עם מדבקה מיוחדת שהיא מיועדת להמשאל), טענו מנגד שאין שום זכות לבעל האוצר להשאיל לאנשים בודדים מאחר שהספרים מיועדים אך ורק להציבור, ומאחר שלדעת בני החבורה ככל שמרבה הגבאי בספרים הוא מיקל על הציבור הרי שמחוייב להוציאו להציבור ואסור להחזיקו אצלו ולהשאיל לאחרים.

מה הכרעת רבנו בעניין זה.

בכבוד רב

והשבתי: שלו' רב,

מסתמא כן יש לו רשות להשאיל, ההקדש יועד ללימוד הרבים לומדי מסכתא פלונית במקום תורה פלוני, וכל שואל פרטי גם הוא אחד מהרבים הלומדים באותו מקום ואותה מסכתא.

אלא מאי? שהיחיד קיבל ע"ז שמירה ואחריות מפורשת של שואל. אז הוא לא ממעט מכח ההקדש אלא מחזק את כח ההקדש ע"י אחריותו.

כנלע"ד מקופיא.

סימן כב

נשאלתי בזה"ל: הרב גולדשמיט כותב שאם יש עדות על מישהו שנימול בברית המועצות עד שנות השמונים (אם אני לא טועה או לפחות עד שנות השבעים) זו ראיה ליהדות. ידוע לכם משהו בעניין? השתמשו בזה בביה"ד בירושלים?

בארה"ב ועוד מקומות הרבה גויים עושים ברית מילה מטעמי בריאות אבל הוא כותב שבברית המועצות לא היו הגויים נימולים כלל מלבד במדינות המוסלמיות (אוזבקיסטן וכו').

והשבתי בזה"ל: מסתמא אין הכוונה שיש עדות שהוא מהול פיזית. בשביל זה לא צריך עדות אפשר פשוט לבדוק המציאות. הכוונה במילים "שנימול בברית המועצות" הפירוש שיש עדות שקיימו אז ברית מילה עם מוהל. וזה ודאי ראיה.

ובאמת מעצם היותו נימול אין שום ראיה, ובשנות שבתו בביה"ד לבירור יהדות היה אמ"ו זצ"ל נמנע מלתת אישור יהדות רק לענין למול מי שיש לו ראיות קלושות ליהדות וא"א להתירו לישראלית, אפילו לא בהגבלה ע"ג טופס אישור ביה"ד, כדי שלא ינסה ברבות הימים להוכיח מהיותו נימול שהוא יהודי ומותר בקהל.

סימן כג

נשאלתי משוכרת דירה גדולה, והיא אשה יחידה שגרה בדרך כלל לבדה, ובאמצע תקופת השכירות הכניסה עמה לבית את בתה הנשואה עם בעל וכל ילדיהם למשך ג' חודשים שלמים, כשהם שיפצו את ביתם. האם צריכה להוסיף על דמי השכירות למשכיר, היות והשימוש בבית באותם חודשים היה פי כמה מהשימוש הרגיל שהיא משתמשת בו בכל השנים.

והשבתי שאינה צריכה, כי הבית קנוי לה לכל שימוש של מגורים, וכשנמצאים עמה יחד אין זה מסירת הבית אלא אירוח. ואירוח בת נשואה ומשפחתה זה צורת החיים הנורמלית. ורק אם היתה יוצאת מהבית ומוסרת להם עז"נ שאסור למסור או להשכיר אלא לאותו מס' נפשות ולא יותר. אולם בציור של השאלה אין ספק שהכלל בכלל השכירות ששילמה ואי"צ להוסיף.

סימן כד

נשאלתי: כת"ר יכול להסביר לי מה ההבדל בין תעודות לידה מבריה"מ שאינן מקוריות לעומת מקוריות?

ומה הם בעצם התעודות הלא מקוריות?

איך היו בדרך כלל מתמודדים עם תעודות לא מקוריות בביה"ד ירושלים? מה דעת כת"ר על כך שהתחילו בשנים האחרונות להשתמש הרבה בבדיקות דנ"א מיטוכונדרי להוכחת יהדות (אמנם רק בתור סניף בדרך כלל)? יש לכם בנושא הזה דיעה?

והשבתי: על ראשון ראשון בקיצור ממש.

א. מקורי זה מה שנותנים בעת הלידה בבית חולים או משרד הפנים הרוסי לתינוק. והעתק זה למי שאבד לו בדרך כלל המקור, ומעתיקים זמן מאוחר יותר.

אחוז המקוריים המזויף נמוך מאוד. רוב ככל המזוייפים הם העתקים. אבל זה תלוי הרבה באיזורים / ערים / מדינות. זה חלק מהמומחיות של "הבודקים" המומחים לבירורי יהדות ומסמכים, שעובדים לצד בתי הדין.

ב. בעיקרון זה מי שאבד לו המקור ופונה למשרד הפנים שבאיזור ומעתיקים מתוך המקור שבידיהם / מהפנקס. תלוי באילו שנים מדובר ובאיזה איזור. למעשה זה מאוד יכול להיות נייר שנרשם בעד תשלום מתאים ולא מתאים למקור בכלל.

ג. יש תעודות שמגלים את זיופם. יש שהבודקים מצרפים אינטואציה וראיות שונות ודוחים אותם לגמרי. ויש שמכח ראיות אחרות ליהדות מחליטים שזה הגיוני שאבד / שלא ניתן המקור באותו מקום באותו זמן, וכו'.

ד. יש מכונים לבירור ששינו את הבדיקות כדי לכסות יותר נבדקים "מאושרים" ולא לגלות את האמת ע"פ חקירות והסתברות מי שקרן. בנקל יכולים לאשר יהדות למי שאין שום ראיה אמיתית ולא בדל מסמך, שלפי הדין עליו להתגייר לחומרא.

ויכולים למצוא יהדות גם למי שיש לו רק סבים יהודים [ולא סבתות].

וחזר ושאל: (1) התשובה הרביעית שכתב כת"ר זה בנוגע לדנ"א המיטוכונדרי ששאלתי?

מה הכוונה שיש מכונים ששינו את הבדיקות?

מי שזה עובר דרכו באר"י זה הרב... והוא עובד עם כמה מעבדות שנחשבות מוסמכות. ומה הכוונה שיכולים למצוא יהדות גם למי שיש לו רק סבים יהודים ולא סבתות? הדנ"א המיטוכונדרי עובר אך ורק דרך האמא לבת וכן הלאה ואין לזה שום השפעה מצד האבא דהיינו שאם יהודיה נשאת לגוי אז לילדים שלה יהיה את הדנ"א המיטוכונדרי שיש לה, אבל להיפך אם גויה נשאת ליהודי אז הילדים שיוולדו להם לא יקבלו את הדנ"א המיטוכונדרי של האבא היהודי אלא של האמא הגויה.

זו שאלה עד כמה זה נחשב סימן 'בינוני' או 'מובהק' או 'גרוע' ואם מועיל מדין 'רוב' וכו', זו סוגיא בפנ"ע, אבל אין לזה שום קשר לאבא.

זה בדיקת מקטעי דנ"א שזה אכן מושפע גם מהצד האבא אבל זה לא הבדיקה המיטוכונדריאלית.

(2) חוקרי יהדות בבית"ד ירושלים השתמשו בפוליגרף במהלך חקירת בירורי יהדות כדי ליצור יותר רגליים לדבר?

(3) אז עיקר החשש בתעודות לא מקוריות זה שאיבדו את המקוריות בכוונה והלכו למשרד הפנים ושילמו שוחד כדי לזייף פרטים?

והשבתי: (1) אמר"א זצ"ל שלל את זה, וראה כפירצה את הכנסת השימוש בתוצאות המחקרים המדעיים. שאין בהם בירור ידיעה ולא עדות ולא ראיות רק סטטיסטיקה. (לגבי דיני ממונות שלל כאלו דברים מדין אין הולכים בממון אחר הרוב. כי גם הבירור הכי מדויק אינו אלא מכח רוב).

כאב לו שבתי הדין פיטרו את הבודקים החוקרים שעובדים על צירוף ידיעות אנושיות וראיות וגילוי פרטי פרטים שנערכו לתמונה מיהו יהודי, והחלו לשלוח לבדיקות של מדע ומחקר. שמעתי ממנו הרבה פעמים ע"ז, אבל אין לי כעת דבר מסודר.

אגב ארגון... של.... הוא ענף בתוך ארגון צוהר הידוע. החביבות שלהם לשמירת הדת ודקדוק במצוות מתוך הקפדה ויראת שמים - ידועה ומפורסמת.

ראיתי במחקרים על היתכנות של סטיה (אמנם באחוזים מזעריים) בתוצאות בדיקה זו, שיתכן ויראו תוצאה שבכלל לא קיימת אצל האמא אלא משהו חדש לגמרי (גם לא מהאבא), זה אומר שהתוצאה לא ודאית נכונה. ועוד שאלה שלא מצאתי לה התיחסות במאמרים שסוקרים מחקר על הבדיקה הזאת: הנתון של האמא בעצמה שמועבר לבנה ולבתה דרכה (ולא דרך אביהם) האם זה מורכב מאמא שלה בלבד או גם מאבא שלה וגם מאמא שלה? וזה עובר מהאמא גם לבנים וגם לבנות שלה ולא רק לבנות שלה?

- (2) מעולם לא. כשהיה צד ספק שקר בסיפור - אם הוצע לנבדק המספר להיבדק ע"ז בפוליגרף וסירב - זה הספיק כהוכחה שזה שקר. ותו לא.
- (3) כן. וליתר דיוק: לאו דוקא למשרד הפנים, גם לחיקוי של משרד הפנים. זה מה שזכור לי כעת.

2076.

סימן כה

ושב וחזר ושאל: דיברתי היום בבוקר עם וסיפרתי לו על הדנ"א מיטוכונדרי, אמרתי לו שהתחילו להשתמש בזה כו' ושאלתי אם הוא יהיה מוכן לעשות פגישה עם כמה רבנים ולשמוע את טענות הרב ליטקה ונימוקיו ההלכתיים ואת ההסברים על הרקע המדעי בנושא כו' ציינתי לו שמשתמשים בזה רק בתור צירוף ולא סומכים על זה לגמרי כו' ושלפעמים יש הוכחות ליהדות אבל לא מספיק ברורות ואז מצרפים את הבדיקה הזו.

אמרתי לו שאמרתי ל..... שדבר כזה שמתחילים להכניס לשוק א"א לעשות בלי הסכמה של גדולי תורה ושאפילו אם הם משוכנעים ללא ספק שהם צודקים בכל המסקנות ההלכתיות אז א"א לעשות דבר שיצא אח"כ לעז וערעור על אנשים כשרים בגלל שרבנים אחרים יבואו ויאמרו שא"א לסמוך על בדיקות אלו כו' ולכן תמיד לעשות אסיפת רבנים ולראות מה רוב דיעות כו'.

הוא האזין ושמע את הדברים שאמרתי.

הוא לא התלהב מזה בכלל ובסופו של דבר אמר לי שהוא לא מעוניין לעשות פגישה כזו והוא לא רוצה להתעסק עם דבר כזה.

הוא אמר לי 'אתה יכול להגיד לרב שמואל אליעזר שטרן שהרב וואזנר לא היה רוצה להתעסק עם בדיקות כאלו'.

אמרתי לו שגם הרב אייזנשטיין מתנגד לבדיקות הללו והוא אמר 'נווו...ברוך שכיוונתי' וכך סיימנו את השיחה.

אשמח לשמוע תגובה.

והשבתי: שלום רב,

מי שטוען שהוא יהודי ואין לו ראיות או עדויות - הוא לא אבידה! לא שייך סימן מובהק או סימן ממוצע וכו', כל הדברים האלו.

לגבי טוען שהוא יהודי - או שיש לו ראיות [נסיבתיות, מצטרפות, לדעת הדיין] או שאין לו ראיות אבל יש לו עדות. או שהוא ממקום / משעה

שאי"צ עדות וראיה ונאמן. ואם צריך עדות וראיה ואין [ויש בהשערה רבבות כאלו בבריה"מ לשעבר שהם כנראה מזרע ישראל ואין להם תיעוד מוסמך], מצריכים "גיור לחומרא". עגונה שאבד בעלה ונמצא מת - עז"נ ששייך סימן מובהק להתיר, כי מצאנו גוף אדם מת ולא ידוע האם זו האבידה של האשה הזאת ומותרת, או שזו אבידה של אשה אחרת. ועז"נ שסימנים מובהקים הם דאורייתא, ובינונים הם דרבנן וכו'. ובלבד שיהיה עם כל התנאים של סימנים. ודיינו לדון לגבי שם עד כמה DNA מובהק.

ויש מקום להזכיר שוב: הגרי"ש אלישיב זצ"ל היה מורה, ומזהיר, יותר מפעם אחת: בירור יהדות לא מסור לחוקרים ולא למתורגמנים. הם לא מכריעים. זה דבר שצריך להיות הכרעת בית דין של שלושה דיינים במושב תלתא שישאו ויתנו ויגיעו למסקנה שלהם. רק שלפעמים הם צריכים מידע / תרגום / גילוי חששות והנחות שאינם גלויים רק לאנשי המקצוע. זה מותר להם לשמוע מהמתורגמנים המקצועיים, ולשלחם, ולדון בעצם הענין בבי"ד של שלושה.

כל הרעיון להחליט ע"פ בדיקות, זר ומוזר לפי ההלכה המסורה. ולצערנו ה"חוקרים" הם אלו שקובעים, ושמים על המסקנות שלהם חותמת בי"ד ואפילו ע"י מזכיר יחיד או דיין יחיד, כאילו שזה נושא פקידותי בעלמא. וזהו.

ואגב נכון להוסיף: בשבת אמור"א לברר יהדות, לא התמקד בבירור אם וסבתא יהודיות בלבד, כי ידע שהאישור הנצרך יביא לנישואין בקהל ישראל, וחקר היטב מי האב, אם הוא נכרי או כהן חלל אז היא פסולה לכהן, ואם הוא ממזר אסורה גם לישראל, וכן הלאה בכל הדורות הקודמים שהגיעה ידו. והבדיקה המחקרית הזאת גם אם תהיה אמינה 100% לא מבררת כלום לגבי כשרות לנישואין. ודרכם של בתי הדין הרבניים בשנים האחרונות וכן ההנחיות לרבנים רושמי הנישואין ברבנות, לא לברר כדי לא להתקל בידעה על פסלות. וע"י עצימת העיניים יכולים להטמיע בקהל את כל הפסולים. והא לך עוד סיבה לא להזדקק למחקרים הללו.

.2077

סימן כו

נשאלתי בזה"ל: שלום כבוד הרב,

רציתי לברר את השאלה הבאה, יום אחד פנה אליי מתפלל בבית הכנסת ואמר לי שחמתו פונתה מדירה עקב חובות לבנקים ושיש דיון תוך כמה ימים בבקשה שהם הגישו להחזיר אותה, מצורפת הבקשה.

הוא שאל אם אני יכול לבוא לדיון ובדיון הוחלט בסיעתא דשמיא להחזיר אותה, וקיבלתי שכר של כמה מאות שקלים על הייצוג שלי באותו היום שדרש הכנה מוקדמת.

בדיון הוחלט שהיא תחזור לחודשיים וניתנה לנו אופציה להגיש תביעה תוך חודשיים ככל שאני זוכר.

כמה ימים אחרי הדיון הנציג של המשפחה נתן לי 10,000 ש"ח שאסף אותם 5 מ קרובי משפחה של האישה (זה לא סכום שדרשתי או שהוסכם עליו).

הבת של האישה שהיתה מאוד חרדתית התחילה להגיע למשרד שלי על בסיס כמעט יומי באופן שסירבל לי את העבודה ומנע ממני לטפל בתיק.

בחלוף החודשיים במקום תביעה הגשתי לבית המשפט בקשה בנושא שנדחתה והאישה פונתה מהדירה ונכנסה לגור בדירה בקומת קרקע באותו בניין.

ברצוני לדעת האם אני צריך להשיב להם את הכסף ששולם, למרות שהושקעו שעות רבות מבחינתי, רק שלא הביאו לתביעה שהיתה צריכה להיות מוגשת.

והשבתי בזה"ל: שלום רב,

כמה שעות בפועל עבדת? בכמה אתה מעריך שעת עבודה? בדרך כלל עבודת עו"ד אינה עבודה קבלנית - להביא תוצאה ללקוח, שהרי 50% היתכנות שעמדתו תידחה ותתקבל עמדת הצד השני. ובזה שונה עו"ד מטכנאי וכל כדומה ששכרם הוא רק על התוצאה ולא על העבודה אם לא הביאה תוצאה.

אבל היות ולא עבדת מסודר, וגם לא נקבת בשכר מדויק, אין לך לגבות אלא כמה ששווה שעות העבודה שעבדת בפועל. ולפי המחירון שלך או מחירון לשכת עורכי הדין – הנמוך מביניהם.

2078.

סימן כז

נשאלתי מאדם שניסה לפתוח סתימה בכיור בבית כנסת והוא לא איש מקצוע, וחשב שיפתח ע"י שפיכת מים ישר מרתיחתו, ולמעשה עי"ז נסדק הפלסטיק היוצא מהכיור שהיה דקיק מאוד. והשאלה היא האם יש פטור דרעהו ולא של הקדש.

והשבתי דאדם מועד לעולם. ורק בממון המזיק יש פטור מגזה"כ להקדש.
(ואם היה שימוש נורמלי ועי"ז נסדק ה"ל שואל ומתה מחמת מלאכה).

2079.

סימן כח

נשאלתי מאדם שמגלגל כספים להחזקת מוסד חינוך, ואחד מהמלווים שלו טוען שהלווה לו 15 אלפים 33 הלוואות של 5 אלף, והלווה זוכר רק פעם אחת שלווה ממנו 5, ולא זוכר אם לווה עוד או לא. וזוכר שהיה אצלו עוד פעם אבל אולי זה היה פרעון ולא הלוואה נוספת. והוי ברי ושמא דאיני יודע אם נתחייבתי. וגם בפנקס החובות רשום רק פעם אחת 5 אלף ולא יותר.

לתובע אין פתק, והנתבע טוען שלא לוקח אף פעם בלי לתת פתק.

והשבתי לפי השו"ע בסימן עה סעיף ט.

ואין לפנקס החובות דין חנוני על פנקסו, לפי מה שהתברר שאי"ז יומן כרוך של כל הרשימות שהמלווה יודע מזה שהלווה רושם וסומך ע"ז אלא פתקים שרושם הלווה לעצמו לזכרון שמועברים מפנקס לפנקס מדי זמן מה עם הפרעונות והשינויים.

2080.

סימן כט

בענין "פינוי ובינוי" [בהקשר למאמר שהובא לעיל בראש הספר] ומתוך התשובה יובנו השאלות:

אף נחלת שפרה עלי ששחו בי יושבי שער המסולאים בפז הגרימ"ד ממודיעין עילית שליט"א והגרע"ד מבית שמש שליט"א אשר שתו עיניהם וליבם במה שכתבתי בעניי, ומחוסר פנאי להאריך כדבעי קמיייהו דת"ח הנני להציע תגובתי בקיצור אמרים.

מה שהעיר הגרימ"ד דעל מי שמכר ליזם ועי"ז ניזוק שכן בגרמא אין צד דמשמתין עד דמסלק הזיקא והביא כמה מ"מ בזה, אמת דטפי ה"ל לומר דלעומת מ"ש המחבר בסי' קעה והרמ"א בסי' שפו והפת"ש בסי' שיב, לפלא שלא הוזכר ענין זה בסי' קנה לגבי כל ההרחקות דלא יחפור ובעכצ"ל כהרשד"ם שהביא הש"ך בקע"ה סקל"ו דשאני העושה גרמא בשל חברו

מעושה בשלו וממילא אח"כ נגרם נזק. (ועוד חילוקים כדהארכנו כבר לחלק בכ"ז בספר "פסקי דין ירושלים" בענין אחר ואכה"מ).

עוד הרחיב הרב המגיב שליט"א דאין כאן היזק בגרמא כי השכן המתנגד לא יסכים לקנות את דירת החותם בתנאים שהיזם מוכן לתת. אמנם כל זה נכון בהנחה שמסתכלים על העיסקה רק כמכירת הדירה הפרטית ולא מעבר לכך. אבל בהיות שעל אף שהעיסקה מורכבת ממכירה בהתחילה ורכישה בסוף, אין זה מכירה בלבד, לא שייך לדמותו למי שרוצה למכור ביתו ואין המצרן מוכן לקנות באותו מחיר דהתם זו מכירה בלבד שהמוכר מסתלק מהבית ומעוניין לעבור דירה וצריך את הכסף שלו, ובנידו"ד אינו מבקש מהקונה (יזם או שכן) כסף כלל אלא את הדירה משופצת. לכן אין נכון לשאול את פי השכן המתנגד אם הוא מעוניין "לקנות" כמו מצרן דאין כאן רק רכישה לפנינו.

ובעיקר, הרי הטענה על החותם לפינוי בינוי איננה על מכירת דירה, אלא על המציאות שיוצר כל אחד החותם לפינוי ובינוי, שבאותה חתימה הוא מוכר באחוזים מסויימים דירות של כל שכניו, מאחר והחוק כיום קובע באפנים מסויימים ש66% חותמים מספיק ובאפנים אחרים 60% חתימות מספיק, הרי אומר שכל חותם הוא נוגע במישרין גם בבעלות שאינה שלו. וממילא אין הנידון דומה כלל לעיסקת מכירה של בר מצרא שהתם מוכר רק את שלו.

לכן החילוקים מהיכא דאין משמתין בגרמא, וההשוואה למוכר למי שאינו מצרן כשהמצרן לא רוצה לקנות, הכל לא שייך לנידו"ד, ומסתבר שכן שייך ודומה לאלו המקרים שמשמתין מראש את מי שבמעשיו מזיק בגרמא.

(ואין הכרעה שסירוב המסרבים מקובל בלי שום בחינה ודיון, אלא שאם ידוע שיש שכנים מסרבים אין לחתום בלי שב"ד המוסכם יבחן את ההתנגדות לגופה ויכריע ביניהם).

ומה שהעיר הגרע"ד דמכיון שאסור להיות תליוהו וזבין למה אין איסור חמסן בזה, הנה הוא עצמו רומז בדבריו דרך אגב את הנידון אם איסור חמסן הוא בדמי או ללא דמי, כאשר הובא במאמרנו במראי מקומות בקיצור, וע"כ לרוב הפוסקים דס"ל שלמעשה חמסן הוא ללא דמי אא"ל על יזם הכופה עיסקה על סרבן שהוא בעל שם חמסן, כיון שמביא לו תמורה. וצודק המשיג שיש בזה איסור גמור להיות תליוהו, מ"מ תפיסת המציאות של המתירים שהובאה היא שהיות ומדובר בסדרת קניינים ושלבים רצופים הקשורים זב"ז כאשר אחרי כלות הכל בעל הדירה שסירב יהיה בעל דירה בבנין המחודש באותו גודל ואף יותר, הגם שזה נעשה ברכישה ממנו בעל כרחו ומכירה אליו בשנית, מ"מ אינהו ס"ל שכל זה מוכיח שבעצם לא ניטל

מבעל הדירה המסרב בעלות, ולכן אין זו פעולת חמס ולא פעולת תליוהו וזבין.

ותן לחכם ויחכם עוד, ומנייהו ומנאי יתקלס עילאה ויצא הדין ברור.
יהושע הלוי לוי, פעה"ק ת"ו.

2081.

סימן ל

צינור העובר בבית שכן שצריך להרוס ציפוי שלו להחליפו על מי מוטל הנזק [כא באלול תשפ"ג, לע"נ אדמו"ר רבי ברוך יצחק ב"ר דוב זאב הלוי זצ"ל].

נשאל הגר"ו שליט"א לגבי צינור ניקוז חיצוני אשר השכן מלמטה קיבל אישור השכנים להרחיב ביתו, ועי"ז הצינור נמצא בתוך הבית, וציפה אותו בקרמיקה או גבס שיהיה מראה יפה ומתאים לבית. וכעת אחרי כ' שנים בערך קרה סתימה או פיצוץ מורכב שבעל הניקוז מוכרח להחליף את הצינור מראשיתו עד סופו, והאינסטולטור דורש עוד הרבה כסף על שבירת הציפוי שאצל השכן. ונחלקו השכנים מי מהם חייב בתשלום התוספת. העליון טוען שהתחתון גרם לעצמו והיות ועשה ציפוי של עצמו לצינור השכן המוחזק במעבר הצינור בחזת"ש, היה עליו לאסוקי אדעתיה שזה יכול לקרות בעתיד ועל דעת כן עשה שיסיר את הציפוי בעת שיצטרך להחליף את הצינור. והתחתון טוען שמכיון שעברו כ' שנים שידע העליון שיש ציפוי לצינור ושתק, זכה בזה בחזת"ש ובהיתר החזיק בזה, והעליון יכול לפרק ולהחליף לציפוי חדש על הצינור החדש על חשבוננו.

ונראה לענ"ד שטענת חזקת התשמישים של התחתון לא פוטרת אותו מלשלם, אם יש דין לשלם. ואינה אלא זכות להעמיד כזה תשמיש מבחינת השטח המשותף. וטענת חזת"ש של התחתון שטוען ראית וידעת ושתקת נותנת לו רק שיכול להשיב אח"כ ציפוי מחדש ואין זכות התנגדות לאחר.

אבל בלאו הכי לא מדובר כעת על שטח משותף, ואין כאן שום טענה של חזת"ש. כי אין לעליון זכות ובעלות אלא רק על מעמד הצינור ומעברו, ובשל עצמו עובר הצינור ולא מדין חזת"ש. וכל ס"מ שסביב הצינור כבר זכה בו בעל המרפסת התחתונה כשחתמו לו השכנים ובנה. ובשל עצמו עומד הציפוי.

לכן המצב הוא שיש צינור מקולקל של העליון, והוא מונח בתוך צינור רחב יותר דקורטיבי של התחתון, וכדי לתקן הקלקול חייבים לקלקל גם את

הצינור המתקן של התחתון. ודומה לכאן' לדין זה בא בחבית של יין וזה בא בחבית של דבש, ונסדק החבית של דבש, שאם שופך בעל הדבש את היין מהחבית של השני להציל את שלו חייב לשלם לבעל היין.

ומסתמא לא רק העלות של השבירה על חשבון העליון, כי גם בניית ציפוי מחודש כפי שהיה מוטל על העליון.

אבל הגר"ו טען שהיות וכל צינור עלול להיסתם, ובמשך 20 שנים או יותר ודאי שכל הצינורות יוחלפו, על התחתון הוה לאסוקי אדעתיה שזה צורת השימוש של העליון, וכל מה שבנה יקר זה רק לזמן זה עד שיצטרכו להחליף הצינור. והיה צריך לעשות ציפוי מתפרק או זול, ומה שעשה יקר זו אשמתו ועליו לשלמו. והוסיף, שהקיר החיצוני שהיה של כל השכנים נותר של כולם, רק שהתחתון קיבל רשות שימוש. וה"נ העליון שהוציר צינור הניקוז צמוד לקיר החיצון המקורי, מוכח שהשאיר לעצמו את הזכויות של קיר חיצוני שהצינור משתמש בו לכל צרכיו, ולא בשביל לשלם יותר בגין השקעות התחתון. וכן אמרו הגרש"ד והגרש"נ.

ולענ"ד התחתון אי"צ אלא להרשות לבעל הצינור לתקן ולהחליף גם ע"י שבירת הציפוי, אבל לא להוציא ע"ז הוצאות. ובשלו הוא בנה. וכל מי שבונה הרחבה (על גג משותף או מחוץ לקיר חיצון, שהגג המקורי והקיר החיצון המקורי היו משותפים), נעשה המשותף הקודם פרטי של הבונה בקבלת הרשות, ומה שנבנה כעת חיצוני (הגג של ההרחבה, או קיר החיצון של החדר או המרפסת המורחבת) נעשה משותף לכל השכנים. (וכל"כ החוק של בתים משותפים וכמובא ב"משכן ישראל"). ולכן גם אם נדון את התחתון כגורם הוצאה מרובה לעליון ע"ז שציפה וכעת האינסטלטור דורש יותר כסף, אי"ז יותר מגרמא.

ומ"מ נפק"מ ממה שכתבנו, דלפי דברי הגר"ו לא יצטרך העליון לשלם ציפוי חדש לתחתון, דלדידיה אי"ז כלי שלו אלא גרמא להזיק שלו ואי"צ להחזיר גורם לנזק גם אם הניזק שברו. וילע"ע.

.2082

סימן לא

נשאלתי: כבוד הגאון ר' יהושע לוין שליט"א אב"ד בה"ד ירושלים

שלום רב

אתמול ישבתי עם הרב...דיין ב... ביחד עם ר' ..., הסברתי לו שמדובר באדם שאינו הוגן, וכי יש כלי...וכו'.

והשיב, שמוכן לשמוע שיש ראיות חדשות, וגם לדון על חיוב שבועה על הצד מנגד, וכן להזמין את כל מי שאבקש להכחיש, וגם לטענותי שאין המשפחה מוכן להעיד בפני צד ב' יש עדיין מה לעשות. אך כל זה מוכן לדון רק כשה... יהיה בידי אדם שבה"ד סומכין עליו, ולא, אין להם מה לדון בעניין. שאלתי היא אם יש לצפות על שינוי פסק בה"ד, לאחר שבעצם כל דין מהם כבר טען לי בנפרד שלפי מה שספרתי והראתי את ה... לא היה ב.. שום שאלה שזה שייך רק ל... ולא ל.... מאחר שלא היה זה מממונו ולכן הוא שייך רק ל... או שמא יש לחשוש שגם לראיות חדשות ימצאו מה לומר בזה ולכן אין טעם להפקידו בידיהם.

בכבוד רב,

והשבתי: אם זה היה ... שלי לא הייתי מפקידו ביד מי שהדיין הנ"ל סומך עליו ואומר שהוא אדם ישר, דערבך ערבא צריך, ולמטה מזה.

בר מן דין, מנסיון העבר כל הערעורים שנתנו הנ"ל רשות לערער, זה היה לשם האשליה בלבד. ובדידי הוי נמי פ"א שאחרי קביעת התאריך לערעור, ונדחה התאריך וטרם הופיעו הצדדים לערעור, אבל היתה להם פאשלה, ושלחו לי ההחלטה הבאה חתומה בידי ג' דיינים (אחד מהם הוא הנזכר בשמו בשאלתך, שאתה מדבר איתו כעת ומראה לו הראיות והטענות החדשות מחוץ לדיון כמפורש בהלכה בהידור!!) בזה"ל: ביה"ד שמע בשימת לב את הטענות בערעור והכל נלקח כבר בחשבונם לפני פסק הדין, ולפיכך הערעור נדחה ופסה"ד בתוקפו.

קמ"ל שזה נוסח מתוכנן מראש וחתום לפני הערעור. וכדי בזיון.

2083.

סימן לב

נשאל הגר"י שליט"א מי שלוח ואינו יודע ממי לוח, אם יעשה צרכי רבים כמו הדין בגזל וא"י ממי. והניח הדבר בחקירה האם דין עשיית צרכי רבים הוא כפרה על הכפירה (דא"כ אינו שייך בהלוואה ששכח מי המלוה), או חיוב החזר על ממון שאינו שלו (וגם הלוואה בכלל). וכן תלה בזה האם גזל מגוי ג"כ שייך בו עשיית צרכי רבים (למ"ד שיש חיוב השבה, ולא רק איסור גזילה).

סימן לג

נשאל הגר"ו על עגלה עם תינוק שיצאה לכביש מהמדרכה בין ב' רכבים חונים, ובדיוק נסע שם אדם על אופניים במהירות גבוהה וכמעט שהתנגש בעגלה וקרהו אסון ח"ו, ומיד סובב בעל האופניים את הכיוון של הכידון על מנת להציל את התינוק, ומחמת זה נקרעו מכנסיו של הרוכב. האם מוביל העגלה שגרם לזה חייב לשלם נזק המכנסים.

ומעיקרא במושכל ראשון היה נראה לדמותו לשפך יינו להציל דובשנו של חברו. ובמחשבה שניה נראה שאינו דומה, כי בהשבת אבידה אין חיוב על בעל היין אם יגרם לו נזק ולא יהיה מי שישלם לו, דשלך קודם לשל כל אדם, ולכן הוי כהתנה שמשיב אבידת בעל חבית של דבש על מנת שישלם לו נזקו. אבל בחשש פיקו"נ חייב כל אחד להציל התינוק בכל מחיר שבעולם, ואין לו בחירה אם להציל במחיר מכנסיו רק אם בעל התינוק ישלם לו. לכן ל"ה כהתנה, ול"ש לדרוש ע"ז תשלום. אא"כ מצד גרמא בנזיקין לצי"ש שהיורד לכביש גרם נזק בעקיפין.

ועוד נראה שההצלה היתה לתינוק, ואין לאבי או לאם התינוק שום בעלות לחיבם ממון שלא הם ניצולו, ולא ממונם היה נפסד והרוויחו.

אבל הגר"ו נקט דמסתבר כהצד הראשון הנ"ל.

סימן לד

נשאל הגר"ו מעובדת חודשיים שקיבלה משכורת רק בלי תלוש, ומחמת זה נתבעה לשלם ביטוח לאומי, ואילו היו מביאים לה תלוש כחוק היה המעביד מפריש כמה שקלים והיתה נפטרת מתשלום גבוה. האם המעביד חייב כעת בהוצאה הגדולה שנגרמה מחמתו.

ונקט שיש למעביד אחריות על זה, וזה חלק מחיוב המעביד כלפי העובד. ואי נתינת הפרשה לביטו"ל זה גרמי גמור ולא גרמא.

ולענ"ד גם אם יש חיוב, זה רק על אותם שקלים בודדים שהיה מפריש לביטו"ל מעבר למשכורת נטו. (וצ"ע אם לא סיכמו במפורש שתקבלם בתלוש, אם אמדינן דעתייהו שהתחייב ע"ז). אבל מה שכעת דורשים ממנה עשרת מונים דמי ביטו"ל כמי שלא עובד, זה גרמא גמור, ולא ע"י מעשה, שע"ז אפ"ל חייב לצי"ש, אלא רק ע"י מחדל ממעשה וע"ד שלילה. איך

אפשר להוציא ממון ממוחזק ע"ס אומדנה שהתחייב לזה וכך המוסכם ביניהם מראש.

2086.

סימן לה

נשאלתי מאבי בת שנישאה, והיה לה חוב מלפני החתונה לתופרת שתיקנה לה בגדים, ולא שילמה לה. וכעת התופרת דורשת את החוב מהאבא שהבת היתה סמוכה על שולחנו, היות ולאשה הנשואה אין כסף. והאב שואל האם הוא חייב לשלם או שהבעל חייב, כי זה חוב של אשתו.

ונראה שמעיקר הדין האב פטור בלי ספק, אבל גם הבעל לא חייב. והוי עליה כגזל שחייבת לשלם ואין לה. ואם לא יסכימו לוותר צריכה להשיג כסף באופן שאין לבעלה רשות בו.

2087.

סימן לו

נשאלתי בין שני שותפין שהם בעלים 50/50 על דירה, (בטאבו משותף גרים בב' מפלסים זע"ז, כ"א 70 מ"ר), ובעיריה רשום לגבי ארנונה שזו דירה 70 מ"ר עם הרחבה חוקית למעלה 40 מ"ר. האם העליון חייב 1/2 ארנונה, או חייב רק כ-45% כי הוא חייב על השטח שגר בו לפי מה שרשום אצלם בלבד, וכן לגבי הנחה בארנונה שרק העליון זכאי לה אבל העיריה נותנת לו על 100 מ"ר מהנכס, האם זה על כל הנכס העליון פלוס על 30 מ"ר מהתחתון, או שמתחלק בין שניהם בשווה. וכן האם חיובו של העליון לשלם ארנונה עם התחתון זה מעת שהעליון נרשם בטאבו (מאוחר יותר מזמן הרכישה ותחילת המגורים בנכס), ועד אז כל החוב חל על התחתון בלבד, כי זה מה שידוע לעיריה וע"ז התכווין המחייב. או שמעת שנכנס העליון לגור הוא כבר חייב לשותפו לשלם עמו את הארנונה שלו, גם כשעוד לא ידוע לעיריה על מגוריו וטרם הועבר בטאבו על שמו.

וסברתי שא"א לצמצם. והיות והם מיוחדים ומוחלים זל"ז, שיגיעו לפשרה גם בשאלות אלו, וא"צ לדון מהו "עיקר הדין". והיושר לכאן שמרגע שנשתתפו בלי קשר לרישומים ולמועד ידיעת העיריה, הם כבר חייבים זל"ז השתתפות מלאה של 50/50 בכל חוב והוצאה.

והיה מקום לדון לגבי הזמן שטרם היה ידוע לעיריה שיש כאן תושב שני, וכן לגבי השטח הבלתי רשום שלא ידוע להם, שזה חל רק על מי שהטילו

עליו את החוב בפועל, דהיינו הוותיק משניהם שגר במפלס התחתון, ומסעיף של מס המלך שהוטל על שותף, המבואר בסימן קעז סעיף א' במחבר והוא הדין להפסד אם נטל ממנו המלך מחמת ממון האחים וכו', וכאן הארנונה היתה מחמת הדירה התחתונה בעצמה. וכן שם ברמ"א דהוא הדין בשותפין אחרים וכו'. וכן בסי' קעז סעיף כח לגבי אחד מהשותפין שיכול לשחד את הגוי ולהציל לעצמו. וכן ברמ"א שם בסעיף מח שמחלק בין מס על הגברא השותף למס על העיסקה.

ויש לדחות דמס שרשום בשו"ע שם לא היה ידוע מראש שעתיד ליפול עליהם, וכשהפילו המלך, על מי שתפסו ושם עליו מס זה מזלא ידיה. ומשא"כ ארנונה שהיא דבר ידוע ומתוכנן וחל על כל תושב בעיר וגם על שוכר שאינו רשום בכלל בטאבו כבעלי נכס, מסתמא החוב הזה אינו מזלא של מי שנרשם על שמו, ושניהם חייבים בו. וכן מפורש לגבי עלילה בסי' קעז סעיף יב.

2088.

סימן לז

בענין ביטוח רכב שמתנים שאין הפוליסה מבטחת אם הרכב הושכר לאחר, האם יש היתר להשתמש ברכב של ידיד בחינם ללא שכר אלא רק מעט בשיעור שיכסה קצת מהבלאי, ואם יקרה מקרה שצריך להפעיל הביטוח לומר להם שזה היה רשות בחינם. או שזה גם בכלל שכירות שאסור לגבות מהם השיפוי, ואמירה כזאת היא גזילה.

נראה פשוט ששכירות במחיר נמוך היא שכירות לכל דבר, ותשלום "רק על בלאי" זה ממש גדר של שכירות (כמבואר בגמ' אגרא או פגרא). ואמירה שלא היה שכירות הרכב אלא ניתן בטובה לידיד היא לא אמת, וגביה ע"ז הוא גזל לפי כללי הביטוח. ואין הביטוח חייב לשלם לניזוק מאומה, רק מה שהסכים בפוליסה המפורשת להתחייב בעד התשלום, וכל נטילה של פרוטה בניגוד לזה היא גזילה.

ועוד נשאלתי בהנ"ל אם יש היתר לבקש מחברו רכב בחינם לגמרי, כדי שיחול הביטוח, על מנת שאם תסתיים הנסיעה בלי שום מקרה ח"ו של נזק, אז ישלם לחברו כסף על הבלאי. אבל אם יקרה מקרה שיצטרכו להפעיל את הביטוח יהיה זה השאלה בחינם לגמרי.

והנלע"ד שאמנם אם עשו כך וגבו ע"ז מהביטוח אי"ז גזילה גמורה, כי אין בפוליסה מילה נגד אופציה כזאת, והחיוב של הביטוח לשלם קיים. מ"מ זה

ניצול פירצה בהתחכמות, שאם היו חושבים ע"ז היו מכלילים גם זאת בתנאים שלהם, שייחשב שכירות. ועז"נ נבל ברשות.

ואם עשו או יעשו כן, ומטבע הדברים בכמה פעמים הראשונות לא תהיה תקלה או תאונה ולא ידרשו בביטוח, וממילא ישלם על הבלאי כנ"ל, ואח"ז שוב יקח באותו אופן, האם יתכן לקרוא לזה שלוקח שלא בשכירות? הרי כבר הוכיח סופו על תחילתו. ומה שנטל תמיד השכירות בסוף, זה עיקרה של שכירות מדינא שאינה משתלמת אינה אלא לבסוף. וממילא הוי שכירות גם אם מתנה שישלם רק "אם" וכו'. וחזר הדין שלגבות בכה"ג מביטוח הוי גזילה.

2089.

סימן לח

נשאלתי מאדם שביקר אצל רופא ביקור פרטי במחיר של 600 שקלים, והכין בכיסו שטרות מקופלים בסך 600, ובסוף הביקור הביא לרופא את השטרות המקופלים מהכיס ולא ספר כשהביאם. וגם הרופא לא ספר תיכף, אבל התקשר אחרי זמן מה לומר שמצא שם רק 500 ודורש עוד 100. וניסה לשאול אותו שמא מאז שקיבל הכסף עד שספר התערב לו חלק מהכסף או שהוציא, והרופא טוען טענה ברורה שלא התערב ולא השתמש ואין ספק שקיבל רק 500. והשאלה היא האם חייב לשלם לו עוד 100. ומוסיף השואל שיתכן ולא שם לב והשתמש בכסף שבכיס, הוא כמעט בטוח שלא, אבל זה יתכן שיקרה מתוך הרגל בלי שימת לב.

והשבתי שדינו מפורש בסימן עה סעיף ט' שהתביעה היא ברי וההכחשה היא שמא, ועז"נ ברי עדיף, כי הוא ברי טוב ושמא גרוע.

והיה מקום להסתפק אולי עצם הפרעון בלי ספירה, והרופא הכניס לכיס היא סיום סיבת החיוב. כי יש פרעון גמור וודאי נגד טענת החיוב. וכעת הימצאות הספק היא טענה חדשה ואולי דומה לפרע ואח"כ נמצא שטר מזויף שזו טענה חדשה, עי"ש בכסה"ק. ומ"מ נלע"ד שאין זה דומה לטענה חדשה של שטר מזויף והדו"ד הוא על עצם פריעת החוב וע"כ חייב מדין ברי ושמא.

סימן לט

נשאלתי מנתבע בבימ"ש שמותר לו להשיב שם להתגונן ואין לו דין לבקש רשות בי"ד לפנות לערכאות, האם מותר גם לתבוע תביעה נגדית.

והשבתי שע"י התביעה הנגדית יקוזז התביעה הראשונה ונחשב כמתגונן, ולא כתובע.

ושוב שאל אם מותר לתבוע נגדית תביעה כפולה מהתביעה הראשונה, או שבזה יהיה איסור ערכאות וצריך רשות בי"ד, כאשר כוונתו שבימ"ש יפסוק חצי ממה שתובע ועי"ז יהיה רק קיזוז.

והשבתי שמותר, רק לא לגבות מה שמעבר לקיזוז אם בימ"ש יזכה אותו בזה, דאז יצטרך לתבוע את אותה תביעה בב"ד לפני שיקח את הכסף הנפסק לו.

סימן מ

נשאל הגרד"ק בין בעלי מחסנים בבנין מסויים ששומרים שם גם דברים בעלי ערך, וצריכים לנעול לא רק דלתות המחסנים שבקומת המחסנים, אלא גם את הדלת הראשית של הקומה. היות ויש דברים מחוץ למחסנים עצמם, או מחסנים שאין להם נעילה טובה. ואחד מהשכנים הוא קבלן וחשמלאי ונכנס ויוצא למלאכתו ומכשיריו, והמפתח שלו התקלקל, וביקש מפתח חילופי מהשכנים שישכפלו לו. ובנתיים נכנס ויצא בלי לנעול אחריו, ונגנבו משם בגלל זה אופניים חשמליות של שכן אחר, התובעו כעת על אחריותו לנעול ועל השמירה של חפצי כולם.

והשיב שהיות וגם השכן הנגנב ידע שהשכן שנכנס המפתח שלו מקולקל וטרם קיבל מפתח חילופי, היה יכול וצריך לדעת לשמור בעצמו אופניו, ולא להטיל את האחריות על הקבלן.

ונראה להביא ראיה לדבריו משמירת נזיקין, שאם צריך תיקון מכסה לבור, ונפל שם שור או חמור לפני שהיה בידו להתקין מכסה חדש, פטור, אע"פ שהיה יכול לעמוד שם ולשמור ולהזהיר, דמה שהוא עושה מה שביכלתו אינו נחשב פושע למה שקרה בתוך הזמן. עי' בב"ק דף נב: נג.

סימן מא

נשאלתי מתושב בני ברק כאשר לפני הבחירות לעיריה מנהג המקום לבנות בכל בנין לכל הכיוונים הבלתי חוקיים כי הפיקוח לא עובד, האם זה מתיר לבנות בלי לשאול את שכניו לבנין. ואם צריך לשאול האם צריך לשאול כולם או מספיק רוב. והאם צריך להתעכב בשביל דירות ריקות שבעליהם רחוקים וקשה להשיגם לשאול. והאם צריך לשאול רק את השכנים מהכניסה שלו, או גם מהכניסה השניה, שנחשבים שתי הכניסות יחד למשותפים בטאבו. ומה הדין כאשר ההם מהכניסה השניה כבר שיפצו בלי לשאול את הכניסה שלו, ומחה בהם בזמנו, האם כעת צריך לשאול אותם. והשבתי שאין ה"מנהג" מתיר ליטול זכויות ממון של אחרים, וא"א לבנות על המשותף בלי רשות. ונכון לבקש מכל בעלי המגרש, גם מי שנמצא בכניסה אחרת, אא"כ כבר בנו וע"ז ביצעו חלוקת שותפין לגבי זכויות ההרחבה, והסתלקו מהזכויות בניה שלהם שבכניסה זו, דאז ישאל רק מי שבכניסה זו. ויש לשאול גם מי שקשה להשיגו.

סימן מב

נשאלתי מסייעת רפואית, שצריכה להיות "צמודה" לבת אלרגית, והמורה מאפשרת לה לצאת מהכיתה אם היא באיזור הסביבה של הכיתה כל השעות, ויש בביה"ס חדר לימודי תפירה, ומנהלת ביה"ס מרשה לה להשתמש בזה בשעות "המתות". האם לסמוך על המנהלת שמרשה ויכולה בנתיים לעשות תיקוני תפירה לכל מי שמבקש ממנה בעד תשלום, היות והיא זמינה באיזור של התלמידה.

והשבתי שיכולה לישון או לעשות לעצמה דברים, אבל לא יכולה להשתכר באותה שעה גם כסייעת ששכורה לתלמידה, וגם להשכיר עצמה למלאכה אחרת.

ואין לומר ששכירות הסייעות היא שכירות שעה, והתפירה היא עבודה קבלנית שאינה משכירה עצמה דוקא לשעה, אלא נותנת התוצאה בלבד, ולא נחשב כפל שכירות.

2094.

סימן מג

עוד נשאלתי אם ביה"ס נותן מילויי מקום בשכר לסייעת לשעות שנמצאת שם מובטלת שהילדה אינה צריכה אותה, האם יכולה לקבל כפל משכורת על אותה שעה, גם כסייעת וגם כמורה מ"מ.

והשבתי שלכאורה אינה יכולה להיות שכורה אצל ב' אנשים שישלמו לה על שיעבודה אליהם באותה שעה. ומצד שני אם אחד משלם גם אם תהיה בטלה לגמרי, זה הבטלה והמנוחה שלה, ואת המנוחה שלה היא מפרה וטורחת בשביל משהו למה שלא תהיה זכאית לקבל ע"ז תשלום. ומ"מ לישנא קמא עיקר. ונראה שאם אינה יכולה לבקש רשות מפורשת מהממונה מטעם העיריה להתשכר עוד מלאכה באותה שעה, שתבקש מביה"ס שירשמו לה את מילוי המקום כשכר על שעה אחרת שאינה שעת הסייעות.

2095.

סימן מד

נשאלתי אם תשלום באפליקציה לחברת דן ע"י קרוב משפחה עבור זה שנסע בלי לשלם נחשב השבת גזילה למי שנסע בלי לשלם. והשבתי שכן.

וחזר ושאל שהיות ובעל האפליקציה הנ"ל נוסע ולא משלם, ורוצה לשלם רק פעם אחת (תיקוף בודד) עבור השואל הנ"ל שנסע בלי לשלם, ולא עבור עצמו. האם בזה נחשב שהתקיימה השבה, או שהתיקוף הבודד נחשב עבור מי שעלה כעת לנסיעה, ולא נחשבת השבה אא"כ יתקף פעמיים.

והשבתי שתיקוף בודד נחשב עבור נסיעה נוכחית ולא החזר על העבר.

וראיה לדבר מהסוגיא דסיטראי נינהו, שהנגזל [או המלוה] יכול לתפוס התשלום עבור חובו ולא לתת המקח למשלם שרוצה להמשיך לגזול ולשלם עבור דבר חדש.

2096.

סימן מה

נשאלתי מי שנכנס למשרד בתור עובד נקיון בשעה שהוא ריק, ויש שם מיניבר אם מותר לשתות בלי לבקש רשות.

והשבתי שכן.

2097.

סימן מז

נשאלתי מי שנטל משקפי שמש המונחים בחנות והרכיבם על עצמו והצטלם עמהם, ומיד החזיר למקומם, וכעת הרוויח תמונה ובעצם השתמש בדבר שלא שלו, האם נחשב לגזל.
והשבתי שאם היה קורה נזק למשקפיים היה חייב להשיב, אבל אם לא קרה כלום, עצם התמונה אינה גזל.

2098.

סימן מז

נשאלתי ממי שיש לו כמה ילדים בגיל שידוכים ושמע שרוב הפוסקים סוברים שעד שלא יהיה לו כסף לחתן את כל הילדים אע"פ שיש לו כדי צרכו להוצאות המחיה השוטפות, מותר לקבל צדקה, ומדין הכנסת כלה, כי הרי לא יכול לעשות שידוך בלי שיש לו להתחייב, ולכן הכנסת כלה זה לא רק למי שכבר מאורס. והשאלות הן: א, אם יש לו בחור בגיל שידוכים רק "כעת אינו רוצה לשמוע", האם להחשיב אותו שצריך להיות לו כסף גם לחתן אותו ובלא סיפוקו יכול ליטול צדקה. ב, שיש לו כסף בהשקעה לשנה, ובתוך השנה לא יכול להוציא, האם קיומו של הכסף המושקע מונע ממנו לקבל צדקה. ג, אם אנשים יתנו לו לפרנסה או להכנסת כלה אם יכול לערב הכסף אצלו ולהשתמש למה מה שיזדמן קודם או שחייב להפריד.
והשבתי, א, אפשר להאמין שבכל יום שיבוא יסכים לשמוע ואז יצטרך בסיס להתחייב עליו לשידוך, וע"כ אפשר לחשב אותו בצרכים. ב, היות ולהכנסת ילדים לחופה אפשר לפרוס התשלומים וההתחייבויות לשנה או יותר, צריך לחשב את ההשקעה בתוך כספו כי זה זמין לנישואיהם לזמן שתעבור השנה. ג, מותר לערב אא"כ מישהו יקדיש למטרה ספציפית בפירוש דוקא, שצריך לשמור לאותה מטרה.

סימן מז

נשאלתי מי שאין מקום בסוכת ביתו אלא רק כדי 2 מזרונים ויש בנים רבים בגיל מצוות והברירה היחידה היא לבנות סוכה למטה ואין מקום בחצרו, אבל בקצה הסימטא שהיא רחוב קטן ללא מוצא, ליד בנין חדש שהחלו לגור בו לפני כחצי שנה, יש כמה חניות עירוניות למכוניות, האם יכול לעשות שם סוכתו, או שהוא נדחה מפני דיירי הבנין הסמוך החדש אע"פ שטרם החזיקו במקום זה ומעולם הם לא בנו שם, רק מפני שזה שייך למי שקרוב יותר.

והשבתי שחניות עירוניות שמפריע לכלל בני העיר מלחנות שם כל השבוע של החג, אסור לעשות שם סוכה כמבואר ברמ"א סימן תרלז סעיף ג.

סימן מט

נשאלתי בדבר חשמלאי שהוזמן להתקין קו לגנרטור, ועמל קשה והחדיר צינור והביא הרבה מיכשור עד שלבסוף עשה חיבור חיצוני בלוח החשמל שהיה לא בטיחותי בעליל, וכששאלו למה לא עושה פנימי מסודר השיב שבתנאים של הלוח זה בלתי אפשרי. אז שלחו כי לא היה מוכן להסתכן. ואח"כ הזמין חשמלאי אחר והוא שלף את כל אורך החוטים והתקין צינור חדש וחוטים חדשים ובקלות עשה חיבור בטיחותי לפי התקן. וכעת שואל בעה"ב אם חייב לשלם לראשון שהרי לא נהנה מעבודתו, כי השני עשה הכל חדש. ואם חייב כמה לשלם לו.

והחשמלאי הראשון פגוע ולא מוכן לדבר, והתקשר בעה"ב לבעל הגנרטור לשאול, והוא אמר לו לשאול רב.

ובאמת זו בעיה לענות לפי נתונים של צד אחד, ולא יחייב את השני. אבל כשהראשון חושש מגזל לפני ראש השנה ומעוניין לשלם, וה"תובע" אינו תובע ולא משתף פעולה, ומנהלו האחראי שולח לשאול בצד אחד, אפשר לברר כמה ודאי יש חיוב, שלפחות את זה ישלם לפני ר"ה. ולומר לו שיתכן שיש עוד צורך בבירור מציאותי במעמד שני הצדדים אם יש חיוב נוסף, ולתת הברירה ביד התובע.

והנה בע"ה שחזר מפועל כמו קבלן שחזר בו באמצע, וה"ה מסתמא גם קבלן שעשה רוב העבודה ונתקע ולא הצליח לסיימה באשמתו, אם זה נשאר בבעלות בעה"ב (ולא מדובר בחומרים מיותרים שאין בהם תועלת או חומרים שהקבלן נוטל עמו), הדין הוא שידו של החוזר על התחנות.

ופירוש ידו על התחתונה, שכל המחיר של ההשלמה על חשבון המפסיק באמצע. גם אם עשה רוב, אם השני עולה יותר מההפרש הכל יורד ומקוזז ע"ח השכר של הראשון.

ובנידוננו אי אפשר לדעת כמה לקזז, כי השני עשה הכל בטובה ובחינם, וא"כ לכא' לא הפסיד הראשון כלום ממה שעשה, אבל צריך לדעת איך לשום את מה שעשה הראשון.

והשבתי לשואל שיברר אצל החשמלאי השני ששלף את כל החוטים מהקיר, האם כל העבודה לא היתה טובה, או שחלק ממנה כן היה טוב (ולפי הידוע במקצוע זה בעלי המלאכה נושאים באחריות לעתיד תקינות מה שעשו, ולא מוכנים לקחת אחריות על מה שנעשה חצי ע"י קודמם, ולכן עושים הכל מחדש. ולא בגלל שזה עבודה תקולה). ויבקש ממנו לשום כמה היתה שווה העבודה, ויוסיף ע"ז את הזמנת הביקור של הבדיקה, ואת זה ישלם לראשון, ויוסיף לומר לו כנ"ל שיתכן ואם יתבע ויבואו לבירור אצל רב מוסכם יגיע לו עוד.

2101.

סימן נ

נשאלתי משותף אחד שיש בידו כספי שניהם מנכס שמכרו וחלקו את רוב התמורה ונשאר עדיין סכום שאינם מחושבנים כמה מתוך זה שייך לכל אחד מהם, ובעבר כבר נדברו על הפקדה בפקדון בנקאי סגור לתקופה קצרה של כמה חודשים כדי להרוויח מעט ריביות של הבנק. וכעת ביצע זאת בבנק שבו מתנהל חשבוננו ותמורת ריבית של בערך 2.4 שנתית. האם יכול להיות לשותף טענה שהיה צריך לעבור בנק ולבדוק עוד אפשרויות, ואם ימצא שיש מקום שנמנע ריווח בגללו, יוכל לתבוע ממנו את כל מניעת הריווח.

והשבתי שכל מה שעשה במטרה להרוויח לשותפות ובהגיון שאדם עושה לעצמו, זה מועיל ומהני גם לשני כל עוד שלא הביע דעה הפוכה, ובוודאי כך הדין אם השותף השני היה מודע מראש שאמור להיות מופקד ומושקע בבנק, ולא נכנס לבירורים ולהוראות איך והיכן וכו', שסמך עליו ומה שעשה עשוי.

סימן נא

התבקשתי ע"י שני אברכים שרכשו דירה עם גג בנוי ע"מ לגור בנכס "בטאבו משותף", ואין חלקיהם שווים, להכין נוסח הסכם שיחול על הבעלות שלהם והחובות והזכויות ההדדיות.

וזה שהשבתי:

הסכם שותפות הלכתי שנערך ב.....

ביום.....

הצדדים: פב"פ צד א', פב"פ צד ב'.

הואיל והצדדים מעוניינים לרכוש דירה ב... רח'.... מס' ... קומה... וקומה... בשותפות, שתשמש בפועל את מגורי צד א' בעה"י, ומימון הרכישה חלק בהון עצמי של ב' הצדדים כדלהלן, והשאר במשכנתא.

והואיל ועלות הנכס היא 2,350,000 ₪. וההון עצמי של צד א' ע"י ההורים משני הצדדים: 750,000 ₪. וההון עצמי של צד ב': 120,000 ₪. והמשכנתא במשותף: עד 1,470,000 ₪.

והואיל והנכס מכיל כ-140 מ"ר, חציו בקומה ג'. וכ-40 מ"ר בחצי מקומה ד' בנוי כתוספת בהיתר.

והואיל והצדדים מודעים למורכבות השותפות בזכאות קבלת המשכנתא, שהרי אם צד א' לבד היה פונה לבקש משכנתא מהבנק לא היו לו מספיק הכנסות לקבל את מלוא המשכנתא, ואילו לצד ב' זה נכס שני ולא זכאי לקבל את גובה המשכנתא.

מוסכם ומותנה בין הצדדים:

להעריך את הדירה בקומה ג' בסך 1,250,000. ואת התוספת בניה שבהיתר בקומה ד' בסך 650,000 ואת המרפסת שבהיתר שבקומה ד' הבנוי כעת כיחידת דיור נוספת ללא היתר בסך 450,000.

אחוזי השותפות של צד ב' בגוף הנכס בחוזה ובטאבו במשך התקופה עד שיכתב הסכם שותפות חדש (כדלהלן) הוא 5% (זאת על פי היחס של ההון העצמי שמשקיע כעת ברכישה מתוך ההשקעה כולה).

תשלומי המשכנתא: כל החלקים בנכס הראויים להיות מושכרים, יושכרו וישולמו לבנק, ויתרת החוב החודשי לבנק מעבר לכל השכירות, יהיו רק ע"ח צד א' (מהמשכורת ו/או מהוריהם, כמדובר).

המשכנתא מהבנק היא הלוואה לשני הצדדים כלוים ראשונים מהבנק למשכנתאות, ולא כלוים זה מזה ולא כמחזירי הלוואה זה לזה. החלוקה המוסכמת לגבי המשכנתא הניטלת היא 30%/70% בין צד א' לצד ב' בהתאמה.

החזרי המשכנתא לבנק משכירות הנכס יהיו לפרעון חוב הצדדים לפי החלוקה דלהלן: כל עוד תוספת הבניה שבהיתר, שבקומה ד', תהיה מושכרת והשכ"ד יועבר להחזר המשכנתא, יהיה זה לטובת צד ב'. שאר ההשכרה בשאר חלקי הנכס ככל ותהיה והשכ"ד יועבר להחזר המשכנתא, יהיה זה לטובת צד א'.

כל תשלומי השכירות יועברו מידי השוכרים לחשבון הבנק שממנו נגבית המשכנתא, מחשבון זה תשולם גם הארנונה. (אחוזי חוב הארנונה תתחלק בין הצדדים כאמור להלן).

כאשר יגיעו פרעונות המשכנתא של אחוזי צד ב' לבנק, לפני תום תקופת תשלומי המשכנתא, לסכום של 530,000, יחתם הסכם שותפות חדש בין הצדדים, והחלק שבנוי בהיתר בקומה ד' ירשם כחלק של צד ב', בהערכה שבכך החלק היחסי של צד ב' בכל הנכס הוא 30%.

במועד האמור, כאשר פרעונות צד ב' למשכנתא יגיעו ל-530,000 יהפך המשך פרעון המשכנתא שמדמי השכ"ד שיתקבלו מהתוספת שבהיתר וישולמו לבנק, להלוואה של צד ב' לצד א'. עד תום התקופה. פרעון הלוואה זו, ללא ריבית, יהיה מצד א' לצד ב' אחרי תום התקופה, משכירות המרפסת שבהיתר.

לאחר נקודת הזמן שבו דמי השכירות של התוספת שבהיתר יכסו בס"ה סך של 530,000 מהמשכנתא, וככל ומדובר על בעוד למעלה מתריסר שנים, מוסכם על צד א' שתשלומי השכירות על התוספת שבהיתר יתחלקו מדי חודש בין הכנסה של צד ב', ובין תשלום להמשך כיסוי פרעון המשכנתא כהלוואה לצד א' כאמור בסעיף הקודם. חלוקה זו תהיה בשלבים ובהדרגה לטובת מימוש הכנסה של צד ב'.

מוסכם בין הצדדים שבשום שלב לא יועברו חלקים בנכס מצד לצד בתמורה כספית.

תנאים והסכמות נוספות:

מעבר להשקעה המשותפת בסכומים האמורים לעיל, יחולו שאר הוצאות רכישת הנכס שבעיסקה, והחזקתו, על שני הצדדים השותפים בשיעורים של 30%/70% בין צד א' וב' בהתאמה. (צד א' 50%/50% בין הורי הזוג כמדובר, וצד ב' במלואו על חשבוננו).

בין ההוצאות: עורך הדין של הרכישה; יועץ המשכנתאות של העיסקה; השמאי שהכין חו"ד לבנק למשכנתאות, מס רכישה על המחיר שמעל סך הפטור, וכו'.

כמו"כ חיוב הארנונה ישולם אף הוא לפי השיעור של 30%/70% בין הצדדים החל מתחילת הרכישה. ולאחר התקופה האמורה שבה תיפרע המשכנתא מההשכרה של הבניה בהיתר בסך 530,000, אם לצד א' תהיה זכות הנחה בארנונה ויאבדו זכות זו כולה או חלקה בגין השטח הבנוי בקומה ד' בהיתר, כל חובת הארנונה שתחול עקב כך, תחול על צד ב'.

מס שיחול עקב היות זה נכס שני של צד ב', יחול ע"ח צד ב' בלבד.

הטירדה בהשגת שוכרים והעמידה מולם על תשלום וכו', בחלק התוספת שבהיתר ע"י צד ב', והשאר ע"ח צד א'.

אם תהיה תקופה כלשהי שלא יימצאו שוכר או שוכרים לחלק או לכמה חלקים, על צד א' אחריות תשלום המשכנתא מלבד כנגד דמי השכירות של חלק התוספת שבהיתר, ועל צד ב' אחריות תשלום המשכנתא כנגד דמי השכירות של התוספת שבהיתר.

הוצאות הריהוט של החלקים המיועדים להשכרה כמרוהטים, יחולו כדלהלן: של התוספת שבהיתר בקומה ד' ע"ח צד ב', כל שאר החלקים האפשריים להשכיר ע"ח צד א'.

תיקונים ושיפוצים וכדו' בתוך תקופת המשכנתא, כל תיקון בקומה ג' יהיה ע"ח צד א', וכל תיקון בקומה ד' עד לקיום האמור לעיל בסעיף 7 יהיה מחולק בין הצדדים שווה בשווה. ואילו אחרי קיום האמור שם, יתחלק בין התוספת שבהיתר שיהיה כולו ע"ח צד ב', ובין המרפסת שבהיתר שיהיה כולו ע"ח צד א'.

תיקון באזור המדרגות לקומה ד' אם יצטרכו, יחולק בין הצדדים בשווה כל הזמן, גם אחרי המועד האמור שם.

היחס בנוגע לתיקונים ושיעבודים שונים בין הקומות יחול הכל לפי השו"ע ונושאי כליו, בהלכות הבית והעליה, וע"פ פסקי מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, ולא ע"פ מנהגים אחרים ולא ע"פ אומדנות או פוסקים אחרים.

בהגיע מועד סילוק המשכנתא יירשמו תנאי השותפות החדשים. ובלבד שהכל ישאר כפוף לדיני הבית והעליה שבשו"ע, כאמור.

אם הנכס או חלקו ימכר, בין אם בתום התקופה ובין אם בתוכה, הכל יהיה בהסכמה ותיאום עם השותף הנגדי, לפני המכר החלקי יכתבו הצדדים מסמך הסכם שיתוף חדש על חלוקת האחוזים לפי המועד והתקדמות

סילוק המשכנתא, והקונה יכנס לשותפות לפי אותם אחוזים או הגדרת חלקים וכן למחוייבות דיני הבית והעליה שבשו"ע כאמור.

ידוע ומוסכם שאם יעלה ברצון אחד הצדדים למכור את חלקו, יש קדימה ע"פ הדין לשותף העדיף מבר מצרא.

כל צד שימכור את חלקו או ישעבד או יכניס אדם נוסף לשותפות, מבלי הסכמת הצד השני, לפני חלוקה מוחלטת, תגבר זכות המתנגד.

מעבר לאמור, ידוע ומוסכם שלצד א' זכות של דיירים מוגנים בכל הנכס, עד לחלוקתו בעתיד במועד כאשר תתבצע חלוקה.

אף שינוי מהסכם זה לא יהיה תקף אא"כ מופיע בכתב בחתימת כל הצדדים ויפורש בו שהוא שינוי מהסכם זה. ומלבד זאת, ככל ויש סתירה או שינוי או הבדל בין החוזה או כל מסמך אחר שנערך קודם או אח"כ לבין האמור בנספח הסכם זה, הסכם זה גובר על שאר המסמכים ומחייב הן מצד הדין וההלכה והן מצד החוק והקנין.

כל התנאים דלעיל בתוקף הסכמת שותפים שא"צ קנין וחלים בהסכמה ובדיבור בשעת תחילת השותפות. ואם יש מהם דבר הצריך קנין הוספנו קנין המועיל וקנינא לרווחא דמילתא שיחול הכל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרא ובבד"ח.

והכל שריר וקיים. וע"ז באעה"ח ביום

2103.

סימן נב

שוב התבקשתי להכין הסכם שיתוף בין שתי משפחות שרכשו דירה בקומה אחרונה ע"מ לבנות ע"ז דירה נוספת ויגורו "בטאבו משותף".

ולפי הענין הכנתי כדלקמן:

הסכם בין שותפים ושכנים

מצד א' ה"ה... הגרים בפועל בדירה ברח' ... כניסה ... קומה רביעית. להלן: "צד א"

מצד ב' ה"ה... הרוכשים של הגג ברח' ... כניסה ... הנבנה ע"ז דירה בקומה חמישית. להלן: "צד ב"

הואיל וצד א' רכשו מאת המוכר 50% מהדירה שבקומה רביעית, ללא הגג, וצד ב' רוכשים כעת מאת המוכר את יתרת זכויותיו בדירה הנ"ל ובגג,

דהיינו: דירה בקומה חמישית, כ-70 מ"ר, הרשומה כגג משותף עם רשיון לבניה לדירה שבקומה רביעית עד 40 מ"ר. כולל גם זכויות בעלות של 50% בגוף הדירה שבקומה רביעית, עם כל הזכויות הנלוות בבנין כגון בקרקע וברכוש המשותף אם ישנן, וצד ב' יחלקו בבעלות זו חצי כחצי עם צד א'.

כאמור, בגוף הדירה בקומה רביעית שותפים שני הצדדים, אולם את השותפות הם חולקים ביניהם בחלוקה דלהלן.

זכויות המגורים והשימוש הבלעדיים בקומה רביעית שייכים לצד א'. כמו"כ כל הליקויים ו/או התיקונים שיצטרכו לבצע בקומה זו אי פעם בעתיד, יהיו רק על חשבון בעל זכויות המגורים בה בלבד, ולא של השותפים האחרים.

זכויות המגורים והשימוש הבלעדיים בקומה חמישית שייכים לצד ב'. כמו"כ כל הליקויים ו/או התיקונים שיצטרכו לבצע בקומה זו אי פעם בעתיד, יהיו רק על חשבון בעל זכויות המגורים בה בלבד, ולא של השותפים האחרים.

בזכות לקבל משכנתא על הנכס המשותף, יש לכל צד 50% או ככל ויצטרכו, וכל אחד מהצדדים יעזור לשותפו בחתימות לבנק או לטאבו או לכל רשות אחרת לצורך קבלת / פרעון משכנתא. הן בשלב זה של הרכישה, והן בכל צורך שיתעורר בעתיד במשך השותפות.

חוב של צד מן הצדדים לבנק או לכל רשות אחרת לא תחול על הצד האחר, ובכל מקרה שחלילה תיפול תביעה בגין חוב של צד מן הצדדים על צד אחר בעקבות השותפות בנכס, יסלק הצד החייב או הגורם או הנתבע ע"י הבנק או הרשות, את כל החובות או ההוצאות לצד האחר באופן מיידי וללא שום עיכוב, כולל כל הנזקים או ההפסדים שנחשבים "גרמא". ואם מאיזו סיבה (למעט בסיבה התלויה באשמת או גרמת "הצד האחר") יתעכב הצד החייב או הגורם מלהסיר את חיובו של הצד האחר, תהיה זכותו של הצד האחר לגבות זאת ע"י מימוש נכסי הצד החייב, על פי בית דין כדין התורה.

השיעבודים בין השותפים בקשר לחיובי שכנים זל"ז בכל מקרה עתידי, יהיה לפי המובא בשו"ע ונ"כ בדיני הבית והעליה של שנים.

אם וכאשר ירצה אחד מהצדדים למכור את דירתו, יוכנס הקונה העתידי להסכם זה על כל המשתמע. וכמו"כ כל אחד מהצדדים יעזור לשותפו בחתימות לקונה עתידי או לבנק או לטאבו או לכל רשות אחרת לצורך קיום המכירה הנ"ל.

אם וכאשר יתאפשר לפצל את רישומי הדירות, לדירות עצמאיות לגמרי ללא תלות זו בזו, תהיה הדירה בקומה רביעית לצד א' והדירה בקומה

חמישית לצד ב', וכל אחד מהצדדים יעזור לשותפו בחתימות לבנק או לטאבו או לכל רשות אחרת לצורך חלוקה זו.

והכל נעשה בקנין היותר מועיל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרא ובבד"ח. בורר מוסכם להסכם זה ה"ה הרב ובלבד שישמע את שני הצדדים זה בפני זה כדין. חתימה על הסכם זה מהווה גם חתימת סמכות על בוררות הנ"ל.

וע"ז באעה"ח ביום...

צד ב'

צד א'

.2104

סימן נג

שאלה אם אפשר לכבוד הרב שליט"א:

אדם שהניח ערבות למכירה במקום ציבורי, והקונה מניח כספו בקופה, האם יכול גם קטן לקנות ממנו (ע"י דעת אחרת מקנה). שגם אם נאמר שכוונת המוכר שגם קטנים יקנו ממנו, האם צריך דעת אחרת מקנה בשעת הקנין ממש או די בדעה כללית להקנות לקטן אם וכאשר הקטן יקח המינים?

בברכה.

והשבתי בזה"ל: שנה טובה וגמר חתימה טובה.

לכאורה המודד של שאלה מעניינת זו תלוי בהבחנה קודם באיזה קנין קונה כל גדול את הערבות. ולענ"ד גדול ששם כסף ומגביה, אינו קונה כהגבהה מהפקר! הרי הוא קונה ממקנה בר דעת שמתכוין שהקונה יקנה, על אף שאין למקנה ידיעה וכוונה מפורשת בשעת שימת הכסף וההגבהה של הקונה. הוי אומר, שמי שקונה ממקנה, ולא מהפקר, נחשב שיש כאן דעת אחרת מקנה. כלומר שפירוש "דעת אחרת מקנה" אינו דוקא הכוונה והידיעה, אלא המציאות שזה בא מכוח מקנה לקונה ולא מהפקר. וע"ז שגם מקנה שותף לקנין נחשב הקנין נפעל ע"י שניהם.

וכאמור שלקטן אין כח קנין לפעול לבד אלא רק בקנין הנפעל ע"י מקנה ששותף בו וזה הנקרא דעת אחרת מקנה. לכן מהפקר אינו יכול לקנות, אבל מבעלות של מקנה שנותן רשות להגביה ולקנות ממנו, נחשב שיש מקנה שהוא שותף בחלות. ולכן לא צריך כוונה כללית "להקנות לקטן" כשישים כסף, אלא אותה כוונה כללית להקנות לכל מי שישים כסף מועילה גם בתור דעת אחרת לקטן.

כנלע"ד כעת, והיות וזו שאלה מעניינת שלא זכור לי שמדברים ע"ז, אדון אי"ה ובל"נ עם רבותי הדיינים, ואם יהיה עוד דעה אודיע לך.

ושב והקשה בזה"ל: אבל אם דעת אחרת מקנה לקטן מדין זכין (קצה"ח רמג"ה בדעת הרמב"ם) הרי ששוב לכאורה אין לדמות לגדול, ואולי שוב צריך כוונה בזמן הזכיה.

והשבתי שאותה הקנאה שיש לגדול הקונה בשימת כסף בקופה, שזה מכח מקנה, כלומר שנחשב שיש כאן דעת מקנה, ומספיק דעה כללית שהוא מקנה למי שישים כסף בקופה, יהיה ויתברר גם כלפי קטן שישים כסף בקופה, והדעת הזאת הכללית מראש, חלה להקנות גם לקטן אם מדין זכין או מדין אחר.

2105.

סימן נד

שלום כבוד הרב, שאלה: יש לי בעבודה קולגה שהיא גילתה בגיל דיי מאוחר שהיא מאומצת, ההורים המאמצים הם הורים יהודים קונסרבטיבים שגרו בארגנטינה, היא גדלה כיהודיה לכל דבר עשתה בת מצווה וכו' למדה בבית ספר דתי, לא טבלה במקווה כילדה אז אמרו לה שלפי היהדות היא לא יהודיה אבל היא לא מרגישה משהו אחר היא התחתנה רפורמית אחריי גיור רפורמי טבלה אותה ואת הילדים שנולדו לה מחתונה עם יהודי רגיל, אחריי בדיקת dna הסתבר שההורים הביולוגים שאותם היא לא הכירה - לא יהודיים, מה המעמד שלה מבחינת היהדות והאם בשביל להקרא יהודיה היא צריכה גיור מההתחלה אפילו שגדלה כל חייה כיהודיה? ומה עם הילדים? והאם יש משהו אחר שהיא יכולה לעשות? תודה רבה.

והשבתי בזה"ל: שלום וברכה,

אימוץ הוא לא גיור, גם גיור רפורמי לא.

להיכרות שלה ולתחושות שלה עם המשפחה המאמצת ועם גידולה בסביבה של יהודים, היא קוראת גדלה כיהודיה, אבל היא גדלה בסביבת יהודים, ולא מעבר לכך.

כמובן גם הילדים הם נכדים ליהודים (מצד אביהם), וגדלים בסביבה ובקשר עם משפחה יהודיה גם מצד אימם, ולא מעבר לכך.

יהודים הם לא.

יש סבירות לא מועטה, ודי הגיון, שהיא וילדיה במצב מצויין ויכולה להתגאות במה שהיא הרבה יותר מהרבה יהודים שרחוקים מהדת עוד יותר ממנה. ולמה יחסר לה/להם להיות יהודיה מוחלטת דוקא?

ושבה ושאלה בזה"ל: זה אומר שהם לא יהודים בכלל? כי אני זוכרת שאמרו לנו בבית ספר שילד שגדל בבית יהודי כל חייו הוא רק צריך טבילה במקווה. היא לא הכירה את ההורים הביולוגיים רק את המאמצים ולא חשבה לרגע שהיא לא יהודיה או מאומצת.

אם לא, אז אין משהו אחר לעשות רק גיור אורתודוקסי מההתחלה כמו כל גוי רגיל?

והשבת: שלום וברכה,

אם היא מעוניינת להציג את הנושא בפני בית הדין ולהשאל שאלות נקודתיות על האימוץ והמאמצים ועוד, יש סיכוי (כעת לא נראה שהסיכוי רב), שיתברר שלפי ההלכה היא נחשבת כיהודיה גמורה בלי שום דבר ומעשה נוסף.

אבל לפי הצגת השאלה נראה שאינם יהודים בכלל. ומה שנאמר על ילד שגדל בבית יהודי וכו' הכוונה שעבר גם ברית מילה ביום שמיני לשם יהדות ככל תינוק יהודי, והדברים עדיין מורכבים ולא קצרים.

יש במושג "יהודי" הרבה תערובת בין הדת לבין הלאום ולרוב לא מפרידים בין המושגים הללו.

קורה פעמים נדירות מאוד שפוגשים כאלו שהם בהחלט שייכים ללאום, אבל לא לדת.

בשביל להיות יהודי בדת אין שום ברירה אחרת חוץ מ"אתה בחרתנו מכל העמים וכו' וכו' וקידשתנו במצוותיך". ע"כ.

הרחבה שלא נכתבה: אם יתברר שהיו רישומים רשמיים על אימוץ שידוע ולא מפיה אין הפה שאסר, ולא לדברך נכרי אתה ואין עדות לנכרי. אבל אם אין רישומים רשמיים ולא ידיעה של אנשים מחוץ למשפחה, היינו הוחזקה כבת ממש, וסוקלין ושורפין על החזקות, ומן הדין להמשיך להחזיקה ביהדות.

והנה יהדות היא רק קבלת מצוות וקיום המצוות, המצוות הן המקדשות, ובלי זה הגוף הוא אותו גוף של גוי. ובאמת חידוש הוא שיש יהדות לבן של

יהודיה בלי קיום מצוות, וזה ע"י DNA שעובר מדור לדור בדם, וזה הרי לא משתנה בגיור לגן יהודי, א"כ גיור לא עוזר לשנות כלום אלא רק המצוות משנות.

ויש בכמעט 150 שנים האחרונות תופעה שאובחנה מחדש ואין לה זכר במדע הקדום, שיש רגש שייכות או גאווה פנימית מסויימים שקשורים ליהדות, וזהו ה"לאומיות".

יש רבים שהחליטו שלאומיות היא יהדות, ולפי טעותם אפשר להתגייר ע"פ הלאומיות. אבל האמת היא שיהדות היא דת, ודת היא מערכת קיום המצוות. אכן יהדות כיום היא גם לאום. ויש אפשרות ע"י גיור רפורמי להמיר את הלאום. אבל זה לא מקנה מעמד בדת היהודית בכלל.

ומי שיש לו לאומיות יהודית, בהחלט שייך ללאום היהודי, וכמו שבג"ץ פסק לגבי חוק השבות שחל על נכד של יהודי מצד האב, וכן על מי שהתגייר גיור לא מוכר, מגיע לו אזרחות ישראלית, כי בשביל אזרחות מספיק לאום יהודי. אבל גם בג"ץ לא קבע שזה יהיה שינוי דת, ולא קבע שלגבי נישואין וגירושין ייחשב ליהודי.

לסיכום, השואלת וילדיה יותר לאומיים מיהודים רבים שיש להם רק קשר לדת מתוך ה-DNA ולא מתוך הרגשת השייכות. ואפשר לחתום להם ששייכים ללאום יהודי. רק לא לדת. ואין סיבה לשנות את הדת למי שאין לו שייכות לדת.

2106.

סימן נה

נשאלתי ממי שקנה בקבוק יין יקר לתת למתנה, ובבואו הביתה מצא סדק בזכוכית, והוא בטוח שלא אירע מחמתו, כי נטלו בזהירות מרובה ולא התנגש בשום דבר, וכנראה לקחו סדוק ולא שם לב ורוצה לבעל החנות יחליף לו, האם הוא צודק.

ועוד, האם יכול לנסות לבדוק אם יש עוד בקבוק סדוק במדף ויוכיח מזה ששלו ג"כ היה כבר סדוק כשקנה אותו, ומכח הוכחה זו יחוייב המוכר להחליף לו.

והשבתי שהיות והסדק נמצא ברשותו ולא היה ידוע ברשות המוכר, חזקה דכאן נמצא וכאן היה, שנולד ברשות זו, ואצל המוכר היה שלם. וכמבואר בריש סימן רכד לגבי מום הנמצא. ואף ששם נחלקו המחבר והרמ"א בגדר חזקת כאן נמצא, מ"מ למעשה המוכר מוחזק וא"א להוציא מהמוחזק.

אלא אם כן ירצה המוכר מרצון לתת לו להחליף, מותר לו לקבל.

2107.

סימן נו

נשאלתי ממי שבביתו מופקד קופת גן הילדים של אשתו, וזה תשלומי ההורים לכל השנה להזנה ושאר ההוצאות. וקרה שהצטרך כסף לביצים בבית ולווה מהקופה ואח"כ השיב. האם עבר על גזל ואסור לנהוג כן, ולעשות ע"ז תשובה בעריו"כ.

והשבתי שאמנם כתוב שגבאי הצדקה רשאי לפרוט לאחרים ולא לעצמו, אבל מפורש שם שיכול להחזיר מטבע פחות טובה. ומשא"כ הלוואה שאינה פריטה אין את האיסור. וכתוב ששולחני הנפקד מעות פתוחין רשאי להשתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריות. ודין ביתו של האחראי על הגן שכל ההורים מפקידים אצלו מעות פתוחין לשנה שלמה, זה כדין שולחני. ומותר לכתחילה.

2108.

סימן נז

נשאלתי מבעל מרפסת פתוחה שעשה עליה גגון והגשמים בחורף משטח המרפסת דולפים מקצה הגגון שנצברים עליו לחצר למטה שהיא צמודה לדייר התחתון. והדייר התחתון מעוניין שייעשה מרזב ולא ידלוף בצורה הזאת לכל אורך המרפסת לאדמה שלו וגורם לו הפרעה. וכנראה שיעשו בדרכי שלום איזה פתרון יחד, והשאלה אם זה מהדברים שצריך לשוב מהם ע"פ הדין לפני יום הכיפורים. או מאחר שזה מי גשמים מהשמים ולא פרטיים שלו, לא אחריותו איך הם נוזלים ממנו הלאה.

וביררתי אם השכן מלמטה מזה מיד, והתברר שהיה לפחות ג' שנים מעשיית הגגון ודליפת הגשמים לחצר ממנו ששתק, ורק אח"כ אמר בעדינות, שאם יצטרכו איזה שינוי בגגון או תיקון שישתדלו לעשות בצורת מרזב וכו'.

והשבתי שאילו היה מוחה מיד היה חייב לשנות כיוון הגשמים, אבל היות והחזיק עליו, מן הדין זו זכותו כחזת"ש להטיף מימי הגשמים שמעליו לחצר. ולא זו בלבד אלא אם השואל היה רוצה לעשות מרזב והתחתון היה טוען שמעדיף שימטיר לכל האורך וישקה את צמחיו כך, גם הוא כבר מוחזק בזה לבל יעשו שינוי.

לכן משורת הדין לא פעל דבר שהיה אסור לו ולא נחשב מזיק וזכותו להשאירו כך, וא"צ לשוב ע"ז בתשובה. ורק לפנים מהשורה ראוי שיגיעו לעמק השווה.

2109.

סימן נח

נשאלתי ממי שמצא אצלו רשום פתקה שחייב 5 נסיעות אוטובוס לירושלים, אם אכן צריך לשלם לפני יום כיפור.

והשבתי שאם לא היה לו רב קו חייב. ואם הסיבה שרשם זאת כי היה מכשיר תקול וכדומה, יש לברר אצל הרשות המוסמכת אם חייב.

2110.

סימן נט

נשאלתי משוכרת דירה שהצטברו לה 2 חובות ארנונה לא משולמות, האחת על הדירה השכורה הקודמת מהתקופה אחרי שעזבה והושכרה לאחרים, אשר סמכה על בעה"ב או השוכרים החדשים שיעבירו על שמם, ובפועל נצבר החוב שאינו שלה אלא שלהם על שמה והגיע לשלב כמעט עיקול חשבון הבנק שלה, והחוב השני על הדירה שבה היא מתגוררת כיום שג"כ לא רשמה על שם עצמה, וזה חוב שלה באמת רק לא רשום על שמה. וגם זה מוכרחה לשלם מיידית כי הגיע לכמעט עיקול. והנה יש לאשה נתונים של זכאות להנחה, אבל אין העיריה נותנת הנחה אלא לדירה שבכל התקופה רשומה ע"ש הזכאי, ולכן לא היתה יכולה לעשות הנחה לדירה הנוכחית, אבל לדירה הקודמת יכולה לעשות אע"פ שזה לא על חוב שלה.

וכדי שלא יהיה עיקול, ולאחר ששלחה את השובר לתשלום לדיירים השוכרים של הדירה הראשונה והם לא שילמו, עשתה לעצמה את ההנחה לפי הזכאות ושילמה. וגם שילמה את חובה על הדירה השניה במלואו. ותבעה מהשוכרים של הדירה הראשונה שישלמו את כל החוב לפי השובר, ועי"ז יועיל לה זכאותה להחזר שתיהנה ממנו מההפרש כמו שהיתה מקבלת על הדירה הנוכחית.

וכעת השאלה היא האם נכון הדבר שהשוכרים של הדירה הראשונה חייבים לה את מלוא החוב כמו שהוטל ע"י העיריה ללא הנחות. או שהם חייבים רק מה ששילמה בפועל, על אף שזה ע"י זכאות שלה.

ועוד יש לעיין בשאלה זו האם אין להם פטור של פורע חוב חברו ששם מעותיו על קרן הצבי.

ולכאורה החיוב שלהם לשלם לה מדין משתרשי, וזה על כל מה שנהנים מזה ששילמה, וגם מה שהפסידה משלה לצורך תשלום זה, אע"פ שלא היה בהוצאת כסף בפועל שעבר מידה ליד הפקיד על חוב זה, סו"ס בשימוש הזכות בהנחה בארנונה שלה נפסדה במק"א, ונחשב שהם נהנים גם על סכום זה.

2111.

סימן ס

נשאלתי בין שכנים אשר הדייר בקומה העליונה רכש את כל זכויות הגג מהדייר אשר הקבלן הצמיד לדירתו את כל הגג "לכל מטרה". ועל הגג יש דודי שמש, וכעת בעל דירה תחתונה רוצה להחליף דוד, ובעל הגג מוכן להרשות לו להשתמש בגג לצורך זה אבל שירשה לו לבנות בעתיד (שהרי גם בעל גג פרטי צריך רשות שכנים), והשכן התחתון אינו מסכים בקל לתנאי ומעלה שאלות ותהיות מה יבנה ומתי ולצורך מה וכו'. והשאלה של העליון היא איזה נוסח שיחתום לו התחתון כעת יהיה סופי ולא ישאיר פתח לויכוח בעתיד, והאם לכתוב "דלא כאסמכתא ובבית דין חשוב" מועיל לזה.

עוד סובר השכן העליון שאינו צריך רשות והסכמה מהשכנים נגד בניה של דירות להשכיר משום טענת ריבוי דיורין, שהרי מי שמכר לו את הגג היה גר למטה, ולא היה יכול להרחיב דירת עצמו (שא"א לחבר קומה א' למגורי אותה משפחה עם הרחבה בקומה ד'). ומוכח שהמכירה של הקבלן "לכל מטרה" כולל דירה מפוצלת.

והשבתי דל"ש כאן חשש אסמכתא כיון שלא מתחייב להרשות בעתיד אלא כבר מרשה בהווה, ולא תולה זאת במצב או מקרה מסויים שיכול לטעון שסבר שלא יהיה. אלא צריך שיהיה כתוב בסוף דכ"ז נעשה "בקנין היותר מועיל", כיון שיש כאן כמה רשויות/הקנאות/מחילות ולכל דבר יש את הקנין שלו.

ומה שהקבלן מסר הגג "לכל מטרה" ורוצים להוכיח שזה כולל רשות לבנות יחידות דיור והבעל הגג כבר מוחזק בזה ואין לטעון נגדו טענה של ריבוי דיורין, זה לא נכון, מפני שהדיירים לא חתומים על "לכל מטרה", וחתימה של הקבלן בהצמדה לא מוחלת טענות שיתכן ויש להם מצד נזקי שכנים זל"ז.

וראוי שיהיה כתוב שפב"פ מרשה בלב שלם ובלי שום אונס לפב"פ לבנות על הגג כל מה שירצה לכל מטרה ומוחל על כל טענה לרבות טענת ריבוי דיורין, ומתחייב לחתום על רשות זו בכל מסמך שיתבקש, וכל זה נעשה בקנין היותר מועיל.

2112.

סימן סא

נשאלתי בין שכנים שהעליון בנוי בלי גג יצוק או רעפים אלא גג איסכורית, ומסיבות של הקבלן בולט הגג מחוץ לבית בצד אחד כחצי מטר. וכעת אחרי כ"ז שנים מאז שנבנה הגג, בנה שכן מלמטה סוכה וכל רוחבה כמטר מעבר לקיר הבנין החיצון, ומבקש מבעל הגג לקצץ את מה שבולט כיון שפוסל לו חצי סוכה. והשכן העליון אומר שהקבלן עשה קיר מחומר זול ולא איטום מספיק ובכל חורף אם יש ימי גשם רצופים נרטב הקיר פנימה, ובגשמים עזים במיוחד גם דולף ממש. וע"י התוס' של הגג ב"ה לא נרטב החצי קיר העליון, ואם יקצץ לא יהיה לו מחסה מהגשם וינזק הרבה יותר.

והשבתי שאינו חייב מן הדין לקצץ בכלל, כי התחתון הגיע למקום עם נתוני שטח שראה שא"א לעשות שם סוכה וכך בנה, ואין לו טענה. אבל ראוי שיסכים שהתחתון יתקין לעליון "שמשיה" להגנה מגשמים, שתהיה פרוסה כל החורף, ויהיה בה אופציה לגלגל אותה בימי סוכות, ואז יסכים לקצץ את התוס' של הגג.

2113.

סימן סב

נשאלתי משוכר דירה בצפון (והמשכיר ג"כ חרדי), שלא שילם תשלומי מים כבר שנה שלמה בגלל שחברת המים מחייבת לא לפי השימוש ע"פ מד (מונה) המים אלא מטילה חיובים דרקוניים ויש לו הוכחות לזה, למשל שיוצא בדיוק אותו סכום גם בחודש שחוייב דברים חריגים חוץ מהשימוש. ובגין זה שלא שילם עלול להיות מוטל קנס על מי שהמונה על שמו – המשכיר. האם זה בעיה של השוכר המשתמש שלכן יצטרך לשלם גם חובות שקריים, או שזו בעיה של המשכיר שהשאיר על שמו והיות ובלאו הכי זה לא על שימוש אמיתי זה לא קשור אליו.

ועוד שאל לגבי שובר התשלום שמפורט בו חלק מהחוב על החלפת מוני מים, (ומציין שלא הוחלף באמת, וזה גם אחד מהשקרים), האם חוב ההחלפה על השוכר או על המשכיר.

וזה ברור שא"צ לשלם מה שרוצים לגבות בשקר, ומי צריך להלחם נגד השקר זהו מי שאותו תובעים בשקר. וכעת תובעים את המשכיר ולא את השוכר.

אמנם מ"ש שזו אשמתו שלא העביר וכו', זה אינו, כי השוכר יכול להעביר על שם עצמו ולא המשכיר יכול להעביר ע"ש השוכר. ואדרבה, במצב הנוכחי משתמש השוכר במים שאינם על שמו ומטיל החיוב האמיתי של מה כן השתמש, על המשכיר ולא משלמו.

לכן נראה שצודק השוכר שלא צריך לשלם כדי לפטור המשכיר משקרים, וצודק המשכיר שהשוכר אינו רשאי להשתמש במים בלי להעביר החוב ע"ש עצמו.

2114.

סימן סג

נשאלתי מאדם שניסה ללמוד את תורת ההשקעות מחברה בלי לשלם דמי לימוד, והבטיח שישקיע אצלם או ישלח משקיעים, ובמהלך לימודו פיתו אותו להשקיע, אבל את העמלה לא היה לו לשלם להם (\$30 לחברה אמריקאית אחרת), והם שילמו עבורו. ובאמת "עבד" עליהם ולא חלם להשקיע ולא לשלוח אחרים, רק ללמוד איך לשחק בשוק הזה כדי להרוויח לעצמו. וכעת בעריו"כ שואל אם חייב להחזיר להם את העמלה.

ולענ"ד א"א לדעת מי "עבד" על מי, ושבאמת שילמו עבורו מכיסם עמלה, וזה רחוק מההגיון. וכן הגניבת דעת שעשה להם, לכאור' הגניבת דעת של החברה הזו לא פחותה. ומן הספק עליו להתקשר לבקש מחילה.

2115.

סימן סד

נשאלתי מבחור שראה מולו בהליכתו ברחוב מראה לא צנוע ומיד נכנס לחנות שלצידו מטעמי קדושה, והסתובב בה מעט, אבל לא היה יכול "להיבלע" בין אנשים כי לא היו בחנות רק צוות המוכרים, ועשה את עצמו כמתעניין ואחר זמן מה יצא בלי לקנות כלום. ועתה בעריו"כ שואל האם עבר על אונאת דברים וגניבת דעת ואם זקוק לבקש מחילה, ולא מכירם ולא זוכר בדיוק היכן היה וקשה לו להשיג מס' טלפון שלהם.

ונראה דיש לחלק בין חנות שבאים אליה לקנות, ומי שמתעניין במחירים זה בגלל שרוצה לקנות, ולכן מי שנכנס ולא באמת רוצה לקנות הוא גונב

דעת המוכר. ובין חנות של ריהוט גדול או מוצרי חשמל גדולים וכן עוד דברים, שכהיום רוב הנכנסים רק מתעניינים בשביל הבילוי או בשביל להשוות מחירים, והמוכר יודע מראש שרוב המבלים והמתעניינים לא קונים במקום שביררו המחיר. וצורת חיים זו לא היתה בזמן חז"ל והפוסקים ולכן לא כתבו להדיא להתיר, ומסתמא מש"כ דהוי גניבת דעת הולך על האופן הקדמון בלבד, או כמו מי שנכנס לחנות ירקות ואוכל בימינו. ודוק.

2116.

סימן סה

נשאלתי אודות אשה חלשה במיוחד מסיבה של אנמיה (חוסר ברזל בדם), ולאחרונה לא נטלה התוסף הקבוע ונחלשה עוד יותר, האם תצום כרגיל. והשבתי שאם לאנמיה אין סיבת רקע נוספת, אין הצום מסוכן. ותיטול יותר תוסף ברזל בערב הצום ובמוצאי הצום.

2117.

סימן סו

נשאלתי בדבר בית כנסת שבכל שב"ק אחרי מוסף עורכים קידושא רבה ומי שיש לו שמחה באותו שבוע תורם את ההוצ' והעלויות של הכיבוד. ובשבוע האחרון היה בר מצוה לאחד מהמתפללים, ונולדה בת למתפלל שני, ולשלישי נולדו תאומות. והקידוש היה לכבוד השמחות של כל אלו. איך יחלקו ביניהם את ההוצאות.

ונקודת השאלה היא האם קידוש הוא מסיבת שמחה של הנולד, וא"כ לנולד תאומים יש סיבה כפולה, או שזה מצד ה"בעל שמחה" שהוא אבי הילוד שמודה לה', והוא סיבה אחת. ונלע"ד שהוא סיבת בעל השמחה ולא סיבת התינוקות הנולדות, אלא אם יש מקום לדמות קידוש לבת ל"שלו' זכר" לבן, הרי שבזכר כתוב בספרים שהוא מחמת התינוק עצמו.

ויש לברר מנהג ביהכנ"ס בעבר, ומסתמא כבר היתה שאלה זו פעמים רבות.

סימן סז

נשאלתי מאדם שקיבל טל' עם איומים לתביעה על הונאה שעשה ו'עלו עליו', ותיכף השיב ברמאות שהוא רק שליח של "פלוגי" והמציא שם שעלה על שפתיו ראשון, ומסר מס' טלפון של חברו הטוב שהוא הפלוגי, ומיד התקשר לחברו לומר לו שעתידים להתקשר אליו בתור פלוגי ששלחו לעשות אותה הונאה, ושיענה מה שצריך "להוריד" אותם. ובפועל לא התקשרו לחברו אלא נטפלו לאדם אחר ששמו כשם הפלוגי ואיימו על ההוא שיתבעו אותו במשטרה וכו' וההוא אדם כשר בעל משרות רשמיות אשר תיק פלילי יכול להזיק לו לכל מעמדו בחברה ובפרנסו ולהכתיים אותו, ובקושי רב נחלץ מהם. וכעת המוסר חזר בתשובה ופנה לברר אם צריך לבקש מחילת הנמסר לפני יוה"כ, כי אין לו פרטים שלו ואינו מכירו, ולא התכווין בכלל לפלוגי הזה וודאי שלא למסרו או להזיק או להציק לו רק המציא שם שעלה לו בראש, ולפי מה ששמע ממעמדו של אותו הפלוגי הוא מאוד מתבייש ממנו ומפחד מתגובתו.

והנה גדר השואל אינו כמזיק אלא כגורם היזק שא"נ, וזה לא הזיק בפועל רק גרם צער. ובכל כהאי גוונא הרי נחלקו הפוסקים אם גרמא באינו מתכוין חייב לצי"ש, והתוס' בהכונס כתבו דאפילו לא התכוין חייב דהוה ליה לאסוקי אדעתיה, וראשונים אחרים חולקים וס"ל דבלא התכוין אפי' לצי"ש אינו חייב (בנגרם נזק ממש). ממילא י"ל דכל שהחויב הוא ידי שמים ולא ידי אדם, לא עז"נ דבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר, כי אפילו אם יש חיוב לצי"ש, זה לא נתבע בדיני אדם. ולפי"ז בבין אדם לחבירו כזה אם שב כדבעי בחרטה וקבלה ווידוי מועילה התשובה גם בלי לפייס חברו, ותשלום ליכא.

ועדיין יל"ע לאיך גיסא, שהרי בציער חברו דליכא חיוב תשלום ודאי שיש חיוב לפייס אף שאי"ז נתבע בב"ד. כלומר שבין אדם לחברו לא נמדד באפשרות לתבוע בב"ד. ונלע"ד דציער בכוונה ודאי שיש חיוב, אבל בגרם ונתגלגל על ידו שלא בכוונתו רק בלי דאסיק אדעתיה, אין דין צער גדול מדין מזיק וסגי תשובה כלפי שמיא. ועצ"ע.

סימן סח

נשאלתי מאשה מבוגרת אחרי 6 צינתורי לב וניתוח מעקפים שנוטלפת תרופות חזקות ובגלל חוזק התרופות חייבת לאכול עם התרופה, אם מותר לה ליטול התרופות כרגיל ביוה"כ ואם נחשב שצממה. והרופא לב שלה אמר לה שחייבת לקחת כל התרופות בזמן ועם אוכל.

והשבתי שתשאל הרופא אם יכולה לאכול עם כל כדור רק בסקוויט או אוכל בכמות כמו בסקוויט, או שחייבת לאכול יותר וכמה בדיוק. ואם עם התרופה תאכל פיסת עוגה או פרוסת חלה מה שהיא חייבת בשביל התרופה, נחשב שצמה.

2120.

סימן סט

מי שהוזמן לחקירה במשטרה בעוד זמן רב, והוא לחוץ מאוד על מה נחשד, וגם כששאל לא אומרים לו, וע"כ ביקש מאוד להקדים החקירה שלא יהיה לו עינוי מאי הידיעה, ולא יכולים להקדים לו ממש רק מעט זמן, והפקידה הסכימה לרמוז לו שהבעיה היא בחשבון הבנק שלו בתאריך בערך פלוני. ועי"ז מבין שנחשד בהלבנת הון או בעזרה להלבנת הון, כי הועברו אליו כספים לחשבון הפרטי מה שהיה אמור להכנס לחברה שלו. והוא יכול להסביר כל ההכנסות, כעת הוא מכין עצמו לחקירה והשאלה היא אם יהיה מותר לו לפרט כל השמות של המפקידים כדי להסיר מעליו החשד, שאולי זה יפליל אותם.

והשבתי שחייב לומר רק אמת ואת כל האמת, אבל רק מה שנוגע לצלחת על עצמו ושיתעלם מלדעת מעבר לזה. כי לא חייב להיות חוקר בעצמו, ולא עליו מוטלת המלאכה לדעת ולהכיר כל מי שחבר של המפקיד או מאין יש למפקיד כספים. ואם ידע מדי הרבה יהיה חייב לספר לפי החוק, וע"פ ההלכה יש בזה בעיה קשה של מסירה ויצטרך לשתוק מהכל גם במחיר אישי.

2121.

סימן ע

ראובן רכש משמעון מוצר ושילם ע"י שהעביר לחשבון של שמעון כסף מחשבון מחו"ל של לוי. אחרי תקופה התברר לשמעון שהחברה של העברת הכספים ששמעון השתמש בה היתה של אנשי דלא מעלי שהיו מקבלים לידיהם כספים של המבקשים העברות ומשאירים בידיהם, ואת ההוצאות היו מבצעים בגניבה מתוך פרטי חשבון הבנק של לוי, שהוא קשיש עשיר שלא שם לב או שקיוו שלא ישים לב. אולם כעת לוי שם לב להתרוקנות חשבון הבנק שלו בהעברות לא מזהות ולא יודע מי זייף את האשראי שלו, ותבע את חב' האשראי שיש להם ביטוח מפני זיופים כאלו כלפי לקוחותיהם, וחברת הביטוח פנתה למשטרה המקומית בחו"ל שתחקור, וע"י פעולות החקירה הגיע המידע לשמעון שאצלו הכסף הגנוב.

שואל שמעון ביום עריו"כ תיכף שנודע לו מכל הענין, האם חל עליו חיוב להשיב את הגניבה ללוי מיד.

והנה מסקנת הגמ' בב"ק דף קטו א בכולהו עשו תקנת השוק וכו', ואחד מהנידונים הוא זביני. ונפסק בר"מ פ"ה מגניבה ובשו"ע סי' שנו. אולם לכאורה בפשטות א"א ללמוד לנידו"ד מהתם דשם הגמ' איירי שהחפץ הגנוב הגיע אחרי הגניבה שחלה ביד הגנב או הגזלן, במכירה לאדם הקונה ששילם ע"ז כסף מלא, ועז"נ תקה"ש שאם לא יהיה של הקונה לא יוכלו לעשות מסחר במטלטלין כי תמיד יהיה חשש לקונים שהחפץ יתברר כגנוב ויטלוהו מהם בלי כסף. אבל נידו"ד השואל הוא המוכר ומה שהגיע לידי זה כסף המזומנים וזה אשר התברר כגנוב, האם גם עז"נ שלא ישיב הכסף שהתרבה לו בבנק על חשבון הנגזל בלי שיקבל החפץ שלו בחזרה מראובן (שכבר שילם, או מהחברה המעבירה, שאינם ידועים לנו, או מהביטוח) מדין תקה"ש, זה מהיכן שמענו.

ונראה להוכיח דהנה בפשטות נידו"ד דומה לזביני ולא גנב ופרע בחובו וגנב ופרע בהקיפו, כי היה תמורה ישירה ומיידית למכר, ולא אחרי חוב או הקפה. והגמ' פירשה שם להדיא שהסיבה שלא עשו תקה"ש בפרע חובו או הקיפו זה בגלל שבלא"ה כבר סמך על הגזלן שישלם לו בעתיד, יחזיר התשלום ויהיה הגזלן חייב לו בעתיד שוב, ואין את הסברא שבלי תקה"ש לא יהיה המסחר הסדיר, כי כבר סמך על אותו אדם והסתדר איתו.

ולולא פירוש זה היה מקום לומר שהחילוק בין זביני ומתנה וכו' לגנב ופרע וכו', שבכל הנך הגניבה היא חפץ, ובחפץ עשו תקה"ש, וגנב ופרע וכו' הגניבה היא כסף, ובכסף לא עשו תקה"ש. ומוכח מהסוגיא שלא פירשה כן אלא רק "דאמרי לאו אדעתא דהנהו יהיבת ליה", שגם בכסף [אם הוא הדבר שנגזל והועבר לאחר] עשו תקה"ש ולא רק במטלטלין, אבל רק אם היה באופן שסמך עליו והלוואה או הקפה לא עשו תקה"ש על התשלום. ונפק"מ לנידו"ד שיהיה מוכח שיש לשמעון תקה"ש שלא צריך להשיב ללוי הנגנב את הכסף.

אולם רש"י שם (בסוד"ה בר מגנב) מפרש (וכ"כ כל הראשונים, וכו"מ בסוגי' שהנידון היה על סיפרא וגלימא) שהנידון דגנב ופרע מדובר שגנב חפץ ושילם בו חוב הלוואתו או הקיפו, ולא בגנב מזומנים ושילם בהם. ולפי פירושו אולי באמת במזומנים ליתא לתקה"ש.

ולולא שאיני כדאי הו"א שעל כסף מזומן שנגנב ונפרע, אין הנפרע חייב להשיב לנגנב אפילו בלי תקה"ש, ולכן לא הוצרכו כלל לתקה"ש. ולכן הדין כן גם לפרע הגנב במזומן זה חובו והקיפו, שאין המלוה או המוכר צריכים להשיב את הכסף לנגנב. כי כסף מזומן בעיקרו אין לו עקבות ולא "צבע",

וא"א לתובעו אחרי שנגנב, אלא רק מהגנב עצמו. (וכעין דבאבידה אמרינן שאפילו כתב שם על מטבע, היות וזה דבר העובר תדיר מיד ליד אין השם המפורש סימן כלל). שברגע שנגנב כבר אין שם הבעלים עליו אפילו בלי יאוש ושינוי רשות, והנתבע היחיד של הנגנב הוא הגנב. והכסף שהובא לידי המקבל כמו כסף אחר הוא לכל דבר וענין בלי זיקה לנגנב ולא שום זכות טענה ותביעה. ורק חפץ שיש לו זיהוי של הנגנב גם אחרי שעובר מיד ליד, אם מזהה הנגנב את טליתו ביד אדם אחר לפני יאוש ומכח זה תובעו, עז"נ תקה"ש.

ורק בימינו התחדש אפשרות שמזהים עקבות לכסף ע"י רישומי ההעברות, אבל אי"ז מהות הכסף הנגנב באמת, ויל"ע אם נחשב שאותו כסף של הנגנב הוא אשר נמצא כעת אצל הנתבע. ונראה שעד כמה שנחשיב את הכסף למזוהה שהוא הנגנב ממש, יחול ע"ז תקה"ש כמו על חפץ מזוהה.

והנה בסימן שמח לגבי גנב שהוציא מרשות הבעלים וביצע הגניבה ע"י שמסר לידי חברו, היות והקנין היה ע"י פעולת שניהם, שלא חלה ההוצאה וקנין גניבה ע"י הגנב המוציא עצמו אלא באמצעות קבלת השני שבחוץ, שדן השו"ע אם החזיר זה שבחוץ ליד הגנב אח"כ אם המקבל שבחוץ חייב כדן גונב בעצמו שע"ז שלא השיב לבעלים כעת התברר שגנבו.

ודומה הדבר לנידו"ד, רק ששם מדובר שהאדם השני ידע שזה גניבה, והגר"א שם בס"ק כז כתב שאם השני לא ידע הוא פטור. וכ"מ בט"ז בתחילת הסימן שפטור. ומ"מ יל"ע לפי הקצוה"ח שם שבנעשה הקנין גניבה בפעולה אחת של שניהם ולא ע"י הגנב הראשון, נעשים שותפים בקנין.

וכל הנידון דפטור שם לפי הגר"א זה האם יש עליו תביעה מדין אחריות, אף שאין הגניבה תחת ידו כעת. ולא מדובר בסי' שמח על אופן שהגניבה תחת יד השני ממש עתה. ואם יתברר שזה תח"י אין סיבה שלא יהיה חייב גם אם זה בלי שום ידיעה וכוונה לגנוב. אבל נידו"ד דומה יותר לסי' שנו ודין תקה"ש הנ"ל, כיון דמה שנשאר תח"י זה בתמורה למה שמכר. לכן אף שבאמצעותו נעשה הגניבה, שלא היה יכול הגנב לבצע קנין הוצאה בכספי לוי הנגנב בלי העברה לחשבון בנק, כלומר שחשבון הבנק של שמעון הוא שותף בעצם הגניבה. מ"מ י"ל שיש תקה"ש וכנ"ל.

2122.

סימן עא

נשאלתי מאשה שהתחייבה למוסד מסויים שתתרום לו סכום כל חודש למשך שנה, וחתמה על ההו"ק, אבל מחמת איזו בעיה בטופס הבנק לא כיבד את ההו"ק ולא גבה ממנה. כעת בעריו"כ היא חוששת שכל

התשלומים הקודמים שלא עברו יש להם דין חוב עליה, וצריכה לפורעם היום כדי להכנס ליו"כ בלי חובות.

והשבתי שתרומה לא נהפכת לחוב, כי לא נוצרה ע"י קבלת משהו מהם, אלא יש לה דין של נדר לצדקה, ובלא"ה חוב שנפרס מראש לתשלומים אין תביעה על המקבל לקבל בבת אחת אלא רק בתשלומים. ומספיק להתחיל את הספירה של החודשים מכאן ואילך ולא לחשב למפרע שהיה חוב שלא שולם.

.2123

סימן עב

נשאלתי מאשה שמקפידה להכנס ליום כיפורים בלי שום חובות ולשלם הכל קודם, ונוהגת בכל שנה שבנה עורך עבודה פדיון נפש אצל רב, ומשלם מכיסו לרב, וכשהם נפגשים בחגים היא מחזירה לו את מה ששילם לפדיון נפש, ואין לו שום ציפיה לקבל ממנה כסף קודם. ושואלת האם זה נחשב שיש עליה חוב חלילה ביו"כ, ואם צריכה להתאמץ לשלם לו את זה עוד היום, כי היא בעיר אחרת.

והשבתי שכל חוב טרם שהגיע זמן פרעונו לא נחשב לחוב קיים שצריך לפורעו לפני יו"כ. ואם זה ההסדר שלהם שהוא משלם עליה היום והיא מחזירה רק כשנפגשים בחגים, זה בגדר לא הגיע זמן פרעונו. ולא צריכה להתאמץ לשלם היום ויכולה להחזיר בחגים, ונחשב שאין עליה חוב ביו"כ.

ע"כ סיימתי לרשום ערו"כ תשפ"ד בס"ד.

.2124

סימן עג

נשאלתי אם מותר למכור בעד מזומן כרטיס זיכוי שכתוב עליו שהשימוש אישי ולא ניתן להעברה.

והנה יתכן שמכירה בעד מזומן אינה נחשבת להעברה, שהכוונה להעביר למישהו את הזכאות, והזכאות היא אישית למשל לעני ואסור לו לתת לעשיר ליהנות מזה. אבל אם העשיר משלם מזומן לעני, העשיר קנה בכסף מלא והעני קיבל את שלו בתוצאה מהנתינה שבכרטיס.

והשבתי שתלוי מהיכן הזיכוי, כי יש לפעמים שזה זיכוי מוגבל לצרכים ספציפיים, ולא ככסף מזומן לכל צורך. ואם כך הדבר יש גם איסור להמיר

למזומן ולא רק בהעברה בחינם, כי אם זה צדקה על תנאים מסויימים, הכל ע"פ דעת הנותן ואין לשנות ממנו.

והשיבה שאכן מדובר בזכאות בחנויות מזון ספציפיים ומוגבל לתאריך החגים בלבד ואח"כ פוקע התוקף. וא"כ מוכח שלא נתנו ע"ד שיהיה לעני כסף בסתמא אלא בתנאים והגבלות. וע"כ נראה שאסור למקבל שאין לו צורך להשתמש בתוך הימים המוגבלים הללו למכור לאחר שישתמש כעת ויתן להם מזומן לשימוש ללא הגבלות.

2125.

סימן ע"ד

בענין צ'קים. יש לחלק בין צ'ק מזומן לצ'ק דחוי על סחורה שנמכרת בתנאי, דאולי מוכח מהדחיה שרצה לברר קודם את התנאי כדי שיוכל לבטל ולא יחשב השני מוחזק.

2126.

מכאן ערי"ט דסוכות תשפ"ד.

סימן ע"ה

נשאלתי: קנה דירה והמוכר התחייב לתקן בה תיקון מסויים של איטום מפני רטיבות לבצע לפני מסירת החזקה, ובפועל נמסרה החזקה טרם שהספיק לתקן, והגיע המועד. ושואל הקונה אם מותר לו לאפשר למוכר ולפועליו להכנס בחוה"מ לתקן.

והשבתי שזו שאלה של המוכר, כי זו מלאכה שלו, ובשביל המוכר הפועלים מתקנים זאת ולא בשבילו. ועל הקונה אין איסור בתיקון של הפועלים. ובפרט שיש לתלות בסבירות לפי המקום שהפועלים נכרים.

2127.

סימן ע"ו

נשאלתי: אביו דרש ממנו לעזור לפועל שלו הגוי, והגוי סתם מנצל אותו בפעולות שמוטלות עליו ויכול לעשותם בעצמו בלי עזרה, וע"כ סירב לפועל. והלך הפועל הגוי והודיע לאב המבוגר שהבן לא קיים בקשתו ולא עזר לו, והאב מאמין לפועל וכעס על הבן. האם הבן חייב לפייס את אביו, והאם עבר על מצוות כיבוד אב בזה שלא שמע בקולו.

והשבתי, לגבי שאלת הפיוס, הרי דין לפייס נאמר במי שהוא נפגע ונעלב מחמת שהפוגע והמעליב או המזיק עשו לו דבר. וכלפי אב הכועס, אין זה ענין של עלבון שגרם לו הבן, ולא שייך לחיוב לפייס. ולגבי האם היתה מצות כיבוד אב לשמוע בקול אביו בדבר שהאב טועה, הנה אם האב יודע שאינו שומע בקולו, או יודע לו אח"כ, ודאי שזה מוריד מהכבוד החייב לו מדאורייתא. אבל בדבר שהאב אומר רק מחמת טעות וגם מדובר על דבר שיעשה שלא בפניו ולא ידע ולא ירד ע"ז מכבודו, נחלקו הפוסקים אם יש בכה"ג מצות כיבוד אב. ולכתחילה ודאי יש להחמיר. ובדיעבד ראוי לבקש סליחה.

2128.

סימן עז

נשאלתי: עני בבית הכנסת האוסף מטבעות באמצע קריאת התורה, ולשואל לא היה לו מטבע לתת, ורמז לעני שאין לו, ולא רצה לדבר באמצע קריאה"ת ולומר בפיו שאין לו. והעני הגיש לו דף ועט שיכתוב מה כוונתו לרמוז, וכתב "אין לי". האם הכתיבה כדיבור ונחשב לו שדיבר באמצע קריאת התורה.

והשבתי לשואל שטוב עשה שלא דיבר ורק כתב.

ונלע"ד שאינו שייך לנידון האחרונים אם כתיבה כדיבור (עי' תשובת רבי עקיבא איגר שהביא מחלוקת השב יעקב והחוות יאיר. וכידוע הרמ"א בהלכות נדרים כתב להדיא דכתיבה לאו כדיבור, ואילו המחבר סבר דכתיבה כדיבור לענין חיוב ברכות התורה לפני שכותב ד"ת), דכל נידונם הוא היכא שמתכוין לבטא הדיבור רק משתמש בכתיבה, דכתיבה הוציאה לפועל את מה שרוצה לומר. אבל באופן שאדרבה רוצה לשתוק ולא לדבר ולכן כותב בכוונה שזה לא יהיה דיבור, בכה"ג הכתיבה פחותה מדיבור.

ועוד מסתבר בנידו"ד שעיקר איסור דיבור בקריאה"ת אינו מחמת דין איסור דיבור שהוא מטעם הפסק בתפילה, כי מצד זה מותר לדבר. רק זה מכבוד הס"ת וקריאה"ת שלא לדבר דהיינו לעשות רעש ושיחה שהם מנוגדים לשמיעת הקריאה"ת. ולכן במקום שיש איסור דיבור מדין הפסק אולי כתיבה למ"ד דכדיבור דמי, גם היא נחשבת הפסק. אבל במקום שזה לא מדין האדם אלא מכבוד קריאה"ת, היות ואין הפרעה לקריאה"ת מהכתיבה ע"כ גם למ"ד כתיבה כדיבור לא עבר על דיני איסור הדיבור בקריאה"ת.

שו"מ שכתבו בענין דומה בשלמת חיים ובתשובות והנהגות, ולא חילקו חילוק הנ"ל שכתבתי. ואולי לנידוןם היה מדובר במקום שאסור מדין הפסק בלבד. ודוק.

2129.

סימן עח

נשאלתי לגבי סוכה במוסקבה, שאין שם אפשרות לבנות סוכות פרטיות בחצרות ובשטחים אחרים, והקהילה בונה סוכה גדולה אחת במגרש שמשיגה לו רשיון עירוני לסוכה, וכל משפחות הקהילה באים לסוכה זו, והגרים רחוק שוכרים בתים קרוב יותר כדי לקיים מצות סוכה. ואיש אחד בלבד שגר רחוק במרחק שעה וחצי הליכה לאדם רגיל, והוא חלש וחולה לב ונכה, ולא יכול ללכת מרחק זה בשום אופן, ואין לו כסף לשכור דירה קרובה, כי בקושי מתפרנס וגם בית למכור אין לו (מדין להוציא על מצות עשה עד חומש מנכסיו) כי גר עם אשתו בבית של אמו. איזה פתרון יכול להיות לו לקיים מצות עשה של כזית בסוכה בליל טו. ולקחתו ברגל כל הדרך בכסא גלגלים ע"י גוי אי אפשר.

והשבתי דהוי אנוס ואנוס רחמנא פטריה. ושוב נשאל ע"ז הגרפ"ב שליט"א והשיב דבגלל שקשה לו ההליכה הוי לו דין מצטער ומצטער פטור מן הסוכה. ולענ"ד מצטער הוא דין פטור בסוכה הקיימת אצלו רק שיש לו צער בה, ויכול לצאת ממנה. אבל מי שאין לו סוכה אצלו כלל ואין לו צער בה, הוא אנוס וכנ"ל.

ושוב נשאל ע"ז רב אחר ואמר שהיות וזה עשה דאורייתא אפשר לסמוך על הגרמ"פ ולהתיר לאותו אדם לנסוע ברכבת בשבת כדי להגיע לסוכה ולביתו. אבל הרב הנ"ל לא מוכן שיסמכו עליו. וע"כ שאלתי לדעת הגרמ"א והשיבני שודאי ברכבת התחתית שאין שום השפעה על משקל האדם לא בכניסה ולא ביציאה, ועוצרת בלאו הכי בכל התחנות, אין איסור דרבנן ולא דאורייתא לנסוע בה בשבת אלא רק מצד עובדין דחול וכדומה (אם אין בעיה של תשלום ולא של טלטול אמצעי התשלום [הכרטיס] והקבלה). ואין כח לאיסור שלא התחדש ע"י חז"ל לבטל מצות עשה דאורייתא. וע"כ חייב לעשות כהגרמ"פ.

וכך הוה שהתלווה אליו גוי ששילם עבורו.

סימן עט

נשאלתי: חולה במוסד סיעודי כבר כמה שנים, ולא מבין כלום, והתדרדר המצב עם הזמן עד שאוכל רק ממכשיר וכן נשימה. הצוות של המוסד מייעץ לפעמים ברמז בלבד ולפעמים יותר בפירוש, שהמשפחה תבקש לנתקו מהמכשירים. מה ההלכה בזה.

והשבתי: חולה שסובל ולא נמצא במצב קריטי, אסור. קריטי וכבר מחובר למכשירים, אסור לנתק אפילו אם סובל. במצב קריטי ולא סובל, חייבים לחברו ולהצילו אפילו אם אינו מבין ולא יבריא מהטיפול. ורק קריטי שסובל כל הזמן שיסבול יותר זמן מהארכת חייו שאין לו סיכוי להבריא ועדיין לא מחובר, מותר למשפחה להודיע לצוות מראש שמוותרים על החיאה או חיבור למכשירים שלא יאריכו ימיו או שעותיו. וכן הדין לא רק לגבי מכשירים אלא לגבי תרופות זריקות וכדו' מאריכי חיים, שטיפול שלא התחיל והשאלה העומדת היא אם להתחיל במתן התרופה/זריקה ולא אם לנתק, שבאופן הנ"ל האחרון מותר.

כן היה מורה אמור"א זללה"ה, וכך מורים כיום האב"ד בביה"ד. וגם על זה יש בני ברק המחמירים יותר.

סימן פ

נשאלתי: קבוצה שקבלו רשות לעשות סוכה משותפת לכל המשפחות במגרש שהעיריה הקצתה למען בניית מוסד חינוכי וטרם נבנה, והוא גדור מכל הכיוונים עד שיחלו לבנות. וכעת עריו"ט שחל בשבת, האם צריכים להכין עירובי חצרות (להקיף חוט סביבות הסוכה הנבנית שיוכלו לטלטל מחוצה לה, וכן לשתף כל הקהילה בפת).

והשבתי המגרש הזה לפי התיאור הוא קרפף שלא הוקף לדירה, שאסור לטלטל בו ד' אמות כאילו אין גדר כלל. ומבואר במשנ"ב בסימן שנח סעיפים א וב, שיש לפרוץ שיעור י' אמות בגדרות ולגדור מחדש אחרי בניית הסוכה בתוך המגרש ואז נחשב הכל מוקף לדירה.

ולגבי עירובי חצרות לשתף כולם בתבשיל, היות וכולם אוכלים בסוכה אחת זה משתפם ממילא ואינם נאסרים זע"ז לטלטל מהסוכה וחוצה (וכמבואר בסימן שסו במ"ב סק"ד בשם הרמב"ם וסוס"ק יג, וברמ"א בסימן שע סעיף ד, ובמשנ"ב סי' שפב סקע"ה).

2132.

סימן פא

נשאלתי: קרוב המשפחה במצב קריטי ולא יציב בבית החולים והאחיות אמרו להשאיר קו טלפון פתוח רצוף כל הזמן על כל הודעה שלא תבוא, האם מותר להשאיר טל' פתוח ולענות להם ביו"ט שחל בשבת?

והשבתי, שאם יקרה סיבה שיצטרכו להתקשר הרי כבר לא יוכלו לעזור וגם לא יהיה פיקו"נ שידחה, ע"כ צריכים לא ליצור קשר בשבת רק לברר שלומו אחרי שבת.

עד כאן ערש"ק יו"ט דסוכות תשפ"ד.

2133.

סימן פב

נשאלתי ממי שמכיר בחור שאומר שרוצה להכיר בת לשם נישואין, ויש לו קרובת משפחה שג"כ רוצה להתחתן, ושניהם מבתים דתיים והם גם שומרים על המסורת, כלומר שיש להם בידיעה איסור נגיעה וכדומה, אבל היות ונמצאים בחברה חילונית מן הסתם אינם מקפידים על קיום מה שיודעים מהבית. האם מותר לו להציע השידוך לשני הצדדים שיפגשו אולי הם מתאימים, או שנחשב לגורם ומסייע לאיסור אם הם יעברו, או שמוטל עליו לעקוב ולהשגיח שלא יהיו בשום קשר מלבד להנשא כדמו"י.

והשבתי שאם הם יודעים מה הם חייבים ע"פ הדת, והם אומרים שמעוניינים רק להפגש לבדוק התאמה לנישואין, והצהירו שלא מתכוונים לעשות דברים אחרים, הרי שהם אחראיים על ההמשך איך ומה יהיה, ואין לו שום מניעה מלהציע להם, ואדרבה הוא עושה השתדלות למצוה.

2134.

סימן פג

בדבר ברכת "קרוטונים" קטנים שנאפים למרק. אם זה לא נאכל בתוך הסעודה ונפטר בברכת המוציא, יש לבדוק האם הם אפויים או מטוגנים, ובאין מידע, צריך לראות בפתייתיהם האם נראה שיירי לחם (תוריתא דנהמא), ובד"כ כשיש צורת אפיה של לחם ובחלק מהפתייתם הלבנים יש קצה חום, חייבים בנט"י והמוציא, ובספק עדיף לברך על לחם.

סימן פד

נשאלתי מעובד נקיון של משרדים בשכר חדשי, והוא יכול להחליט מתי ללכת לנקות ולרוקן פחי האשפה וכו', האם מותר לעבוד בחוה"מ.

והשבתי שבאם המשרד עובדים בחוה"מ וצריכים את הפינוי והניקוי מותר. וכן אם היה מקבל השכר תיכף על העבודה וצריך את הכסף להוצאות החג היה מותר אפי' אם הם לא עובדים וחייבים הניקוי באותו יום.

סימן פה

חתן העומד לפני נישואיו ותובע מאביו לקנות לו מלבושי חג ושבט וחול כפי שהתחייב ב"תנאים", אף שהבן עובד ומשתכר ויש לו די סיפוקו משל עצמו וכבר קנה לעצמו מלבושים חדשים לכל הזמנים, מ"מ הוא סבור שההתחייבות אינה נפטרת במה שקנה מחשבונו של עצמו.

השבתי שהחתן אינו צד להתחייבות ולא יכול לתבוע כלום מחמת התחייבות שבין שני צדדים שהוא לא אחד מהם. והצדדים הם אבי החתן ואבי הכלה. ואבי הכלה אינו יכול לתבוע כלום מאבי החתן אחרי שהבן החתן מסודר כבר מכל מקום.

סימן פו

בענין מי שיש לו בחצרו משני צידי ביתו ב' סוכות, אחת לעצמו ואחת לאירוח המשפחה הרחבה, והגיע אורח וישב בסוכה אחת עם ברכה ולאחמ"כ הוזמן לסוכה השניה האם מברך שוב ברכת לישיב בסוכה או שנחשב לבית אחד וברכתו על ב' הסוכות.

ונראה לחלק בין אחד מבני הבית העובר מסוכה לסוכה, שדעתו ע"ז, ובין אורח שבא מבחוץ ומסתמא לא היתה דעתו על הסוכה השניה ויש לברך שוב. והנה דין ב' מצוות שנפטרים בברכה אחת מבואר בתוס' בענין מצוות שחיטה וכיסוי הדם שזה כדין ברכת הנהנין שפוטר כמה פירות בברכה הראשונה כשלא הסיח דעת, ועמ"ש בחלק א' תשובה מס' 46 לגבי ברכת השחיטה לשוחטים בימינו שעובדים כמה שעות על "הרמפה" ושוחטים כל אחד יותר מאלף עופות במשמרת לסירוגין ויש הפסקות למנוחה באמצע.

[א"ה, ונעתיק לכאן את לשון התשובה משם:]

וכפי הידוע לי המנהג הוא לא לברך שוב, וסומכים על דברי ביאור הגר"א ביור"ד סימן י"ט ס"ק יד ושלא כפי שכתבו הש"ך והבאה"ט שם שפסקו לברך שוב, ואפילו לא כהט"ז שמקיל רק מדין ספק ברכות, ואקדים את לשונות הראשונים שמהם נובע דין זה.

זה לשון תוספות מסכת מנחות דף לו עמוד א [ההוספות בסוגריים מרובעות – הסבר שלי]:

סח בין תפילה לתפילה חוזר ומברך - מכאן מדקדקים כשאדם שוחט עופות או בהמות הרבה וסח בין עוף לעוף שחוזר ומברך ומ"מ עבירה היא בידו כדאמרינן הכא שחוזר עליהם מערכי המלחמה ושמא שאני תפילין שמצוה אחת הן אבל התם שאם ירצה ישחוט ואם ירצה לא ישחוט [כלומר דאין עבירה בידו אם סח, אבל אם סח ודאי שמברך שוב כמו בדין תפילין] ומיהו מסתברא דכיון דיכול לפטור בברכה אחת אין לו לדבר כדי שיהא זקוק לברכה שניה כדמוכח בפרק בא לו (יומא דף ע.) ובאלו נאמרינן (סוטה מ:) דתנן נוטל ספר תורה וקורא באחרי מות ואך בעשור ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה ופריך בגמרא ונייתי ספר תורה וניקרי ביה ומשני ר' שמעון בן לקיש משום ברכה שאינה צריכה אלמא כיון דיכול לפטור עצמו מברכה שניה קרי לה ברכה שאינה צריכה. ושמא סח בין עוף לעוף כסח באמצע סעודתו [דגם אם סח אינו מברך שוב, ולהכי יכול לדבר לכתחילה בין עוף לעוף] וזה דבר פשוט שאם שואל עוף לשחוט לא חשוב הפסק מידי דהוה אטול ברוך ומידי דהוי נמי אברכת כסוי הדם דאמרינן בפרק כסוי הדם (חולין דף פו:) אמר רב יהודה שחט חיה יכסנה ואח"כ ישחוט עוף ומשמע התם דאין צריך לחזור ולברך וכן כשאדם מברך יקנה"ז אין הברכות האחרות הפסק בין ברכת היין לשתיה ומיהו אם היה זקוק לחזור ולברך כשסח בין עוף לעוף כמו כן היה זקוק לכסות דהא זימנינן אפילו במקום שזקוק לכסוי אמרינן בפרק כסוי הדם (גם זה שם) דנפטר בברכה אחת, מ"ר. עכ"ל.

ולמעשה איכא נפקא מינה לדינא בין שיטת מיהו מסתברא לבין שיטה בתרא דושמא, שלדעה הראשונה חייב ברכה כל שסח בין עוף לעוף, ולדעה השניה אי"צ. ושורש פלוגתתם הוא האם שחיטה היא כברכת המצוה, שכל המצוה נמשכת כאחת ארוכה וכך היא נפטרת בברכה הראשונה, אבל אם היה הפסק מהברכה הראשונה שוב אין יכול לחול ע"ז הברכה הראשונה, וחייב לברך שוב. או דנימא שזה כמו ברכת הנהנין שאם אדם מברך על פרי, זה פוטר את כל הפירות שלפניו, ויכול לשוחח בין פרי לפרי לכתחילה ואין זה הפסק מהברכה. מפני שאין הברכה שבתחילה חלה ישר על מה שאוכל בסוף, אלא שהאכילה הראשונה פוטר את האחרות מברכה, ודוק.

ומצאתי הגדרה זו ברשב"א במסכת ברכות פרק כיצד מברכין וז"ל שם דף מא סוף עמוד א:

ומסתברא דאפילו לר' יהודה אם היו לפניו אתרוג וזית וקדם וברך על האתרוג אע"פ שאינו רשאי אינו צריך לחזור ולברך על הזית כיון שברכותיהן שוות והוא שנתכוון לפטור את הזית בברכת האתרוג, דאפי' לב"ש דאמרי דפרפרת אינה פוטרת אפילו מעשה קדרה ואע"פ שברכותיהן שוות דתרווייהו בורא מיני מזונות ואפ"ה לא פטר מעשה קדרה להווא לישנא דבסופא פליגי כדאיתא לקמן, דילמא התם בשלא נתכוון לפטור את מעשה קדרה הא נתכוון פטר, ומיהו אפילו לת"ק דהתם דאמר דפרפרת פוטר מעשה קדרה הכא לא פטר אלא במתכוון לפטור את הזית אבל בלא מתכוון לא דאינו בדין שיפטור מי

שאינו חשוב את החשוב דרך גררה אלא דרך כונה, והיינו נמי טעמא דההיא דהא משמע אפילו לת"ק פרפרת שהיא חשובה פטרה מעשה קדרה, אבל מעשה קדרה לא פטר את הפרפרת, ולפי פירוש זה אם היה אוכל תפוחים וברך עליהן ואח"כ הביאו לפניו אגוזים אם התפוחים חביבים לו יותר פוטר את האגוזים בגררת ברכת התפוחים אבל אם אינן חביבים אינן פוטרין את האגוזים אלא א"כ נתכוין להם מתחלה, כנ"ל. עכ"ל הרשב"א.

הרי שיש ב' הגדרות של ברכה הפוטרת, יש דין גרירה, וזה שייך לומר שמין גורר את מינו. וכל שהוא באותה דרגה של חיוב ברכה. ויש דין כוונה הפוטרת, כלומר כוונה בשעת ברכה מחילה את הברכה מלכתחילה על דבר שמצד מינו אינו נגרר. ומאחר שזה דין בברכה הראשונה, מסתבר שאסור להפסיק בשיחה, ואין זה ככל דין ברכה על אותו מין שמותר. ועדיין לא מצאתי מי שאומר כך בדעת הרשב"א להדיא שבהגדרת גרירה מותר לדבר, ובהגדרת כוונה אסור. עכ"פ אם נכונים הדברים יתכן שהדעה הראשונה בתוס' במנחות ס"ל שהפטור בברכת השחיטה זה בהגדרה של הברכה, והדעה השניה סברה שזה כדין גרירה, וכנ"ל.

ומצאתי סעד להבנה זו בהרשב"א עצמו בחידושיו לחולין, וז"ל הסוגיא שם מסכת חולין דף פו עמוד ב:

משנה, שחט מאה חיות במקום אחד - כסוי אחד לכולן, מאה עופות במקום אחד - כסוי אחד לכולן, חיה ועוף במקום אחד - כסוי אחד לכולן, רבי יהודה אומר: שחט חיה - יכסנה, ואח"כ ישחוט את העוף: גמ'. ת"ר: חיה - כל משמע חיה, בין מרובה ובין מועטת; עוף - כל משמע עוף, בין מרובה ובין מועט; מכאן אמרו שחט מאה חיות במקום אחד - כסוי אחד לכולן, מאה עופות במקום אחד - כסוי אחד לכולן, חיה ועוף במקום אחד - כסוי אחד לכולן וכו'.

וכתב שם הרמב"ן וז"ל:

ולענין הפסק למדו ממה שכתב רבינו יצחק ז"ל במס' ר"ה (פ"ד), שאם שחט בין שחיטת חיה לעוף או בין עוף לעוף שצריך לחזור ולברך ברכת שחיטה אחרת וכדאמרינן בתפילין מפני שהן שתי מצות שאינן מעכבות זו את זו, וקשה לי דכי מתרצינן אפשר דשחיט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא מ"מ כשכיסה ואח"כ שחט הרי שחט והפסיק ונהי דאין הפסקה זו עליו חובה ליהוי כשחט, ומתרצינן לפי שהיא מן הענין אינה מפסקת אבל שיחה אחרת מפסקת, וכן לענין ד' כוסות שיחה ודאי מפסקת, קריאת ההלל שהוא מן הענין בזה הוצרך רבינו ז"ל (פסחים ק"ט ב') ללמוד מכאן להפסיק.

ולי אין דומה לתפילין שהן מצות שאינן מעכבות והן חובה, אבל שחיטה וברכותיה כקביעות סעודה וברכות שהן באין בתוכה ואין שיחה מפסקת, וכו'.

וכתבו מקצת חכמי הצרפתים ז"ל שאסור לדבר אע"פ שדעתו לחזור ולברך שאסור לגרום ברכות במקום שיכול לצאת באחת, וראייתם מדגרסינן במסכת יומא בפ' בא לו (ע' א') ובמסכת סוטה בפ' ואלו נאמרינן (מ"א א') ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה והוינן בה וניתי ס"ת ונקרי ביה אמר רשב"ל משום ברכה שאינה צריכה, אלמא כל מקום שיכול לפטור עצמו בברכה אחת אסור לו לגרום חיוב ברכות הרבה, אבל תן לי עוף או סכין אינו הפסק כדאמרינן (ברכות מ' א') טול ברוך וגביל לתורי דלא הוי הפסק ע"כ.

וכן כתב הרשב"א שם:

ולענין הפסק כגון שסח בין שחיתת עוף לעוף יש מי שאומר שצריך לחזור ולברך, וכענין שאמרו גבי תפילין דאמר במנחות (ל"ז א') סח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך וזו היא דעת רבותי בעלי התו' ז"ל, וי"א [הוא הרמב"ן הנ"ל] שזו היא ג"כ דעת רבינו אלפסי ז"ל [הוא רבינו יצחק שמביא הרמב"ן] ממ"ש בר"ה לענין תפילין בשם גאון ז"ל דטעם הענין לענין תפילין שחוזר ומברך מפני שהן שתי מצות שאין מעכבות זא"ז וגם ב' עופות אלו אינן מעכבין זא"ז וכשתי מצות הן הילכך כיון שסח חוזר ומברך על השני, ומיהו אם סח בענין השחיטה כגון שאמר תן לי עוף אחד או כענין זה לא הוי הפסק דצורך השחיטה הוה ודמי לטול כרוך דלא הוי הפסק, והיינו נמי דברכת כיסוי שמברך בינתיים אינו הפסק לפי שהוא מצרכי השחיטה וכמ"ש למעלה, וכו', ואע"פ שאין הלכה כרבי יהודה בהא אלא כרבנן גמרינן מיניה לרבנן דה"נ כיון שהפסיק יכסה ואח"כ יברך וישחוט ויברך ויכסה, ומיהו ראיתי בשם רבינו הרב ז"ל דאפילו סח א"צ לחזור ולברך ול"ד לתפילין דהתם מצוה היא מחוייבת עליו וכיון שהתחיל שוב אין רשאי לפסוק ולהתעסק בשיחה ואם שח עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה אבל הכא דאי בעי שחיט ואי בעי לא שחיט לא מחייב למהדר וברוכי מידי דה"ל אקביעות סעודה ובדוכתיה דאם סח באמצע סעודה אינו חוזר ובוצע וכ"כ הרמב"ן ז"ל אלא שחשש לדברי הרב בעל הלכות שכתב בהפך כמ"ש, ומיהו כתבי רבותינו בעלי התוס' ז"ל דאינו רשאי לדבר כדי להרבות בברכות דאסור להרבות בברכות אם יכול לפטור עצמו בברכה אחת כדאמרי' ביומא בפרק בא לו (ע' א') ובפ' אלו נאמרין בסוטה (מ"א ב') דתנן ונוטל ס"ת וקורא בו אחרי מות ואך בעשור ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה ופריך בגמ' וניתני ספר תורה וניקרי ביה ומשני ריש לקיש משום ברכה שאינה צריכה אלמא כיון דיכול לפטור עצמו בברכה אחת קרי ליה ברכה שאינה צריכה. עכ"ל הרשב"א.

וכן כתב הריטב"א שם למעשה בקצרה, וזה לשונו: ואסור לשוח בין ברכה לשחיטה כדין כל ברכת המצות אלא בדבר שהוא צורך שחיטה כדרך שאמרו בטול כרוך בפרק כיצד מברכין (ברכות מ' א'), אבל אחר שהתחיל לשחוט מותר לו לשוח בנתיים ולא הוי הפסק כשם שאין שיחה מפסקת באמצע אכילה לברכת הנהנין, ולא דמי לשח בין תפלה לתפלה (מנחות ל"ו א') דהתם לפי שהם כשתי מצוות [בהכרח כוונתו דבב' מצוות צריכים שתחול ברכה בנפרד על כל אחת מהמצוות ולכן שיחה הוי הפסק, ומשא"כ ברכת נהנין וברכת שחיטה], ולא כדברי בעל הלכות גדולות ז"ל. עכ"ל הריטב"א.

וכן פוסק הבית הבחירה למאירי מסכת חולין שם:

הפסיק בדבור ובשיחה בין שחיטה לשחיטה אם בצרכי השחיטה סח אין שיחה זו מפסקת והרי הוא כטול ברוך או גביל לתורי שאינו הפסק ואינו צריך לחזור ולברך:

סח בין שחיטה לשחיטה בדבר שאינו צורך שחיטה גאוני המערב הורו שיכסה דם שחיטה שעברה ויחזור ויברך וישחוט שהשיחה מפסקת כענין שביארנו בתפלין במי שסח בין זה לזה שחוזר ומברך:

ומה שכתבו שיכסה תחלה גדולי המפרשים כתבו הטעם בתשובה דמכיון שהפסיק הרי הן כמצות חלוקות וצריך לגמור מצוה ראשונה קודם שיתחיל בשניה ויש חולקין בזו ונראין דבריהם ואין לדמות דבר זה לתפלין כלל שהתפלין מצות מחוייבות הם עליו וכיון שהתחיל אינו רשאי להפסיק אבל זו אין שחיטת השניה חובה עליו אלא אי בעי שחיט אי בעי לא שחיט והילכך אין

שיחה שביניהם אלא כמי שסח בסעודה בין מאכל למאכל שאינו חוזר ובוצע ומ"מ אם סח אחר שבירך עד שלא התחיל לשחוט הכל מודים שצריך לחזור ולברך ואם סח באמצע השחיטה אין כאן צרך לחזור ולברך על כרחו צריך הוא לגמור ואין כאן היסח הדעת: עכ"ל המאירי.

הרי ארבע ראשונים במסכת חולין שפוסקים כהדעה השניה של תוס' במנחות, והם מביאים שבה"ג מחמיר כדעה הראשונה של תוס'. וכן פוסק הרא"ש ומביא שכן פסק רבינו תם והבה"ג, וז"ל רא"ש מסכת חולין פרק ו' סימן ו':

היכא דסח בין עוף לעוף היה נראה דחוזר ומברך כמו גבי תפילין. כדאמרין בהקומץ רבה (דף לו א) סח בין תפלה לתפלה מברך שתים עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה ושמא בתפילין היא עבירה טפי לפי שהן מצוה אחת. אבל בשחיטה אם ירצה ישחוט יותר ואם ירצה לא ישחוט ומיהו מסתבר דכל היכא שיכול לפטור את עצמו בברכה אחת אסור הוא לדבר כדי שיהא זקוק לברכה אחרת כדמוכח ביומא (דף ע א) דקאמר ונוטל ספר תורה וקורא בה אחרי מות ואך בעשור ובעשור שבחומש הפקודים קורא בעל פה. ופריך ונייתי ס"ת וניקרי. ומשני משום ברכה שאין צריכה ושמא א"צ לחזור ולברך כשסח בין עוף לעוף כאילו סח באמצע סעודתו דאין חוזר ומברך ברכת המוציא. ולא דמי לתפילין דשתיהן מצוה אחת. ובעל הלכות כתב היכא דבעי למישחט עשר זוגיתא ושחט חדא מינייהו ואישתעי. לכסוייה והדר ליברך ולשחוט הנך אחרנייתי וכ"כ הראב"ד ז"ל מכסה ומברך ושחט ומכסה. וכן מצאתי כתוב בשם ר"ת דסח בין עוף לעוף צריך לחזור ולברך כההיא דסח בין תפלה לתפלה דחוזר ומברך. לפי שכשהפסיק וסח בינתיים גמר מצוה שבירך עליה וצריך לברך שנית. וכן אם היו לו לשחוט שני עופות וסח ביניהם כיון דאי בעי שחט ואי בעי לא שחט איכא גמר מצוה וכיון שהפסיק בשיחה צריך לברך. אבל המברך על מצוה והתחיל לעשותה וסח קודם שגמרה אינו חוזר ומברך כגון תקיעת שופר וקריאת הלל ומגילה וכיוצא בהן כיון דלא סגי ליה דלא גמיר אע"ג דסח קודם שגמר המצוה א"צ לחזור ולברך. לכך טוב ליזהר שלא לדבר בין שחיטה לשחיטה. אבל אם דיבר מצרכי שחיטה כגון הביאו לשחוט לא הוי הפסק. מידי דהוי אטול כרוך וגביל לתורי (ברכות דף מ א).

ולמעשה נראה שהש"ך פוסק כדעה ראשונה של תוס' וכל הראשונים דעמה, והט"ז והבאה"ט מספקא להו אם הלכתא כדעה קמייטא או כבתרא, והגר"א פוסק כדעה בתרא דתוס' וכל הראשונים הנ"ל דס"ל כוותה. והכי נוהגים המקילים לשוחח לכתחילה בהפסקות. (ולכו"ע בדיעבד אם סח אינו מברך שוב, דלא נפיק מכלל ספק ברכות להקל).

ע"כ.]

ולגבי ברכת הנהנין דין אורח קל מדין בן הבית ואמדין שדעתו על דעת בעה"ב ולא נחשב שמסתלק ממה שלא לפניו בעת הברכה, אלא להיפך הכל אצלו כלול בברכה ראשונה אף שלא היה לפניו, כמבואר באו"ח סימן קעט סעיף ה.

ויל"ע אם גם לגבי ברכת שתי מצוות ששוות באותה ברכה התלויות באירוח ובעל הבית, דעתו בברכה ראשונה ע"ד בעה"ב ונפטר בברכה הראשונה.

סימן פז

נשאלתי אם יש בעיה של ריבית דהלווה ודר בחצרו באופן שהיזם מחתים בעלי דירות על הסכם פינוי בינוי, ומתחילת התהליך מקבל מנהל הפרויקט או הקבלן המבצע בעלות מסויימת בדירה המפונה של החותמים לו, והעברת הבעלות הסופית היא בסוף הבינוי, שאז כל השטח שייך למנהל הפרויקט ולקבלן, כלומר לחברה המבצעת, והם מוכרים מחדש דירה חדשה לבעלים הקודם ע"י מתן התמורה לדירה הראשונה בצורת דירה גדולה יותר ומחוזקת יותר וחדשה. והשאלה העיקרית על היזמים שרוצים לפתות לחתום להם על הסכם ונותנים שוברי קניה בסכומים גדולים למי שיחתום ראשון, מעבר לתמורה של הדירה תמורת דירה, והרי זה הקדמת מעות על דבר שלא קיים ומעבר למחיר ובגלל שהקדים וחתם ראשון, ולא חל מקח מיד רק בסוף.

והשבתי דידוע שמחיר גבוה הניתן מיד אינו ריבית. גם אם דחיית התשלום והמכירה תהיה במחיר זול יותר. ורק ההיפך כשמוזיל למשלם מיד ומייקר לדוחה התשלום יש בעיה של ריבית, דאז חוץ מהמקח של המכירה שאין בו בעצמו שום איסור, יש גם דמים נוספים על המתנת המעות. וכאן הדמים הנוספים הם על הקדמה ולא על איחור.

ועוד ידוע איסור דיור בחצרו של הלווה, ואם החלות קנין חל רק בסוף כאמור, כל הכסף שקיבל המוכר מיד על הדירה עד שיחול הקנין בסוף התשלום האחרון הוי בנתיים הלוואה בידו, והקונה הוא המלווה והמוכר הוא הלווה, לכן יכול המוכר לגור בחצרו אף שקיבל חלק מהכסף כי זה לא "הלווה ודר בחצרו" אלא "לווה ודר". ופשוט.

ורק אם יהיה הסכם כזה בחוזה שחל כבר קנין בהתחלה ועדיין נשאר הקונה דהיינו היזם חייב כסף למוכר, דאז המוכר הוא המלווה, אסור למלווה להשאר דר בחצרו הקנויה כבר ליזם בלי תשלום שכירות.

ומעוד טעם אין איסור לקבל השוברים של החתימה המקדימה, דהרי זה לא חלק מתשלום על העיסקה כלל ולא נחשב שהתחיל לשלם על הדירה והמעות הלוואה בידי הקונה עד לגמר העיסקה, שהרי זה ברור ופשוט שאילו יצויר שיתבטל הפרויקט כי רוב שכנים האחרים לא יחתמו, או יכנס למתחם יזם אחר וקבלן אחר וכו', לא ידרוש הראשון את המתנות והשוברים שלו ככל תמורה על עיסקה המתבטלת. ומוכח שזו מתנה ולא תחילת תשלום.

סימן פח

נשאלתי: אדם היה במקוה ונזכר ששכח מגבת במכוניתו בחוץ, ביקש מבחור שהיה שם שיקח מפתחותיו ויביא לו המגבת, וילך הבחור וירא שמדובר במכונית מאוד יוקרתית ונדירה, ויחשוק להצטלם בתוכה כבעליה, ויבקש מאדם מהרחוב לצלמו כמה תמונות, שפותח הדלת ליד מושב הנהג, ושמתיישב בתוכה, ושמתעסק להתניעה. ואח"כ יצא והביא המגבת למבקש ונעל הכל בלי להשאיר איזו עקב. האם נחשב לגזל המחוייב בהשבה.

והשבתי שלא, כדין קול ומראה אין בהם מעילה, ואף שיש איסור לכתחילה מ"מ אין ע"ז השבה.

סימן פט

נשאלתי אם לשלם עבור אנשים אחרים שלא חסר להם כסף לטבילה במקווה, שיהיה להם כניסה בחינם נחשב דבר מצוה שאפשר לתת זה מכספי מעשרות.

והשבתי שלא.

סימן צ

נשאלתי בין שני אחים שאחד השקיע ולוה מאחיו כדי להשקיע יחד ויחלקו ברווחים, ובפועל קרסה ההשקעה וכל הכסף ירד לטמיון, והלווה החזיר לאחיו המלוה את כל הקרן במשך זמן ארוך, ולזכרונו פרע הכל עד הפרוטה האחרונה. וכעת אחרי כשנתיים מגמר הפרעון נזכר האח המלוה שהלווה חייב לו עוד 400 שקל. האם חייב או פטור.

וביררתי ולא היו ראיות ולא חשבונות בידי אף אחד מהם, לא להלוואה הראשונית ולא לאף סכום מסכומי הפרעון, רק בעל פה וע"פ זכרון. וכעת אין שום ראיה. ויש ברי וברי. והמוציא מחברו עליו הראיה. ויש טעות בזכרון של אחד מהם, ומכך שעברו שנתיים ניתן להניח שהזכרון של החוב שהתעורר אחרי זמן רב שלא תבעו הוא הזכרון המוטעה. (וכעין הנפסק בשו"ע בסימן צח לגבי שטר ישן שלא נתבע זמן רב שצריך דו"ח).

סימן צא

נשאלתי ממי שהיה בלוייתו של הרוג מפרעות ש"ת שהיה חברו מהלימודים ולא הצליח לבכות כלל אף שהוא עצוב בפנים מאוד, האם זה מראה על חסרון בו או מידת אכזריות, וכן האם מותר אח"כ ללכת לעבודה רגיל או שחייב להתאבל ולהיות כמו כל החברים והידידים שסגורים בבתייהם בדכאון ולא הולכים לעבודה.

והשבתי שדמעות ובכי תלויים בהרבה פרטים באופי ובטבעו של כל אדם, ואין הרגש דבר הנעשה בתנועות מוזמנות כתנועות הגוף. ויש לזה הרבה הקדמות מחינוכו של כל אחד בילדות, ומתולדה מהוריו או משפחתו. ורק מי שהוא בטבעו רגשן בדברים אחרים, ורק מאסון כזה אוטם לבו ולא איכפת לו בכלל, זה סימן למידת אכזריות ח"ו.

ובענין ללכת לעבודה, לפי ההלכה רק שבעה קרובים אסורים ללכת לעבוד וצריכים להתאבל בביתם. וכל שאר המכרים והקרובים, זה לפי מידת הרגש הנפשי שלהם. וודאי שעדיף להמשיך בשיגרה ובעבודה לשם פרנסה מלשבת בבית וללכת בטל, שבטלה מביאה לידי עוון.

סימן צב

נשאלתי בדבר אדם שסוחר בבדים וביח"ר להדפסות בד הזמין אצלו הרבה בדים והראה לו דפנות בד מצולמות ומצויירות בסגנון מסויים ולקח ממנו דוגמאות, ואח"כ הראה את זה לסוחר בדים אחר והסוחר השני בירר אצל קליינטים, וע"פ הבירור תיכנן כמה יקנו אצלו כאלו בדים מודפסים לפני סוכות, והזמין אצל הסוחר הראשון שיקנה מהחברה המדפיסה, וקנה והעביר לו ההזמנה במועד ושילם לו הכל במזומן.

ובחול המועד סוכות חזר הסוחר השני לראשון, שנשאר "תקוע" עם הרבה בדים מודפסים בלי קונים, ורוצה להחזירם ושיחזיר לו הכסף. והסוחר הראשון טוען שכבר פיזר הכסף בחובותיו, וכן שאין לו אפשרות להחזיר ליצרן את הבדים היות ולא נטלם כסוכן או שליח אלא על פי הזמנה מדוייקת שאמורה לימכר מראש.

והשבתי לאחר בירור צורת המכר והדיבורים שהיו ביניהם, שאין חיוב על הראשון להחזיר המקח שכבר הסתיים.

סימן צג

נשאלתי ממי שמסר טלפון נייד לחנות של טכנאי להחליף את הכניסה/חיבור של המטען, ואח"כ קיבל את המתקן וחיברו להטענה, ואחרי כחצי שעה נעשה הטלפון דומם לגמרי וא"א להשתמש בו, והטכנאי טוען שזו בעיה חדשה שיכולה לקרות בכל זמן פתאומי ובלי קשר לתיקון, והלך "המוח" וצריך לקנות מכשיר חדש. ובעל החנות אומר שפוטר אותו מתשלום על התיקון על אף שלטכנאי הוא משלם שכר מלא. והשאלה היא האם ראוי שישלם חלק מדמי התיקון לבעל החנות אם זה קלוקל חדש, ואינו רוצה מתנות מבעל החנות.

והשבתי שהיות ויכול להיות שהקלקול נפל ממש כעת רק בגלל הנגיעה של הטכנאי, וא"כ הוא חייב בתשלום של מכשיר חילופי, אבל אין איך להוכיח זאת, והמע"ה זה מה שפוטרו. באותה הלכה גם כתוב שהמע"ה לטובת בעל המכשיר שא"א להוציא ממנו כלום על התיקון.

סימן צד

נשאלתי בענין שינויים מתמונת בעלי זכויות יוצרים שכתוב בתשובה מס' 1467 שצריך 5 שינויים [א"ה, שם נכתב שצריך 4], האם מספיק לשנות לגמרי את כל הרקע, והאובייקט המרכזי ישאר אותו דבר, או שצריך לשנות גם בפריט הציור המרכזי עצמו.

וביררתי האם הרקע משמעותי בתמונה או שהאובייקט המרכזי תופס את רוב השטח והעין, והתברר שהרקע ממש לא נראה לעין מרוב המרכזיות וההבלטה של הפריט שבמרכז. והשבתי שצריכים לשנות בו, ולא מספיק שינוי הרקע.

סימן צה

נשאלתי מאדם האפוטרופוס על זוג חוסים בעלי רקע פסיכיאטרי, ומשלם עבורם מתקציבי נכות שונים ומכסף שמלקט עבורם ממוסדות וארגוני סיוע בכל חודש סכום רב, והם גרים בשכירות אבל ההוצאה גבוהה ולטובתם היה לעבור לדירה בקומה מסויימת עם תנאים מתאימים, ומצא דירה בבניה ורצה לרכוש "על הניר", והקבלן הבטיח גמר הדירה ומסירה

תיכף אחר החגים. ולמעשה המשפחה של הזוג התנגדו לחתימת חוזה עד שהדירה תהיה מוכנה, והקבלן הבטיח את הדירה לזוג בלי חתימת חוזה. וכעת עקב המלחמה נדחה גמר הדירה ליעד בלתי ידוע, ובנתיים ההוצאות החודשיות עם המשכיר השכירות עולות יותר ויותר, ונחוץ להם לקנות דירה אחרת. והשאלה היא האם יש בעיה של שארית ישראל לא יעשו עוולה, לבטל אחרי סיכום בע"פ על רכישת הדירה שעל הניר.

והשבתי מכמה טעמים שאין בעיה. שהרי נאנס בסיבת הביטול מחמת כל ההוצאות הנוספות, וודאי שע"ד הפסדים כאלו לא היה מסכם לקנות.

.2147

סימן צו

נשאלתי אודות גרושה שיש לה תינוק בן 4 חודשים אבל האכילתו מהתחלה גם בתחליפי חלב, וכעת עקב המתח והלחץ לא יכולה להניקו לגמרי. האם יכולה לינשא בלי להמתין כ"ד חודש. ושמעה שברבנות ירושלים מתירים, אם זה נכון.

והשבתי כמפורש בשו"ע אהע"ז סימן יג סעיף יא דאסור, אבל לפעמים מכמה טעמים דחוקים היו רבנים שהתירו, עד שנתפשטה והתרחבה הפירצה וכיום יש שכבר לא בודקים כל מקרה לגופו מתוך דוחק, ומיד מתירים מכל גיבובי הסיבות שכבר השתרשו. וההיתר הוא ההיתר של רב הונא בקידושין דף מ א.

.2148

סימן צז

נשאלתי מאשה שבתה הזמינה עבודה הזמנה בטלפון משופרסל דיל והגיע במשלוח ששמו ליד הדלת, וכשהכניסה השקיות היה רשורש של זכוכיות, והתברר שבקבוק אחד של תוסף מזון היה מנופץ. האם מותר לבקש החלפה.

והשבתי שמותר ע"פ הדין לבקש, כי זה אחד מכללי השירות שלהם המותנה ומוסכם מראש בכל עיסקה של משלוח, שמחליפים מוצרים שמתקלקלים בדרך או נמצאים שלא בצורה הטובה.

סימן צח

נשאל הגרמ"ה אודות מתווך שהחתים המוכר מראש שישלם לו 1/2% של"ט, (בעיר שהמנהג הרווח הוא שרק הקונה משלם למתווך ולמוכר זה בחינם. אבל מה שחתם התחייב). ואחרי שהמתווך הציע קונה, נתן להם להתמקח ביניהם בלעדיו, ובסוף לפני גמר העיסקה פנה לעזור לפשר ביניהם והתנה בעל פה עם המוכר שמסיים את העיסקה רק אם ישלם לו 1% שלם. ואכן הסתיימה העיסקה בטוב. האם מגיע למתווך 1/2 או 1 שלם. (דהנה על הקציצה הראשונה המחייב הוא תחילת מלאכה, אבל בסוף לא היה קנין ולא תחילת מלאכה, והדיבור לא חל בלי קנין).

אמנם התברר שבעת שהעיסקה נתקעה ולא נסתיימה פנה המוכר למתווך שיגיע לפשר ולגשר ביניהם, ולא הגיע המתווך ע"ד עצמו. וא"כ יש מקום לומר כמו בויכוח על מחיר בין מוכר וקונה, שכתוב בשו"ע דתלוי מי פנה למי (עי' בחו"מ סימן רכא), א"כ כשפנה המוכר למתווך ודאי על דעת הקציצה של המתווך אז הסכים.

ונלע"ד שאחרי קנין תחילת מלאכה א"א להעלות מחיר בדיבור אפילו אם פנה הלקוח למתווך, כי המחייב כבר הסתיים, וכל השאר לא יצא מכלל דיבור לכלל קנין, ולא דומה לויכוח בין מוכר וקונה על מחיר, דהתם לא היה חלות קציצה קודם, ומה שמחייב זה רגע העברת המטלטלין או הפירות מיד ליד שהיה אח"כ.

ובעיקר השאלה נלע"ד שפניה למתווך שיקדם את העיסקה אינה פעולה חדשה ולא תוספת סיבה לתשלום, כי זה חובתו מעיקר המלאכה של תיווך שעליה כבר קצץ את התשלום הראשוני. וכפי שכתוב ברמ"א בסוף סימן קפה ושם בפת"ש בשם הנ"ב שתיווך בעיסקה הוא הקישור בין הצדדים, וכשעלה על שרטון וכמעט בטל הקישור אלולא העזרה של המתווך, התברר שבכלל לא קישר עדיין ביניהם, ולא מגיע לו כלום, והקישור המחודש אינו מעשה חדש שלא מחובתו, אלא חלק מחובתו למלאכה שכבר סיכמו. ודוק.

סימן צט

נשאלתי ממפונה מהישוב שלומי בגבול הצפון שקבלו חדרים במלון, ויש לו בנות הגרות עם גרושתו בישוב נתיבות, ותושבי נתיבות אף שהם בקו האש הדרומי לא קבלו פינוי על חשבון המדינה, ומי שרוצה לעבור למרכז הארץ צריך לעשות זאת על חשבונו. והוא מעוניין שאחת הבנות הקטנות

שבחסות האמא, אשר רשומה בת"ז במגורים במרכז הארץ, תבוא לגור עמו במלון על חשבון המדינה, ולהצהיר למדינה שהיא תחת חסותו ולקבל תקציב השכנתה עמו. האם מותר.

והשבתי דמותר, שזה צורת המשפחה והבית, ומי שגר בשלומי ומפונה לא רק אותו מפנים ומשלמים עליו, אלא את כל משפחתו והנלווים אליו בצורת מגורי משפחה גרעינית. ומי שגרוש יש לו ג"כ זכויות למגורים עם ילדיו.

2151.

סימן ק

נשאלתי בדבר אתרי מכירות ברשת שיש בהם קופוני הנחות למצטרפים ונרשמים חדשים, ולפעמים הנחות מאוד גדולות, האם חייבים להרשם ולקבל הנחה רק פעם ראשונה, או שאפשר להרשם מחדש בכל פעם.

והשבתי שזו אינה פירצה כי הם יודעים זאת, ומה שלא חוסמים ה"ז הנחה מדעת.

בהל"כ ולאאע"י עמיעש"ו לק"י וצוי"מ וימת"נ

המשך השו"ת בחלק טו - "וכי ישאל"

שאלות ותשובות

וכי ישאל

בארבעה חלקי שולחן ערוך

לו תשובות כמנין "וכי" שנרשמו לזכרון ולעיון חוזר
על שאלות שהזדמנו בחודש מרחשון התשפ"ד
והושבו "בין הפרקים" בבית דין ירושלים

חלק טו

נכתבו בס"ד ע"י יהושע הלוי לוינ
בלאמור"א רבי אברהם דוב זללה"ה
אב"ד

רשימת המאספים הקודמים:

- הרהורי תשובה** – תשובות כמנין קמא. חלק א – תשע"ד
- משיב הרוח** – תשובות עד כמנין שני. חלק ב – תשע"ה
- משיב חכמים** – קכ"ה תשובות כמנין אחר. חלק ג – תשע"ו
- והרבה להשיב** – רפ"ח תשובות כמנין רביעא. חלק ד – תשע"ז
- משובה ניצחת** – ע"ש הכתוב בירמיה. ר"נ תשובות. חלק ה – תשע"ט
- והשיב לב** – ע"ש הכתוב במלאכי. ל"ב תשובות בהלכה. חלק ו – תשפ"א
- אם תשיב** – ע"ש הכתוב בישעיה. מ"א תשובות בהלכה. חלק ז – תשפ"א
- השיבו וחיו** – עשה"כ ביחזקאל, ל' תשובות כמנין וחיו. חלק ח – תשפ"א
- מלא משאלות** – ע"א תשובות בהלכה כמנין מלא. חלק ט – תשפ"א
- שואלים זה לזה** – קס"ח תשובות בהלכה. חלק י – תשפ"ב
- משיב נפש** – רכ"ה תשובות. חלק יא – תשפ"ב
- מה אשיב** – רט"ו שו"ת. חלק יב – תשפ"ג
- הלא תשאלני** – ציר"ן שו"ת. חלק יג – תשפ"ג
- יד בתשובה** – ק' שו"ת. חלק יד – תשפ"ד

כתובות

להערות

ולשאלות:

• 02-6261131

• 054-8470525

• beithdin@gmail.com

• 6261131@gmail.com

• בעל שם טוב 28 בני ברק

• הרי"ט אלגאזי 26 זכרון משה ירושלים

תוכן ענינים שו"ת טו

(לפי מס' התשובה)

- 2152. חטיף אנרגיה לפני התפילה
- 2153. השבת יד לאשה
- 2154. פנים חדשות שהלך לפני ברהמ"ז
- 2155. תשלום שוכר על תיקון מעלית
- 2156. פסול שנמצא בכתיבת סופר אחר שעלה המחיר
- 2157. תלונה לוועדת אתיקה של מאבחנים
- 2158. היתר עגונות
- 2159. עובד שרוצה להתחרות עם המעביד
- 2160. לשנות מחיר מתנה בגלל אי נעימות
- 2161. להתקבל לעבודה על חשבון אחר
- 2162. שכנים שבונים יחד ואחד מתעכב
- 2163. עיכוב אישור גיור
- 2164. מז"ל קלטות שמגביל העתקה
- 2165. רישום נישואין ללא תעודות רווקות
- 2166. ברכת חתן בעצמו

סימן א

נשאלתי אם מותר לאכול מזון שנותן אנרגיה כדי להתפלל שחרית, כי בלי זה לא מצליח לצאת מהעייפות ולא מצליח להתפלל.

והשבתי ע"פ הדין דלא תאכלו על הדם, וההיתר של חלוש, והאפשרות לקרוא ברכות השחר וברכות התורה וק"ש לפני האוכל שלא יהיה לגמרי בכלל לא תאכלו על הדם, ואז יאכל מאכל אנרגיה כדי שיהיה לו כח להתפלל.

סימן ב

נשאלתי ממתנדב להרים חבילות מזון הנארזות לחיילים, אם מותר להשיב יד לאשה לא דתית שעובדת שם, מפני איסור הלבנת פנים שהוא דאורייתא, ומתן יד הוא איסור דרבנן. ופירט דעות רבנים שמתירים ושואוסרים, ורוצה לדעת מה לעשות למעשה כי זה קשה מאוד.

והשבתי שיהיה ערום בדעת ויודע שיקלע למצבים כאלו יתכנן מראש איך להתחמק. וכגון שירים שתי ידיים בשמחה והתלהבות ולא יורידם, או ישלב מראש שתי ידיים לאחוריו כשמתקרב לאותו השטח, ויעמוד במרחק מה שלא יתקרב לרדיוס של לחיצת היד, או שיגרום לעצמו הבושה ולא לאשה והיא תסתלק ממנו ולא הוא יסלק אותה, כגון מתי שרואה יד אשה מושטת ינהג מנהג שוטה בעצמו ויכניס אצבעות לפה לחטט בשיניים, וכדומה, שהאשה הלא דתית תסלק מעצמה את ידה, וכך יוכל לשמור את עצמו על קיום הדין מבלי שיגרום לה בושה.

סימן ג

נשאל הגר"ו אם עשו סעודת שבע ברכות עם פנים חדשות - אדם חדש שמוסיפים סעודה עבורו, אבל אינו נשאר לאחר ברהמ"ז האם אומרים ז' ברכות.

והיה מקום לחקור מהו ענין פנים חדשות, אם זה דין בסעודה או דין בברכות וכו'.

ובאמת הדברים מפורשים בבית יוסף בסימן סב בשם ר"ן (בכתובות דף ב ב מדפי הר"ף, בשם תוס') "והוא שעמד שם בכל שעת ברכה". ובפת"ש שם סק"ד בסוה"ד מביא בשם שטמ"ק שאם התחילו הברכה כשהיו פנים חדשות והלכו גומרין. מוכח שצריך שיהיו הפנים חדשות בעת הברכות ולא רק בעת הסעודה.

ולפי"ז היה מקום לבאר מה שכתוב בהמשך אותו סימן דשבת הוי פנים חדשות ורק בסעודה א' וב' ולא בסעודה שלישית, וצ"ב מאי שנא הא מהני, וי"ל דשבת הוא פנים חדשות אבל פנים חדשות אינו מספיק שיהיה בעת הסעודה אלא צריך שיהיה נוכח דוקא בשעת הברכה, וע"כ בסעודות א' וב' השבת נוכחת בשעת ברהמ"ז, ולא בסעודה שלישית, על אף שהסעודה עצמה בשבת מ"מ הז' ברכות כבר אחרי שבת ואין פנים חדשות בשעת הברכות.

2155.

סימן ד

נשאל הגר"ו על מעלית שנשברה בבנין על מי חובת תשלום התיקון, אם על שוכר או על משכיר הדירה.

והתשובה היא שכל תיקון בגוף הדבר זה מחובת בעל הדבר ולא חובת המשתמש, ולכן תיקון המעלית היא גוף הדבר (אא"כ מדובר בבלאי שימוש, שיתבלה מחדש אחרי שימוש נוסף, שאולי אפילו יקרה לפני גמר השכירות, דאז לא נחשב תיקון הגוף, וזה חלק מצורת השימוש וחובת המשתמש). וכן לגבי תשלומי הביטוח, אם זה לתיקונים שוטפים ה"ז על המשתמש כשחל החוב בתוך תקופת השכירות, ואם זה על אחזקת הגוף לאורך הימים זה על המשכיר.

2156.

סימן ה

בנידון פרשיות שנמסרו לבדיקה אחר כמה שנים והתברר פסול בפרשיות של יד, שחסרה תיבה בכתובה. כלומר שזה מקח טעות מעיקרא. ותובע בעל התפילין פרשיות חדשות כשרות מהסופר, משום שעדיין לא ביצע התחייבותו נגד התשלום הראשון. והסופר טוען שבעד המק"ט אינו חייב יותר מהחזר הכסף, כאילו היה הלוואה בידו. ופרשיות חדשים אינו רוצה לכתוב כי עלה מאז המחיר הרבה ומה ששילם אז הוא מחיר הפסד היום. וסבר הגר"ו שדינו כקבלן החוזר בו דידו על התחתונה. ומכיון שחייב

לעשות היום חדשות כי לא ביצע מלאכתו, ממילא חייב לפי מחיר שיעלה היום לעשות אצל אחר כדין החוזר בו. (וצריך לומר דכל זה רק אם בתחילה הזמין פרשיות עבורו ואח"כ כתבן הסופר. אבל אם היו פרשיות מוכנות כמובן אינו יותר ממוכר. וכן רק אם היתה קציצת מחיר מלכתחילה, ולא רק אחרי ביצוע הכתיבה. דאם מלכתחילה לא קצץ מחיר שוב יחול מחיר רק אחר כתיבה, ואמנם צריך לכתוב חדשים אבל לא במחיר ההוא).

אכן לולא דבריו, נקודת הויכוח היא איך להגדיר את מלאכת הסופר שמקבל הזמנת פרשיות ומבטיח "ביום זה וזה אכתוב לך ויהיה מוכן עד תאריך כך וכך". האם הוא פועל [קבלן] של המזמין, או שהוא מוכר, רק שמרוב הזמנות של רכישה הוא עושה תור, למי ימכור קודם. ומקח טעות של מוכר זה לפי התשלום שקיבל. ופעולה של קבלן שלא עשה כדבעי זה לפי מה שיעלה חדש.

וביררתי אצל סופרים, וחלקם טענו שהם פועלים והא ראייה שמקבלים הרבה פעמים הוראות ספציפיות לחומרות או לדקדוקים, כל מזמין לפי רצונו. וחלקם טענו שהם מוכרים והא ראייה שכשאין תור ומזמינים הם כותבים באותו קצב וכאשר מגיעים המזמינים הם מוכרים להם, ולא מחלקים בין מזמין כשיש עומס לבין מזמין כשהפרשיות כבר כתובות.

ע"כ לפי"ז המע"ה וא"א להוציא יותר ממה שחייב מדין מוכר ונמצא מק"ט, אם לא שיוכח שהיתה הזמנה מיוחדת.

והגר"ו הוסיף שהתברר כי גם אם יעשה אחד את הכל ההזמנה לפי בקשה של מזמין, אך לפני שימסור למזמין ויקבל התשלום, יגיע אליו אחר בדחיפות שמוכרח עתה פרשיות ומוכן לשלם כפול, ודאי שהסופר ימכור למבקש בדחיפות וישב לכתוב אחרות למזמין הקודם. ומוכח שהמסחר הזה גם עם עשיית ההזמנה בפירוט, זה הזמנה לרכישה, ולא הזמנת עבודה בקבלנות.

2157.

סימן ו

נשאלתי ממי שבנו אובחן ע"י קלינאית תקשורת, וכשהוצרך מעבר לפרוטוקול האיבחון גם לחתימות על מכתבים לרשויות בקשה ממנו עוד כסף באמרה שזה לא כלול בתעריף הראשון (בניגוד לנהוג בתחום זה), ולא זו בלבד, אלא שנקבה שכר של 12% מכל התקציבים החודשיים שהוא אמור לקבל מהרשויות לטובת הטיפול בבן. וחזרה בה כשאמר שהתייעץ ולא

מוכן לשלם כיון שזה כלול בתעריף. ושוב לא הסכימה לחתום לו חתום על שום טופס בתירוצים אחרים.

והשאלה היא האם מותר לפנות לוועדת האתיקה של מאבחנים להתלונן, והם עלולים גם לשלול לה תעודת המטפלת לגמרי על נסיון סחיטה וקבלת שוחד שכזה. כי הוא מעוניין לאיים עליה בפניה לוועדה, כדי שתתירצה לחתום כל מה שצריך.

והשבתי שאם הועדה רק יכולה להכריע שהיא מחוייבת לחתום וכדומה, מותר לפנות, ואם בסמכותה לקנוס ולענוש, ה"ז כדין ערכאות ומסירה. אולם בין כך ובין כך לאיים שיפנה מותר, כי הוא לא אינש דעביד דגזים ועביד.

2158.

סימן ז

נשאלתי: האם אפשר לסמוך להתיר עגונות על סמך DNA בלבד, או על סמך צילומי שיניים בלבד (לא השוואה למי שעבר צילומים וטיפולים, אלא צורת הלסת של מומחי רפואת שיניים שקובעים לפי מומחיותם לאלו שאבד תואר פניהם. ובפרט לאלו שלא זהו בתוך ז' ימים, ואלו שאין להם צורת פנים עם החוטם).

והשבתי שהביקורת על זיהוי הרבנות ידועה לא מהיום. ויעוי' בפסקי דין כרך ז עמ' תקכא לגבי הרוג ממלחמת יום כיפור. ומי מעורב בזיהוי ועל סמך מה מזהים כעת אין בירור עובדתי אמיתי כי הכל לוט בערפל, ורק לעתיד יוכלו לדעת בכל תיק ותיק בפנ"ע מה היה שם. לכן אין כאן שאלה מבוררת לענות עליה וגם אם היה שאלה מבוררת אין עגונה לפנינו להנשא, על כן רק ללחום נגד כללי הזיהוי שהם מפרסמים באופן העקרוני, אי"ז נכון במצב המלחמה.

(ומסתבר לפי ידיעת המעורבים שנעשו מקסימום ההשתדלות האפשרית בכל האמצעים שיהיה זיהוי לכולי עלמא לכתחילה, ועירבו את הבודקים המחמירים ביותר. ואם יש קולות והיתרים שאינם לכו"ע או לא לכתחילה, זה רק לגבי אותם חללים שלא היה שום היכי תמצוי לעשות מעבר לזה. ע"כ השאלה היא רק על חלק מהחללים, וכאמור לא ברור שיש מהם שאלת עגונות).

סימן ח

נשאלתי מעובד נקיון במספר בתי עסק שמועסק ע"י חברת נקיון שמקבלת הזמנות עבודה מבתי העסק, וכן את השכר המלא של העובדים בסכום גבוה יחסית, ומחפשת עובדים זוטרים לשלם להם לפי שעה וסכום הביניים נשאר אצלם: א' האם מותר לו לבקש מבעל העסק להעסיק אותו ישירות ולהביא לו את מלוא השכר בלי ניכוי, או שזה נזק שאסור לעשות לחברת הנקיון. ב' האם מותר לו לדבר עם בעלי עסקים נוספים ששייג להם עובדי נקיון תמורת תיווך חלק מהשכר עבודה, או שזו תחרות האסורה עם החברה שאצלה הוא עובד.

והשבתי: א' אם לא הוא חתם עם בעל חברת הנקיון על תקופת בלעדיות או תקופת צינון, שיהיה מחוייב לעבוד דרכם, וגם בעל העסק לא חתם עמם על הסכם עבודה שמקבל רק מהם פועלים ולא מעביד ישירות, מותר לו להתפטר מהחברה ולעבוד כעצמאי באותו מקום. אבל אם חתמו החתימה מחייבת.

ב' ככל תחרות בשוק העבודה, שמותר להתחרות אבל אסור להזיק, דהיינו להוריד שערים או לגרום לעובדים בחברה הראשונה לעזוב, או להביא את בעל הזכיון הראשון להפסדים. אלא רק אם החברה מבוססת אפשר.

סימן ט

נשאלתי ממי שהשיג מתנה יקרה בזול מאוד והמקבל הנרגש רוצה לדעת כמה זה עלה לנותן ושואל אותו. (מדובר בחפץ ששווה 5000 ועלה כ-1500). ולא נעים לו לענות כמה בזול זה היה כי יוריד את כל ערך המתנה ויזולזל בעיניו. ומעוניין לומר מחיר אחר (שהשיג ב-2500). האם מותר.

ולכא' יש כאן בעיה של גניבת דעת. אבל באמת לא מתכוין לגנוב דעת כי הרי בפועל נתן למקבל את הדבר בשווי הגבוה, וגם הוציא מעצמו כל מה שהיה לו כסף באותו זמן ולא קימץ, וטרח בהשגת הדבר ובהובלתו עם סיוע של חברים. אלא מאי? שלמקבל הזה עם המושגים הגבוהים שלו לא יהיה הרגשה טובה אם ישמע שזה היה זול יותר מסכום מסויים.

ויותר נראה שזה דומה לשנות מפני השלום. וראוי לומר תשובה המשתמעת לב' פנים ולא להוציא מפיו שקר מפורש. (כגון "השגתי בפחות מ-3000, ואת ההובלה עשיתי לבד על משאית של חבר וכו'").

סימן י

נשאלתי אם מותר לקבל עבודה שהיה חברו מועסק בה והמעביד פיטר אותו על רקע אי התאמה. והרגשת השואל היא שאם יסרב לקבל את העבודה אולי המעסיק יאלץ להמשיך להעסיק את החבר הראשון, ואולי אח"כ יסתדרו ויתאים את עצמו.

וביררתי והפיטורין כבר החלו, והשאלה היא אולי ואולי יחזירו על כנו הראשון מחוסר ברירה.

והשבתי שאין איסור מצד הדין לקבל עבודה זו.

סימן יא

נשאלתי בין 4 שכנים ששני בעלי הקומות התחתונות החליטו להרחיב כל הבנין לחזית, ושני בעלי הקומות העליונות מעוניינים גם הם להצטרף לבנות ההרחבה מעליהם. והתחתונים כבר הגישו תכניות מהנדס חתומות ע"י כל השכנים לעיריה, והעליונים הוסיפו לאחמ"כ צירוף תכנית להמשך למעלה על גבם. וכעת השכן העליון מעוניין לחשוב שוב על התכנית אם היא מתאימה לו, וגם איזה קבלן לקחת, ובס"ה העיכוב מתמשך, והתחתונים מעוניינים להזדרז יותר, והעליון טוען שהם צעירים פזיזים חסרי נסיון והוא מבוגר שקול.

והנה היות ואין התנגדות לעצם הבניה ויציקת יסודות בחצר המשותפת, וכפי שכבר הוגש לעיריה בחתימת כולם, ואין חזרה מזה, כל השאלה היא האם כולם כבולים לכולם על התכניות והבניה ובחירת הקבלן וכו', או שכל אחד יכול לבצע כרצונו.

ונראה שאם היה קנין שותפות בעסק המועיל בין שכנים המתחילים יחד (וראה בפסקי דין כרך יא עמ' שצה), המעוניין להמשיך באופן של שותפות הוא המוחזק ועל המעוניינים לחלוק ולהפסיק השותפות להביא להחלטה מוסכמת כזאת או לתבוע אותה ולנמק. אבל אם לא היה תחילת מלאכה יחד, ולא הטלת מעות לכיס משותף מצד כולם, ולא קאג"ס וכדומה, עדיין אינם נחשבים שותפים בעסק הבניה, כי כל שותפות אינה נגמרת בדיבור כמבואר בשו"ע סימן קעו סעיף א ע"פ לשון הרמב"ם. ולכן מי שרוצה לכוף להרחיב דוקא בשותפות הוא המוציא והמעוניינים להמשיך בנפרד הם מוחזקים במצב זה.

סימן יב

נשאלתי בדבר גיור של משפחה, שכבר התגיירו בקוסטה ריקה לפני שנים רבות, והבנות הגיורות כבר התחתנו עם משפחות חסידיות והן צדיקות וצנועות ושומרות כל הדאורייתא והדרבנן. ומשרד הפנים אינו מכיר בגיור של אחת שבשאלון מילאה שהיא אורטודוקסית חרדית, ודרש גיור לחומרא, והלכה והתגיירה לחומרא בבי"ד של הגר"ק וגם של הגרש"א שטרן, אבל הרבנות לא מכירה בזה, והלכו והתלוננו נגד הרבנות ובימ"ש חייב לרשום להם תעודת יהדות תוך יומיים, אבל הפקידים מושכים את הזמן, וכך פוקע שוב ושוב אשרת השהייה שלהן. ובת אחרת יצרה מלכתחילה קשר עם מאכער מחסידות תו"א בעד סכום של כמה אלפי דולר שזו הפרנסה שלו והוא מילא לה בשאלון שהיא רפורמית, ומיד קבלה אישור ממשרד הפנים והיא אזרחית כבר שנים... וכך הראשונה מעוכבת כבר 12 שנה של הטרדות קשות ללא סיבה, רק בגלל שהצהירה שהיא חרדית ולא רפורמית, מטעמי חסכון בכסף למאכר, ומחמת שחשבו שאם תאמר האמת לא תהיה בעיה. וכן עוד פרטים שקיבלתי וראיתי ניירת מכמה בי"ד חרדים באמריקה ובעוד מדינות בעד הגיורת הזאת. והשאלה מה לעשות לפתור את המצב.

סימן יג

נשאלתי בדבר דיסק שיעורים של ראש ישיבה זצ"ל שאסף והקליט אחד מתלמידיו בשעת שיעוריו, והוא מכר את זה בסכום מסויים ורשום ע"ז כל הזכויות שמורות. וכיום כבר עבר זמן רב וקונה הדיסק שואל אם יש היתר או איסור להעתיק קבצים מהדיסק לנגן, כי אין לו אפשרות לשמוע בדיסק בדרכים. ולא מתכוין לרדת לאומנותו של המלקט, וכבר רכש בעבר את השיעורים הללו.

והשבתי שעד כמה שאין בעלות על יצירה רוחנית, ודאי מותר ואין שאלה. ואם ננקוט כדעת הנ"ב והדברי מלכיאל והגר"ש שיש בעלות על יצירה רוחנית, וממילא קיים איסור הפרת זכויות והעתקות, כל זה רק בגלל שבעל הפטנט הממציא הוא נשאר בעלים על הרעיון הרוחני, אף אחרי שהועתק כבר. אם כן מיהו אשר היה יכול להתנות "כל הזכויות שמורות" לא המקליט והמוכר של הדיסקים, אלא ראש הישיבה שרעיונותיו שנמצאים בדיסקים שייכים לו גם אחרי שאמרם. והוא הרי לא התנה ולא מכר ולא הפיץ ולא שייר בעלות על רעיונותיו ושיעוריו. א"כ מותר להעתיק כמה שרוצים.

מלבד מ"ש כבר האגרו"מ שאין זכויות שמורות בשיעורים בד"ת כי הם שייכים לכל כלל ישראל, ואינם כעין יצירות מוזיקליות ושאר הפטנטים שהם פרטיים.

2165.

סימן יד

לכבוד.....

בענין אשר נדברנו שנינו לעורר על הפרצה של לשכת רישום הנישואין ש"י, ובפרט לפי העולה מכתבת י"נ מסוכות ש.ז. שגילה טפח וכו'.

לענ"ד במושכל שני ושלישי, על אף כל הנימוקים והשיקולים שכדאי ונחוץ לעורר ע"ז, התברר והתבהר לי שאין תועלת כלל לכתוב שום דבר בענין הנ"ל.

מצוות תוכחה אין כאן, אין עבירה לפנינו, ואין סיכוי שאותו עם-הארץ העלול להכשל ולהכשיל יבין משהו או ישנה התנהלותו. ועוד, הרכבת כבר יצאה והרחיקה נסוע, הציבור החרד על קיום ושמירת ההלכה לא יבין דקות הדברים שלא שמע עליהם מעולם, [וכבר איתבדר בעולמות הישיבות והסמינרים מזה הרבה שנים אותה חוברת הדרכה לחתנים וכלות שכותבים בפירוש שכל הרישום אינו שום צורך הלכתי אלא פרוצידורה משרדית למען רישום ברשויות. וכדי בזיון]. ואם נכתוב בפירוש כצעתה באופן הכי מסביר ומוכיח, לא יאמנו הדברים. כלל הדברים: לענ"ד אין קיום רצון ה' בפרסום זה, ועז"נ כשם שמצוה וגו', ובעיקר חבל על זמן ההשקעה בכתיבה בענין זה. זמן שאפשר להקדישו לתכלית יותר נרצה ונעלה למען כבוד שמו ית' ותורתו.

ורק בינינו, ברמזי רמזים למבין ככ"ת ארשום מה שעולה בראשי בלי להקדיש זמן במיוחד ובלי לסדר באופן המסביר לרבים:

ההע' הא' על העובדה מאותה שהוריה נישאו רק אזרחית בצרפת. הלא עובדה מופרכת היא כי כל רישום נישואין זוקק "תעודת רווקות" ממקום המגורים המקורי של החתן ו/או הכלה, והיא ע"ס עדויות ועוד בירורים וההנחיות הבסיסיות הן שתעודה זו מסיימת את שלב הבירורים המקדימים, האם ההורים יהודים, האם הם כשרים לקהל וזל"ז, וכו'. מוכח מהכתבה לכאורה שלא היתה תעודה כזאת ולא היו בירורים אלו, ועדיין היא בספק בת לפסולים לקהל או זל"ז. [וכפי הידוע שבבלשכת רישום ש"י ממלאים תעודת רווקות על המקום בתור טופס נלווה, בלי עדים כנדרש. עד שכנראה נשתקע מהם לחלוטין שיש שלב בירור כזה].

ההע' הב' על העובדה של אלמנה שזקוקה לחליצה ונלחצו להתירה לכהן ע"פ היתרים המקובלים מאוד בתעשיית המתירנים המודרנים של הגרועים שברבנות. וההע' הג' על שמתהדרים בהסכמה של הרש"ע. בזיונות עד היכן הגענו, מה היה אומר ע"ז הגרח"ש קרליץ?! וכמובן יתר גדו"י שהקימו והנחו את ש"י ואת הקמת הלשכה ביסודה. וההע' הד' האם באמת להלכה למעשה נקטינן שלבני ספרד יש להקל נישואין עם קראים ב"קבלת מרות" [לשון הכתבה], שהלא זה היתר של רב יחידאה ספציפי שבמקרה היה ספרדי, אלא שלאשכנזים אפילו הוא נטה להחמיר. ואכמ"ל בכ"ז. מאוד יתכן שחלק מההערות אינן כלפי המרואיין אלא על העורך ששיכתב את הדיבורים ללשון כתבה ולא דק בלישני' כי אינו מורה-הוראה מוסמך בתחום זה ולא שם לב לדקות הפרטים.

2166.

סימן טו

מפורש בהלכה במעשה רקח על הרמב"ם בפ"ג מאישות הל"ג בשם הסמ"ג שתקנו שאין החתן מברך ברכת האירוסין שלו יעו"ש, וכן המנהג לגבי ברכות הנישואין שהם לכבודו שאחרים צריכים לברכו, והשאלה היא כשאין י' בסעודה שאין מברכים ז' הברכות אלא רק ברכת אשר ברא, אם אותה יכול החתן עצמו לברך.

והגר"ו תלה במח' אם מברכים רק כשיש אחרים או גם שכשהוא בלי אורחים, דלשיטה הב' ודאי שהחתן מברך בעצמו. והשאלה היא לשיטה הא'.

2167.

סימן טז

ראובן הזמין קבלן ערבי לשיפוץ הבית, וחלק מהעבודה היתה מסגרות והמסגר היה יהודי, וראובן כבר שילם חלק גדול מהשכר לקבלן הערבי לפי התקדמות העבודות. וכעת במצב המלחמה הופסקו כל העבודות באמצע אבל המסגרות כבר הסתיימה, והמסגר היה אמור לקבל כל שכרו מהערבי ולא קיבל, ובא המסגר ודורש שכרו מראובן היהודי כי הערבי לא נמצא, (וע"ז משיב ראובן ששכרו כלול במה שבידי הערבי ולא עליו תביעתו), ולחילופין טוען המסגר שהברזלים ששם בבניה הם שלו ורוצה לקחתם, (וע"ז משיב ראובן שכבר קנה אותם בקנין גמור במה שהושקעו בבית שלו,

ולא רק אחר פרעון נעשה שלו). ולחילופין דורש המסגר מבעל הבית לתת בידו כלי העבודה של הקבלן בתור פריעת חובו.

ולגבי טענה קמייתא שראובן ישלם מביתו לקבלן, לכאורה נראה שאם עדיין ראובן חייב לקבלן הערבי, יכול להביא את החוב למסגר "על חשבון" הערבי. ואין תלוי בדין שעדר"נ אם יש גם כשהאמצעי גוי, (דיעוי' בפסקי דין כרך ו עמ' קנא כל המ"מ בזה, ומסיק שם בעמ' קנב דכשהשלישי אינו רוצה להפקיע הלוואתו ורוצה לפרוע לנכרי ודאי רשאי הראשון לתבוע את השלישי, וה"נ בנדר"ד. ועי' בנתיה"מ סי' פו בחידושים סק"ד ובסי' קכח סק"ה), עכ"פ בין אם חל שיעבוד ובין אם לא חל שיעבוד מהראשון לשלישי, מ"מ להעביר הכסף ע"ח קיזוז ודאי מהווה תשלום. (והעירני ע"ז הגר"ו דיטעון הגוי מי אמר לך לשלם חוב עבורי הייתי מסתדר עמו, וכדינא דפורע חובו ש"ח שם מעותיו על קרן הצבי. ולענ"ד לא נאמר בדינא דפורע חוב של חברו אלא רק משמעו כמשמעו ש"שם מעותיו על קרן הצבי" כלומר שאינו יכול לתבוע ולהוציא ממון מהמוחזק שנפרע עבורו. אבל לא נאמר שהפורע שהוא עצמו מוחזק חייב לפרוע פעם שניה לחייב לכשיתבענו. ודוק. וביותר צ"ל שטענת שם מעותיו על קרן הצבי הוא מי ביקשך להוציא ממון שלך. וזו בלבד. וכאן לא הוציא ממון שלו אלא של החייב, וע"ז לא נאמר שלא עשה כנדרש וכדין).

אולם על אוקימתא אם ראובן כבר שילם כל מה שהיה חייב להערבי, נדון בטענה השניה אם הברזלים לפני ששולמו הם של בעל הבית או של המסגר. (ואמר הגר"ו דרק אם לא חשב מלכתחילה לשלם לא קנה בשום קנין אחר כמבואר בנתיבות בסימן קצ סק"ז וקצא סק"ג וקצט סק"ב. וכ"כ הבאה"ט בסימן שיב סק"ד, אבל כשרצה לשלם קנה מיד). ובפשטות קנאם בחצר אפילו בלי כוונה מפורשת. וכן מבואר בסימן ערה סעי' כא. לגבי בנה פלטרין בנכסי הגר ולא שם דלתות ובא אחר ונעל שקנה השני, שההשקעה היא חלק מהמגרש ולא נשארית של הבונה. וכן הדין ביורד ונוטע בשדה חברו שלא יכול ליטלם רק בעל השדה חייב לו על השבח.

ומצד הטענה הג' שרוצה כלי המלאכה של הגוי, וחושש ראובן אם מותר לאפשר למסגר לתופסן. הנה כלי המלאכה משועבדים לראובן לכוף הקבלן לסיים לו, ואם לא מסיים יכול לשכור בזה פועלים. ולמה יוזק ראובן ויותר על שעבודו וקניינו שיש לו בהני כלים כנגד חוב הקבלן למסגר שאינו חובו שלו.

אבל מצד חיובי שמירה של ראובן לקבלן על הכלים, אין נחשב שפשע בשמירה כשנתן לבעל חובו של הקבלן, כי לא נגזלו ולא נגנבו ואדרבה כנגד התפיסה מקוזז מחוב הקבלן. (בר מן עצם השאלה האם ראובן חייב חיובי שמירה לערבי, שכל דיני שומרים לא נאמרו, ומסתמא רק חיוב מפשיעה).

ויש מקום לומר שכשם שיש רשות לבעל המלאכה לגבות מהגוי מביתו ע"י תפיסה, כך יכול לתפוס כליו מהמקום שבו הם מופקדים (וכלפי גוי לא נאמר איסור בחוץ תעמוד וגו'). ובפרט שא"ז חוב מחמת הלוואה. עי' בקצות ד בשם הש"ך בת"כ סימן קטו וקטז שאין איסור למשכן רק בהלוואה ולא בשכירות. ולכן מותר למסגר לתפוס מכלי הקבלן שביד ראובן. (אפילו אם היה יחוד מקום לכלי הגוי שנחשב בביתו של הגוי, ומכש"כ אם לא היה יחוד מקום שלא נחשב בביתו). אבל אם ראובן יפסיד מנתינת הכלים את המשך העבודה אינו חייב לתת לו, וכנ"ל.

.2168

סימן יז

נשאלתי איך חל קנין למוצרי מזון וסעודה של שמחות, שבעל הקיטרינג טוען שהביא לאולם ובעל השמחה טוען שלא היו שם וכנראה נגנבו לפני שהגיע למקום. האחריות על מי.

ויש לחלק בין מוצרים סגורים שבעל הקיטרינג רוכש ומביא לאולם, שמסתמא קניינם חל רק בהגיעם לאולם השכור לבעל השמחה, ומדין קנין חצר בשוכר, שבדבר שיש ד"א מקנה לשוכר ה"ז חצר המועילה לשוכר ולא למשכיר. (ושונה מדין זכיה מהפקר באותה חצר). וגם אם טוען שכבר בעת הרכישה התכוין לקנות לבעל השמחה, הרי צריך שידבר למקנה המוכר שיתן לו בקנין עבור המשלח ולא עבור עצמו. ועוד, שלרוב יש הרבה מוצרים סגורים שהצטברו במחסן של הקיטרינג שרכש לשמחות בעבר ונותרו, א"כ אין כאן מעשה קנין לצורך בעל שמחה זו, מלבד בהגיעם בקנין חצר.

אבל מוצרים שהקיטרינג מערב ומתבל או מבשל ויוצר בעצמו, לפי הזמנת בעל השמחה, הפעולות הללו הם קנין לבעל השמחה, וכהגמ' של צבען לשמן.

בין כך ובין כך, גם מה שכבר נקנה לבעל השמחה בבית הקיטרינג הוא באחריות שמירתו של הקיטרינג. וכשאבד, אם זה אבד מחוסר שמירה וזהירות ונגד המקובל לשמור, זה על הפסד הקיטרינג. אבל ברגע שהונח במקום המוסכם, בזה תמה שמירתו וחיובי ואחריות הקיטרינג. ואם יש ויכוח האם הגיעו המוצרים למקום, לכאן יש חזקת חיוב לקיטרינג. ובכל ספק אמרינן כאן נמצא וכאן היה. וכמבוא' בסימן רכד סעיף א. ויעוי' בפת"ש שם בשם עבודת הגרשוני שעל דבר שהספק אם בכלל הגיע הכמות כולה ליעדה אין חזקה שהיה קיים בכלל בעולם.

סימן יח

נשאל הגר"ו על חתן תורה שקנה בכסף רב את המצוה, ומכרו בליל יו"ט כנהוג שם. ומנהג אותה קהילה היא ששרים הרבה פיוטים ושירים לכבוד חתן התורה. למעשה ביום שמחת תורה נודע להם בתוך התפילה שיש אירוע קשה עם הרוגים רבים וכו' וכמעט שבתה השמחה, ועשו הקפות קצרות ולא שוררו כלום לחתן התורה, ולכן טוען שלא ע"ז נדר והתחייב.

והשיב שהיה יכול לומר זאת לפני העליה שהזמינוהו, שזו טעות בנדר ולא התחייב, והיו מכבדים משהו אחר, והיות ולא טען זאת מקודם, על דעת המחיר שקצב העלוהו. וזה "סבר וקיבל" כמו אונאה במקח או מום כשלא תבע מיד חזרה אלא השתמש.

סימן יט

בענין שכר דירה בעיר אשקלון שרוב הטיילים מכוונים לשם, ורוצה השוכר לברוח ולא לשלם השכירות של אח"כ. וטוען בעה"ב שלא יכול לטעון מכת מדינה היות והטענה שלו היא רק שאין סורגים ומפחד מחדירת מחבלים. ופחד זה אינו מכת מדינה.

ולענ"ד רואים מהי סיבת הפחד, וחזינן שהמונים פוחדים, והסיבה היא מכת מדינה.

סימן כ

נשאל וכו' מרופא כהן היכול לסייע לזיהוי חללים שטרם זוהו מהרוגי שמחת תורה מרוב הזקוקים לזיהוי ומיעוט המומחים הנמצאים שמאט את זמן הזיהוי, אם מותר לו להכנס למקום לעזור בזה שהרי זה אהל המת וכהן אסור מדאורייתא (להרבה דעות גם בזה"ז, עמל"מ בפ"ג מאבל סוף הלכה א ובדגמ"ר יו"ד סי' שעב ותשו' חת"ס יו"ד שלט) ליטמא. וסבר הנשאל שהיות ומונחים בכבוד ולא בדרך וזה רק ענין של קדימת זמן או איחורו, אסור.

והשבתי שודאי מותר לכתחילה בלי ספק, והלכה מפורשת היא שמת מצוה אפילו כהן גדול מטפל בו, וכל הענין הוא הקדמת הקבורה. ואין לומר

שאיחור יום נוסף בקירור לא נחשב מוטל בדרך, ולא נחשב ביזוי, שהרי כבר עברו כעשרים יום, ומיום אחד אח"ז כבר מתחיל ניוול, וכ"ש בכ"כ הרבה ימים שהקירור לא עוזר נגד תופעות הניוול, וכ"ש במתים שאינם שלמים אלא נרצחו באכזריות נוראה שגופם בכל רגע מתנוול יותר, והמצוה להזדרז לקברם בלי שום שיהוי.

2172.

סימן כא

נשאלתי איך לחלק עלות עשיית מעלית בבנין שיש בו דירות וחלקן מפוצלות ליח"ד להשכרה, וכן על הגג יש יח"ד של בעלי הקומה בעליונה, אבל א"א לעשות דלת בקומת הגג כיון שאין חדר המדרגות מגיע לשם, והמדרגות לשם מצדדים אחרים.

יש שכן שטוען לעשות חלוקה לפי קומות, ורק למי שיש לו דירה באותן קומות שהמעלית עוברת שם. ויש שכן שטוען שהיות והמשפחות שבגג עולות עד קומה העליונה שלפני הגג, ומשם מטפסים ברגל, חייבים בעלי הדירות הללו להשתתף בגלל שימושם. ויש שכן שטוען שכל מי שיש לו דירה מפוצלת ישלם כפול כי יש שימוש כפול.

והשבתי שהויכוח הזה נכון לגבי העלות החודשית של התפעול והאחזקה השוטפת אחרי ההתקנה, שכל מי שמשתמש חייב בזה. ומשווים משפחה גדולה למשפחה קטנה, אבל מחלקים לפי ראשי בית אב (משפחות).

אבל לגבי עלות ההתקנה הראשונית, והבניה של המעלית בחדר המדרגות המשותף, זו הרי חלק מהרכוש המשותף, ומן הדין שכל בעלי הזכויות של הרכוש המשותף יחלקו ביניהם. ולא אלו שאין להם שום בעלות בגוף הדירות, ולא יהיה להם שום בעלות בגוף המעלית אחרי הבניה.

2173.

סימן כב

נשאלתי בין משכיר ושוכר של יחידת דיור בקומה ד', אשר המעלית (של הבנין שמגיעה עד קומה ג') התקלקלה כבר יותר מחודש ימים, האם וכמה צריך להפחית ממחיר השכירות. השוכר שאל מתווך כמה יורד ערך שכירות של דירה כזאת בלי מעלית ואמר לו שזה 20% ממחיר השכר החודשי. המשכיר מוכן מרצון טוב להוריד, ולא מוכן לכזה פער להפסיד, ושואל האם וכמה חייב.

והשבתי שאם לא היה כתוב בחוזה שהיחידה כוללת מעלית, וכן לא היה ע"ז דיבור מפורש של השוכר בעל פה שלכן הוא שוכר, או שלכן מוכן במחיר כזה, וכן שזה לא היה רשום במודעת הפרסום כחלק ממפרט היחידה, המחיר אינו כולל מעלית, ולא חייב המשכיר להעמיד לשוכר מעלית, ולא להוריד על ביטולה של המעלית. ודברי המתווך שאומרים בשמו אינם עולים בקנה אחד עם המציאות, ועינינו הרואות בעיר זו באיזור זה שהמחירים ביחידות בלי מעלית זהים לגמרי למחיר שסיכמו ביניהם על היחידה הנ"ל כשהיה מעלית.

ולכן כמה שרוצה המשכיר להוריד מרצון טוב, יוריד, ויאמר השוכר על זה תודה רבה, כי המשכיר לא חייב לו כלום, והוא כן חייב למשכיר את כל ההתחייבות ולא יכול להפסיק ההתחייבות באמצע השנה מסיבה זו.

אבל אם היה כתוב בחוזה או בפרסום או שדובר בעל פה לפני החתימה שיש מעלית לג' מתוך ד' הקומות, זה אומר שכל השכירות מותנית ע"ס זה. ולכן חובת המשכיר לתקן המעלית, אפילו בערך של דמי כל השכירות שעדיין לא גר. (עי' בנתיבות סימן שיב סק"א וסק"ג). ואם לא מתקן זכותו של השוכר לבטל החוזה מכאן ואילך לגמרי, ואם רוצה להמשיך לגור כך בלי מעלית רק בפחות כסף, הרי זו שכירות חדשה שלא חייב בה מחמת הקנין הראשון, ובכמה שיתמצעו ויסכימו זה יחול. ואם לא יסכים השוכר בכמה שידרוש המשכיר, צריך השוכר לפנות.

2174.

סימן כג

נשאלתי מועד בית בבנין שיש בו מעלית ישנה, ומשלמים לטכנאי מעליות שיתחזק אותה, וכן כלול בעבודתו ביקורות חצי שנתיות לפי דרישות משרד העבודה. והטכנאי התרשל ולא בדק במועד שהגיע, והותרה, והרשויות סגרו את המעלית. וכעת טוען הטכנאי שלא מוכן לבדוק ולחתום כי זה כבר מעלית ישנה שצריכה תיקון יקר ויסודי, וצריכים לעשות חדשה. וועד הבית טוען נגדו שיהיה איזה תיקון שיהיה הוא חייב לתקנו כי קיבל ע"ז כסף.

והתברר שעדיין מידי חודש גובה הטכנאי כספים מועד הבית על אחזקת המעלית, מבלי שהיא פעילה בכלל, ותוך כדי שהוא נמנע מלעשות הפעולות שמקבל עליהן שכר.

ויש לבדוק את שער התעריף שמשלמים לו, אם זה מוזל משאר המעליות שבאיזור, אה"נ אינו חייב לעשות תיקון יסודי. אבל מרגע שהוא נמנע

מלבדקה בזמנה, ז"א שאפילו תיקון שטחי ובסיסי לא עשה, ונוטל תשלום חינם וצריך להשיבו למפרע.

אבל אם הוא תעריף רגיל של אחזקה הכוללת גם תיקונים יסודיים במקרה הצורך, אינו יכול לחזור בו וחייב לעשות כל הנדרש. ואם נמנע ידו על התחתונה ככל קבלן החוזר בו, ששוכרין עליו אפילו ביותר משכרו.

2175.

סימן כד

נשאלתי מאדם שתרם לציבור חפץ שימושי בשביל השבת גזילה שאין ידוע ממנו, ותוך ימים אחדים נגזל ונעלם החפץ או נשבר, ולא השתמשו בו הרבים עדיין כמתוכנן, האם יצא ידי השבה או צריך לעשות צרכי רבים באופן שהרבים יהנו ממנו ורק ע"י השימוש יוצא ידי השבה.

ונראה שזו תקנת השבים להקל על התשובה, ולא שבאמת חל השבה לנגזל ע"י השימוש בפועל כשנקלע לאותו מקום ומשתמש באותו חפץ. ולכן אי"צ לקנות חדש.

2176.

סימן כה

נשאלתי בין מלמד בת"ת שעזב בלי הודעה מוקדמת, אלא ממש ביום תחילת השנה [בר"ח אלול] הודיע שעוזב, והת"ת טוען שלא מגיע לו פיצוי עקב אי ההודעה, ולפחות לקזז לו מהפיצויים חודש של הודעה מוקדמת. והמלמד טוען שהיות ועזב בגללם כי כל הקיץ לא היו משכורות, עליהם לדעת זאת שהם המפטרים ולא עליו מוטלת חובת ההודעה, ולכן מגיע לו כל הפיצויים כמי שפוטר.

ונראה שחודש של הודעה מוקדמת א"א להעריכו בשכר של חודש אלא רק לגבי השכיר אם המעביד מפסידו באי הודעה, שההפסד הוא השכר הזה. וכן שוכר שלא הודיע למשכיר ורוצה לצאת בלי הודעה מראש שיוכל המשכיר להתארגן ולהשיג שוכר חילופי, שההפסד של המשכיר הוא ערך של חודש שכירות. אבל כאשר העובד הוא שגרם צער למעביד באי הודעה של העובד שעוזב וכן שנגרם לשוכר מאי הודעה של המשכיר, הצער הזה לא קשור שיתומחר במחיר שכירות של חודש. כי אין זה הערך של הצער. ולא מובנת טענת הקיזוז של הת"ת.

אך טענת המלמד שנחשב שהם המפטרים, אינה מסתברת, כי מתוך שתיקתו עד היום היה עליהם להבין שהוא מוכן לדחיה, כשם ש3 או 4 חודשים שתק. ואדרבה רק בגלל שלא התפטור אחרי חודש אחד, היה צריך להתרות ולא להתפטר בשתיקה.

2177.

סימן כו

נשאלתי בין פעוטון לתינוקות ובין הורי תינוק שלא נשלח בחודש של המלחמה מפחד ההורים ומחמת הוראות פיקוד העורף, וגם כי לא היתה עבודה לאם אז לא צריכה שמירת התינוק. האם צריכים לשלם חודש זה.

ולכאור' טפי מחצי שהוא כפועל בטל ודאי אינו בכלל השאלה דאי"צ לשלם, כי נחסך למטפלת העבודה. והשאלה האם בגלל "מכת מדינה" שהיא הסיבה להפסקת ההעסקה ולא חזרת ההורים, מפסידה המטפלת גם את שכר הפו"ב.

והשבתי שיתפשו בתוך סכום הפו"ב.

2178.

סימן כז

בנידון עד קידושין וכתובה שהוא דור חמישי לזקן זקנה של הכלה שהיא דור שישי, כלומר שהם רביעי בחמישי. האם ראוי לכתחילה שיהיה הוא עד בחופתה של זו, או שעדיף לכתחילה לקחת אדם רחוק לגמרי.

והנה בחו"מ סימן לג סעיף ב' מביא ב' דעות לגבי שלישי בראשון אם כשר או פסול, וכתב שם הרמ"א שה"ה לעדות קידושין. אבל רביעי ברביעי בעדות ממון לכו"ע כשר.

ובאה"ע סימן מב לגבי פסול קרוב בעדות קידושין ובסימן קמב לגבי עדות בשליחות גט לא מוזכר איזו קירבה פוסלת.

ובערוך השולחן סדר הגט בסעיף ה' וז"ל: יזמין סופר ושני עדים כשרים שאינם קרובים זל"ז ולא לבעל ולא לאשה ושיעור הקרובה עד שני בשלישי מדינא כמ"ש בחו"מ סי' ל"ג אך לכתחלה מהדרים ולוקחים עדים שאין להם שום קרובה אפילו רביעי ברביעי [ש"ע ולבוש] ומשמע דחמישי בחמישי אין קפידא אפילו לכתחלה דכבר איפליג דרא וראיה שהרי אפילו האב כשר להעיד על דור חמישי שלו לכל הדעות כמ"ש שם וכ"ש בקרובה בעלמא

ואפילו ברביעי בחמישי אין לדקדק ומ"מ נוהגים ליקח רחוקים לגמרי בין זל"ז ובין להאיש והאשה וכן שלא יהיו מחותנים זל"ז ולאיש והאשה אף שמחותן כשר לעדות כמ"ש שם. עכ"ל.

ונידו"ד אינו חמישי בחמישי שמתיר לכתחילה, ולא רביעי ברביעי שכותב להחמיר לכתחילה. אלא קורבה בין זה לזה.

וודאי שדיעבד אין פקפוק בקידושין אם היה עד בהם. וכל הסיבה להחמיר היא רק בלכתחילה שלא יהיה לעז על גט, ומחמירים בקידושין כגט רק מצד מנהג, ובכתובה מחמירים כגט מסיבה שעלול ללמוד מזה לזה. אבל אי"ז פסלות. והשאלה היא רק מה עדיף לנהוג לכתחילה.

.2179

סימן כח

האשה א' בעלת שמחה מבקשת מחברתה האשה ב' שתכין עוגה לאורחים, ורוצה לתת לה מראש את כל מוצרי האפיה, על מנת שאם ישאר עודף תשאיר אצלה לשימושה הפרטי. האשה ב' לא נוטלת שכר על העבודה ומעוניינת לעזור רק בחינם, ולא מסכימה ליטול את העודפים מחשש ריבית.

תשובה: אין ריבית אלא בהשבה יותר ממה שהתקבל. בין בהשבת כסף ובין בהשבת אוכל. אבל קבלת מתנה שאינה תמורה או החזרה נגדית על דבר שכבר היה אין בזה שום חשש ריבית. וגם נתינת שכר עבודה אינה ריבית, גם לא תוספת והגדלת השכר. אלא אם כן זה תוספת שכר בגלל עיכוב בתשלום מהיום שהיה החיוב. בנידוננו אין כאן השבה ולא החזרה ולא תמורה לעיכוב תשלום. וזה כמתנה או תמורה סמלית בלבד, שבשום צד לא יכולה להיות ריבית.

.2180

סימן כט

נשאלתי מאדם שנכנס לחנות שעונים רק ע"מ לברר מחירים, ובהכנסו אמר למוכר שבא רק לברר מחיר ולא לקנות, ולבסוף הצליח המוכר לפתותו והראה לו שעונים נאים והפליג בטיבם ובמחיר שהוא משתלם. וכשיצא השואל אמר למוכר שהולך להוציא כסף כי אין עליו כסף, וכנראה שיחזור. ושוב אחרי כמה דק' התעשת לעצמו שאמנם השעונים יפים והמחיר משתלם אבל בחנויות אחרות יש זולים יותר ולא פחות טובים. והשאלה

היא אם כבר חייב לקנות מאיזו סיבה של אונאת דברים או של דובר אמת בלבבו או מחוסרי אמנה וכו'.

והשבתי שכל אחד מהפרטים שייך לאפנים אחרים, ולא חייב לקנות משום צד מהנ"ל. אונאת דברים או גניבת דעת אין בגלל שמראש הודיע לפני שטרח המוכר סביבו שבא רק לברר. ודובר אמת יש רק אם היה מדובר על שינוי שער, ומחוסר אמנה זה רק אם נעשה מעשה של תחילת קנין בהסכמה הדדית לבצע קנין, וחזרה ממנו.

2182.

סימן ל

שלום לרב שליט"א

התקשר אלי בחור מבית שמש שקרא בספר שאין לקחת עלון מתוך תיבת דואר מכיון שבעל התיבה קנאו בקנין חצר, שלפני כמה שבועות לקח עלון (שיש בו פרסום וגם חדשות) בבניין מגוריו ואינו יודע מאיזו תיבה (יש 8 דיירים) ומה עליו לעשות כעת.

ומדובר שהעלון היה חציו מחוץ לתיבה וא"כ החצר אינה משתמרת, ולכאורה קנאו רק לדעת הרמ"א (ר ס"א) ע"י דעת המקנה (הבחור נוהג כדעת הרמ"א).

ולכאורה לצאת יד"ש עליו להשיב כסף לכל התיבות (שו"ע שסה ב), היינו להכניס כסף לכל אחת מהתיבות וא"צ להודיע לבעל התיבה (שו"ע שנה א), ויש לדעת איך אפשר לשום עלון שמחולק בחינם, ואולי יש להעריך כמה אדם יהיה מוכן לשלם עבורו.

אם אפשרי אני מעדיף לומר לו משמכם שכך הורה הב"ד.

והשבתי:

לענ"ד אין בזה שו"פ, היות ומחולק חינם וערך של כל דבר נישום כמה שווה לימכר בשוק וכאן השוק עצמו היא חינם. ובלא"ה גם אין לו ערך בגלל שכבר מצוי בכל בית גם אצל אלו הבלתי מעוניינים בו, ומי שמעוניין יקבלו חינם משכנו. ועל כן על אף האיסור לגזול גם פחות משו"פ, אין דין השבה.

2183.

סימן לא

נשאלתי בזה"ל: כתוב בתומים בסימן יב סק"ה, דמי שיודע שיש לו מלוה ישנה על חבירו ואין לו ראיה על כך, וחבירו תובע אותו ממון, וכשיטעון בב"ד שיש לו מלוה ישנה אצלו לא יהיה נאמן, יכול לעשות טצדקאות ותחבולות לייגע חבירו עד שיפשר עמו ולהציל שלו במקצת, ע"כ.

וכתב ע"ז בנתי"מ שם, דהיינו דוקא במקום שלא יהיה כרשע לפני הדיינים.

האם כוונת נתי"מ שמה שהתיר התומים הוא רק בין בעלי הדינים שלא בב"ד, אך בב"ד לעולם אסור לעשות תחבולות גם באופן שלא יתגלה הדבר?

והשבתי:

בפשטות בפני ב"ד אין היתר, שהרי זו גמ' מפורשת שאסור להעמיד אנשים "דמוי עדים" מול הצד השני בביה"ד כדי שיחשוש שהם עידי אמת שראו מה היה, וע"ז יודה באמת. וע"ז דרשינן "מדבר שקר תרחק".

2184.

סימן לב

נשאלתי אם מותר לרמות בגיל, ולהכנס למתחם של העיריה שמתחת לגיל 18 אפשר להכנס חינום אם אחד ההורים קנה כרטיס, והשואל מעל גיל 18 וזקוק לכרטיס נפרד, ויכול להתחזות לאחיו שלא נמצא.

והשבתי שאסור. ושוב שאל ששמע מרב אחד שמותר לרמות את העיריה ולא נחשב שגוזל מאף אחד. והשבתי שאולי הרב ההוא לא טועה, אבל לא יכול לפסוק כמותו רק בדבר זה, ושאר השאלות לחפש את הרב שמקיל בהן. ואם רוצה תשובה מהרב הרגיל ששומע בקולו בכל השאלות, ידע שרוב ככל חכמי התורה ומורי ההוראה אוסרים דבר זה.

2185.

סימן לג

נשאלתי ע"ד שאוספים כסף להוצאות שבת שבע ברכות, שאבי הכלה יש לו די והותר ולא מוכן לתת כלום (ונתן רק לחתונה ובזה קיים חובתו),

והמשפחה שכרו מתחם גדול מחוץ לעיר עם חדרי אירוח ולינה ברמה גבוהה, וחסר להם כסף. האם נכון לתת לזה מכספי צדקה, שהרי יכולים לעשות באולם זול ליד הבית כמו רוב המשפחות.

והשבתי שיתכן שזה בכלל "די מחסור", אם זו הרמה שהם רגילים, ואורחיהם ומחותניהם, ולא יכולים לרדת ברמת האירוח. והאב לא חייב מצד הדין לעשות שבת גדולה לזוג, רק שכך נהוג. ובכלל כל חובת האב להשיא את בתו מסתיים במה ששידך אותה והתחייב לנדוניה שחתן הסכים לקחתה. אמנם במצב הנוכחי שיש המון חובות ויותר מזה צרכי צדקה של לחם ומים ממש, ודאי שזו צדקה במדרגה הכי נדחית, או כלל לא צדקה רק סתם צרכי מצוה שאפשר לתת לזה ממעשרות.

2186.

סימן לד

שוב נשאלתי מה הדין לגבי תשלומי 8 הימים שהיה גני ילדים סגורים בתחילת המלחמה. וגננת זו החתימה הורים כמה שנים על חבות תשלום מסויימת באם יקרה סגירת גנים עקב מגפת הקורונה, ושנה זו חשבו שהסיכון חלף ולא כתבו ע"ז סעיף בהסכם בתחילת השנה. ובעלה של הגננת לא רוצה לתבוע תשלום ואומר שכל אחד מההורים ישאל את הרב שלו.

והנה יש כאן צד של מכת מדינה שאם לא שילם אי"צ לשלם כלום, וגם צד של פו"ב. ולכן מסברא הפשרה של 25% על אותם ימים מסתברת. ועוד יותר נראה לבדוק את ההתפשרות שהציע בעלה של הגננת כמה שנים בהסכמים שלו, ולא תבע יותר, וזה אומר שע"ז היה מוכן להתפשר מרצונו ומדעתו, וכדאי לעשות כפי שהיה מקובל עליו.

2187.

סימן לה

נשאלתי ממי שקם בבוקר מאוחר והפסיד זמן תפילה, ובמנחה שכח להתפלל שתים והתפלל רק אחת. האם במעריב יש לו השלמה. והשבתי כמפורש באו"ח סימן קח סעיף ד.

סימן לו

נשאלתי מחתן מאורס שהתברר לו שהאמא של הכלה נולדה לזוג שלפני שהתחתנו ברבנות, התחתנה האמא שלה והתגרשה באופן פרטי, ולא ברבנות (כך רשום במחשב של משרד הפנים), וחושש לקידושין שחלו ואח"ז שלא היה גט כשר. והאם ניתן לסמוך על הרושם נישואין של הורי הכלה מלפני 25 שנה שידע מזה ובדק, ומכך שרשם את ההורים לנישואין סימן שהגירושין היו כדין. וחושש השואל שאם ישאל את חמותו על נישואי הוריה הראשונים וכו' היא תיעלב. וגם נודע לו שבמשפחה בכלל לא ידוע שהיו כאלו נישואין, ואפילו האח הגדול יותר מחמותו שלפי השנים נולד לסבתא מהבעל הראשון, רשום בת"ז ע"ש הסבא, כלומר הבעל השני, שנרשם ברבנות. ולא יודע שהוא אח למחצה בלבד.

וביררתי עד כמה שניתן, שאין מסמכים לנישואין הראשונים במשרד הפנים וכנראה לא בשום מקום, ואם נרשמו פרטים אלו במשרד הפנים זה רק ע"י רושם הנישואין של ההורים, שאולי נודע לו מפיה בעצמה שזה זיו"ש. וממילא יש לדון להתיר מכמה טעמים. א' הפה שאסר הוא הפה שהתיר. ב' גם אם היה הרב מסדר הקידושין "הראשונים" עצמו היה בא ומעיד ע"ז כיום שיש כבר נכדים וכולם בחזקת כשרות, לא היו צריכים לחשוש לעדותו, ולא לברר אם אחרי אותם קידושין היה בכלל גט, אם כשר ואם פסול. (רק אם היה מתגלה שטר כתובה עם עדים הי' צריך לחוש, ואכמ"ל). ולכן לא משנה אם היה גט ומי סידר אותו. והכלה כשרה לכתחילה ואין לשאול את האמא כלום.

מפתח התשובות של חלק זה על סדר ד' חלקי השו"ע (לפי מס' העמוד שבחוברת)

הלוואה, 49, 51, 70, 78, 79, 91	א"ח
התחייבות, 85	ברכות, 84, 86
יורד לאומנות, 105	חול המועד, 80, 85
יורד לאומנות חברו, 25	יולדת, 31
מזיק, 24, 33, 45, 50, 93	יום כיפור, 74, 75
מסירה, 75, 76, 102	לפני עוור, 84
מקח טעות, 101	לשון הרע, 75
מתנה, 79	סוכה, 58, 82, 85
עדות, 115	עירוב, 83
ערכאות, 22, 54	ציצית, 31
פועלים, 25, 34, 35, 44, 50, 53, 55	צניעות, 100
, 56, 58, 95, 104, 109, 113, 114	שבת, 84
115, 119	תפילה, 81, 100, 119
קנינים, 17, 65, 68, 92, 93, 94, 106	תשובה, 73, 114
110, 111, 117	אה"ע
שותפים, 51, 54, 59, 60, 63, 74	יהדות, 39, 40, 42
שותפין, 105	יוחסין, 27, 30, 66, 120
שטרות, 33, 71, 80	ירושת בעל, 31
שכירות בתים, 39, 70, 72, 101, 111	כתובה, 36
113	נישואין, 94, 100, 107
שכנים, 10, 26, 27, 37, 45, 47, 51, 55	עגונות, 103
69, 71, 72, 105, 112	קידושין, 108, 115
י"ד	ח"מ
אבלות, 92	אונאה, 104
ביקור חולים, 83	אונאת דברים, 73, 116
גבאות, 37, 38	ביטוח, 52
גירות, 106	גביית חוב, 108
טומאת כהן, 111	גזל, 25, 34, 52, 56, 57, 91, 93, 95
כיבוד אב ואם, 80	96, 106, 117, 118
כשרות, 27	גניבה, 76
מילה, 32	גניבת דעת, 104
צדקה, 57, 91, 119	גרמא, 50
ריבית, 90, 116	דיינים, 49, 118
שחיטה, 86	הלוואה, 45